Kulturhistorisk utredning

Dag Hammarskjöldsstråket

Bondkyrko socken, Uppsala kommun

UPPLANDSMUSEET

KARAVAN
landskapsarkitekter

2014-04-30

Omslagsfoto: Ultunafilialens utsädesförenings byggnader och försöksfält. Troligen 1940-talet. Upplandsmuseets bildarkiv.

Utredningen har tagits fram av en konsultgrupp bestående av

Per Lundgren, Upplandsmuseet
Per Frölund, Upplandsmuseet
Karin Danielsson, Karavan landskapsarkitekter
Åsa Ehn Hillberg, Karavan landskapsarkitekter

Nytagna fotografier Per Lundgren om ej annat anges.
Historiska fotografier Upplandsmuseet (UM)
Historiska kartor Lantmäteriet (LM) om ej annat anges

Innehåll

Inledning	5
Metod	5
Befintliga planer och skydd samt tidigare ställningstaganden	7
Fornlämningsbild	19
Historik	22
Värdering	92
Rekommendationer och riktlinjer	102
Gränszonen mellan utredningsområdet och omgivningen	127
Bilaga. Katalog med byggnadsvärderingar	130

Inledning

Denna utredning har utförts av Upplandsmuseet och Karavan landskapsarkitekter på uppdrag av Uppsala kommun. Den beskriver och analyserar miljöns kulturhistoriska värden, som finns både i enskilda objekt som byggnader och i större strukturer och landskapsbild. Utredningen är tänkt att fungera som planeringsstöd och bidra till samsyn när det gäller områdets kulturhistoriska värden och öka förståelsen för överväganden och vägval som berör äldre bebyggelse och strukturer.

Metod

Utredningen inleds med att ge en orientering om vilka olika typer av skydd som gäller kulturmiljö-värden i utredningsområdet och vilka ställnings-tagande som gjorts tidigare i olika planer, program och inventeringar. Denna orientering innefattar även registrerade fornlämningar. Analysen har därefter skett i fyra steg:

1) Först har en kortfattad historik över området tagits fram, med tonvikt på dess rumsliga aspekter. I historiken har ett antal historiska epoker identifierats som utgör underlag för senare analys och värdering. Noteringar har gjorts av vilka strukturer från de olika historiska epokerna som finns kvar idag. Historiken bygger till stor del på studier av lantmäteriakter och kartöverlägg samt tillgängliga arkivhandlingar och litteratur.

2) Därefter har de byggnader, stråk, parker, alléer, landskapsrum och siktlinjer som finns i området inventerats och identifierats. Inventeringen har skett dels i fält och dels genom användning av historiken och de observationer som gjorts av bevarade historiska strukturer. En katalogdel har upprättats, där varje enskild byggnad presenteras med grundläggande fakta och en motiverad kultur-historisk värdering.

3) Inventeringarna och värderingarna har sammanfattats i olika kartor, med färgkodade markeringar av respektive strukturs kulturhistoriska värde. I en sammantagen analys har alla analyserade och värderade strukturer lagts samman på en gemensam karta.

4) Kartan med den sammantagna analysen har använts som underlag för att dela in utrednings-området i ett antal delområden, där det inom respektive delområde finns likartade förutsättningar för exploateringar eller andra åtgärder.

Avslutningsvis ges rekommendationer och riktlinjer för framtida stadsutveckling, bevarande och exploatering med hänsyn till kulturhistoriska värden.

Utredningen innefattar också en övergripande redogörelse för fornlämningssituationen inom utredningsområdet, med angivande av områden där ytterligare fornlämningar kan finnas.

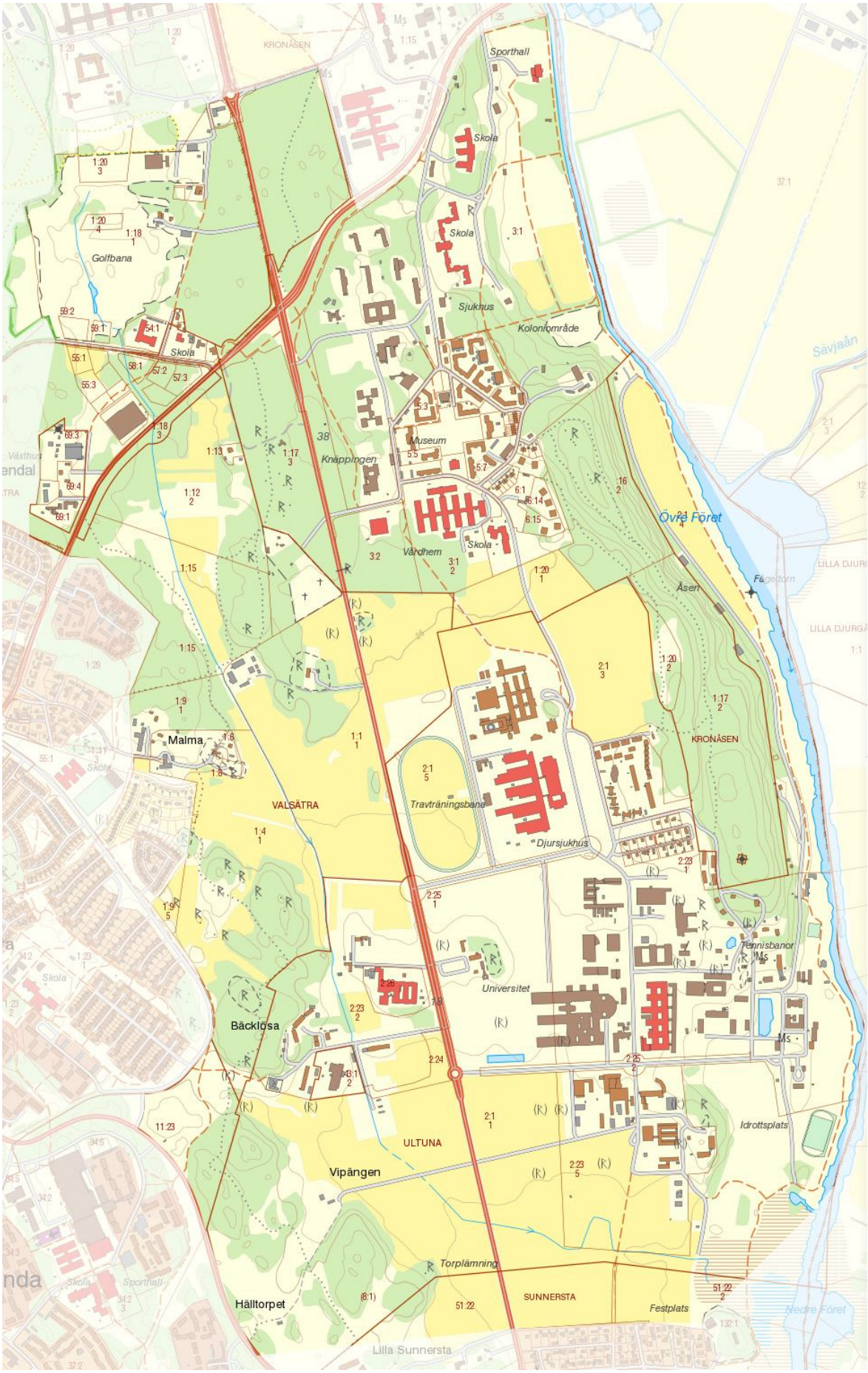

Utredningsområdet.

Befintliga planer och skydd samt tidigare ställningstaganden

Översiktsplan

Gällande översiktsplan upprättades 2010. Planen anger på ett övergripande plan olika typer av beaktande och värnande av kulturmiljövärden. Bland de riktlinjer som anges i planen hör att stadens karaktäristiska siluett ska vårdas och att ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till denna och det omgivande slättlandskapet. Uppsalaåsen som strukturskapande element och siluett får inte skadas. Kompletteringar i ”Institutionsstaden” ska utformas så att området behåller sin karaktär av institutions-miljö med parkliknande grönytor och rikligt med uppvuxna träd.

Utvecklings-områden enligt översiktsplanen

.

Vidare anges ett antal *utvecklingsområden* som berör utredningsområdet: Rosendal, Ulleråker, Ultuna samt Dag Hammarskjöldsstråket. För Dag Hammar-skjöldsstråket sägs:

”Stråket är ett förhållandevis centralt område med natur- och jordbruksmark som både besitter kvaliteter för rekreation och landskapsbild, men som också utgör barriär mellan flera stadsdelar. Området ingår i ett band av universitetsverksamheter och andra institutioner som bör kopplas samman genom tät stadsbebyggelse och parker. Dag Hammarskjölds-stråket kan bli den centrala stadens förlängning söderut med en sammanhängande stadsbebyggelse från staden ut till Kronåsen-Ulleråker-Ultuna. Områdets centrala läge förstärks med utvecklingen av Rosendal, Ulleråker, Ultuna och Gottsunda samt med planerad gata mellan Gottsunda och Dag Hammarskjölds väg. Utvecklingen bör läggas fast i ett eller flera områdesprogram eller fördjupad översiktsplan. Särskilt viktig är en sammanlänkning i söder mellan Gottsunda, Ultuna och Sunnersta. Detta kan t.ex. ske genom att en ny stadsdelspark anläggs norr om Sunnersta. Inför förändringarna måste avvägningar göras mot grönstrukturen Gula stigen, Kronparken samt natura 2000-områdena vid Bäcklösa och Vipängen har höga ekologiska och rekreativa värden. Gröna länkar till Stadsskogen och till Årike Fyris säkras. Den raka infartsvägen från Flottsund till Slottet är en viktig del av riksintresset ”Uppsala stad” som särskilt ska beaktas. Kronåsens topografi och tallbestånd ger området karaktär. Mötet med Årike Fyris i öster skapar spännande möjligheter att utveckla områdets natur-, kultur och rekreationsvärden. Ultuna och gamla Ultuna hamn med båtgravar har höga kulturhistoriska värden. En del jordbruksmark kan här tas i anspråk för utveckling av sammanhängande stad genom annan grön användning eller bebyggelse.”

Översiktsplanen anger två *stadsstråk* inom utredningsområdet, ett genom Rosendalsfältet och ett genom Ulleråkersområdet och vidare till norra Ultuna.

Stadsstråk enligt översiktsplanen

Detaljplaner

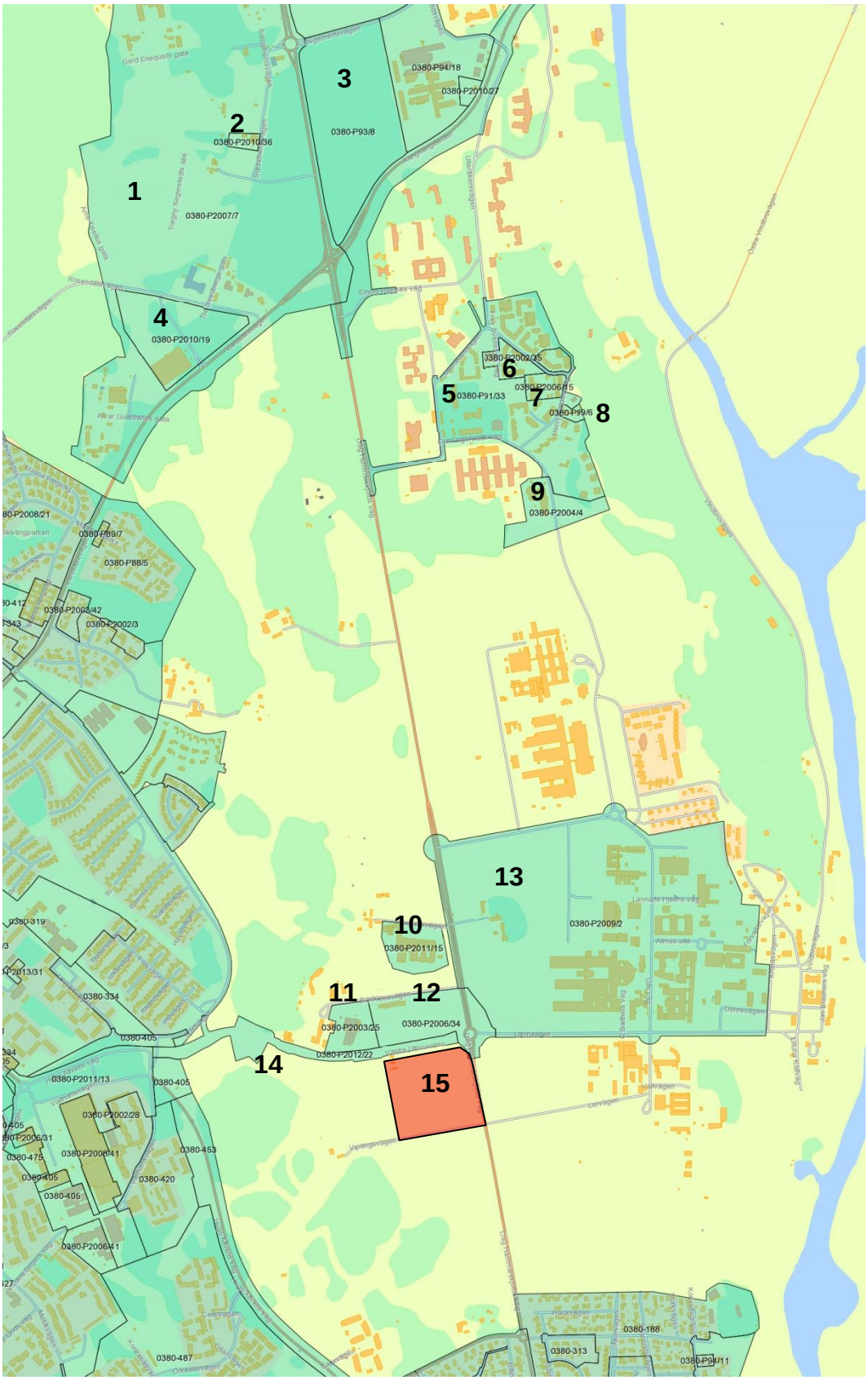

Gällande detaljplaner enligt Uppsala kommuns kartverktyg. Uttag 2014-04-11. Rödmarkerad yta är område under planering men ej ännu antagen plan.

1. 0380-P2007/7

Rosendalsfältet. Plan för bebyggande av området med kontor, handel, bostäder, konferens-anläggningar, undervisning, forskning och laboratorier. Planen redovisar en kvartersindelning med en nord-sydlig huvudgata mitt på fältet, lokalgator i den västra respektive östra kanten samt korsande huvud- och lokalgator i områdets norra respektive södra del. Mangården och en mindre del av ekonomigården till Rosendalsgård skyddas med Q, kulturreservat. För resterande del av ekonomi-gården gäller varsamhets-bestämmelsen k1, ”värdefull miljö. Ändring av byggnad får inte förvanska dess karaktär eller anpassning till omgivning”. Rosendalsskolan skyddas med q1, vilket innebär skydd mot rivning.

2. 0380-P2010/36

Soldathemmet. Plan för ytterligare bostadsbe-byggelse inom fastigheten Kåbo 1:54. Soldat-hemmet har varsamhetsbestämmelse k1.

3. 0380-P93/8

Södra fältet. Områdets västra del ingår i ut-redningsområdet. Denna består av Kronparken och avsätts i planen som naturmark. I planen framhålls vikten av att värna zonen mellan bebyggelseområdet och Kronparken.

4. 0380-P2010/19

Södra delen av Rosendalsfältet. Plan för bebyggande av Rosendalsfältet mellan Vårdsätravägen och Rosendalsvägen för bostads- och idrottsändamål.

5. 0380-P91/33

Asylen. Plan som syftar till att göra det möjligt att bygga cirka 600 lägenheter i södra delen av Uller-åkersområdet. I planen skyddas de äldre bygg-naderna (b42, b46, b47, b48, b52, b41 och b40) med q, som innebär att de inte får rivas eller byggas om så att utseendet förvanskas.

6. 0380-P2002/35

Nordöstra delen av asylenområdet. Plan som syftar till att kunna bygga på mark där det inte är tillåtet enligt tidigare plan samt uppföra en takvåning på byggnadskroppen mot parken. I planen skyddas den gamla vårdbyggnaden inom planområdet (b42) med q, vilket innebär att den inte får rivas eller byggas om så att utseendet förvanskas.

7. 0380-P2006/15

Del av asylenområdet. Plan med syfte att möjliggöra bostadsbebyggelse på parkeringsplatsen intill Henry Säldes väg. I planen skyddas den gamla vård-byggnaden inom planområdet (b52) med q, vilket innebär att den inte får rivas eller byggas om så att utseendet förvanskas.

8. 0380-P99/6

Kronåsen 6:9, i asylenområdets sydöstra del. Plan som syftar till att möjliggöra nybyggnad av två parhus.

9. 0380-P2004/4

Ulleråkers skola.

10. 0380-P2011/15

Genetikcentrum. Plan som medför möjlighet att använda befintliga byggnader till skola, äldre-bostäder, laboratorier samt förskola.

11. 0380-P2011/25

Ultuna vattenverk.

12. 0380-P2006/34

Ultuna kraftvärmeverk. Plan som syftar till att be-reda plats för ett nytt biobränsleeldat kraftvärme-verk samt ny tillfartsväg och g/c-tunnel under Dag Hammarskjölds väg.

13. 0380-P2009/2

Ultuna. Plan inför uppförande av tre nya centrumbildningar inom olika forskningsområden. I planen anges varsamhetsbestämmelse k1 för östra delen av HVC (b22) och Undervisningshuset (b41): ”Vid ändring av byggnader ska särskilt beaktas den ursprungliga byggnadsvolymen, fasadutformningen med träpanel och tegel samt fönstersättning och färgsättning.” Vidare anges varsamhetsbestämmelse k2 för f.d. ladugårdsbyggnaderna (b18, b19 och b20): ”Vid ändring av utemiljön ska stor restriktivitet gälla vid ändringar av markens utformning. Siktfältet åt söder ska vidmakthållas. Vid ändring av byggnader ska särskilt beaktas den ursprungliga byggnads-volymen, tak med obrutna takfall och fasadernas utformning med kraftiga murar, fönsterplacering och träpanel.” För lantbruksskolan (b39) och rektors-bostaden (b40) anges varsamhetsbestämmelse k3:

”Den östra flygeln samt den öppna planen framför Gamla lantbruksskolan ska vidmakthållas i sin yttre utformning. Kopplingen till Undervisningsplan ska bevaras.” Planområdets östra del, närmast Dag Hammarskjölds väg, avsätts som ”mark med öppen karaktär”.

14. 0380-P2012/22

Trafikförbindelse mellan Gottsunda och Ultuna.

15. Planförslag för södra Bäcklösa

Detaljplaneförslaget innebär bostadsbebyggelse med två till sex våningars höjd, där de högre byggnaderna lokaliseras längs med gaturummen intill Dag Hammarskjölds väg respektive den nya vägen mellan Gottsunda och Ultuna.

Inventeringar, utredningar och program

Inventering och värdering av byggnader inom Ulleråker 1970

1970 och 1971 utfördes arbete med en generalplan för *Ulleråkersområdet*. I samband med detta utfördes inventeringar av bland annat bebyggelse och vegetation i området, och värdefulla byggnader, parker och vegetationsbestånd pekades ut. Merparten av de utpekade byggnaderna har idag rivits. Av de byggnader som idag finns kvar idag betecknades b16, b2, b5, b30, och b31 som byggnadsminnesvärda. Alla gamla byggnader inom asylenområdet pekas ut som värdefulla och man påpekar att dessa bör ses i ett sammanhang. Inventeringen av parker och vegetation pekade bland annat på det grova tallbeståndet som kulturhistoriskt värdefullt, liksom ”nya parken” som anlades kring b16 1881 – 1883. Även de välväxta alléerna med parklind vid årummet och som begräsning norrut av sjukhusområdet pekas ut. Kvartersindelningen av ekonomiträdgården bestod av skogslönn.

Program för Ulleråker 1989

1989 togs ett program för bostadsbebyggelse på Ulleråkerområdet fram. Programområdet omfattade Asylens oktogon med kompletteringar av bebyggelseområden direkt nordost och sydost om denna. Länsstyrelsen yttrade sig över programmet 1989-04-17 och konstaterade att anläggningen i sin helhet var av riksintrese för kulturminnesvården. För att ta hänsyn till kulturmiljön och bevara områdets egenart var den bebyggelse som föreslogs i programmet allt för omfångsrik. En detaljplan antogs 1991 för delar av asylenområdet, där rivningar och nybyggnationer av bostäder utfördes. Vissa kulturhistoriskt värdefulla byggnader skyddades genom q-märkning i planen. De delar av Ulleråkersområdet som detaljplanelades 1991 bröts ut ur Kronåsen 3:1.

Årike Fyris 1995

1995 togs planen *Årike-Fyris* fram. Den behandlade återställande, bevarande och skötsel av marker längs Fyrisån. Sluttningen och det plana partiet längs ån i Ulleråker omfattades av planen.

Uppsala Rikspark 1997

1997 togs ett program fram för ”Uppsala Rikspark”. Bakgrunden var ett statligt utredningsförslag att göra området Uppsalaåsen – Fyrisån från Gamla Uppsala till Ekoln till nationalstadspark. I programmet står bland annat att den gamla sjukhusparken och trädgårdarna ska värnas och vårdas och att kulturhistoriskt värdefulla byggnader ska bevaras. Den öppna marken mellan åsens fot nedanför hospitalsbyggnaden och Fyrisån pekas ut som en del av ett viktigt landskapsrum som också innefattar Kungsängen öster om ån, och vars västra vägg består av åsen. En viktig in- och utblick i detta landskapsrum finns längs landsvägen sydost om Kungsängens gård. De övergripande förhållningssätt som anges är bland annat att Uppsalas klassiska siluett ska bevaras och att jordbrukslandskapet ska hållas öppet och fritt från exploatering.

Detaljplaneprogram för Ulleråkersområdet 2000

2000 togs ett detaljplaneprogram för hela Ulleråkersområdet fram, inklusive de delar av Asylen som hade detaljplanelagts 1991. Programmet kartlade förutsättningar för ny användning av befintliga byggnader och tog fram lämpliga områden för kompletteringsbebyggelse respektive nyexploatering. I den västra delen av området föreslogs omfattande

områden för förtätning och nyexploatering. Den karaktär som finns av ”hus i park” ska enligt programmet behållas. Den östra delen av området, mellan den gamla huvudbyggnaden och Fyrisån, betecknas i programmet som ”utredningsområde” där det inte föreslås någon ny bebyggelse. Man konstaterar att området är värdefullt ur kulturhistorisk synvinkel och att besluten om Årike Fyris och Uppsala Rikspark innebär att detta områdes värden ska tas tillvara och utvecklas. Programmet föreslår ändå att en studie ska göras som visar vilka möjligheter det finns att kombinera en relativt omfattande exploatering med bostäder med en positiv utveckling av naturvärden och kulturhistoriska värden. I programmet pekas ett antal ”riskområden” för fornlämningar ut, men inget av dessa förutom nordligaste delen av Ultunaåsen låg inom de områden som föreslogs för exploatering.

Inventering av Uppsalas industrimiljöer 2003

2003 gjordes en inventering av Uppsalas industrimiljöer. De gamla kronobränneri-byggnaderna på Ulleråkersområdet (b2, b5) bedömdes vara i byggnadsminnesklass, även om lite vittnade om deras forna industriella användning.

Inventering och värdering av modern bebyggelse 2006

2006 gjordes en inventering av bebyggelse uppförd i Uppsala stad mellan 1951 och 1979. I inventeringen pekades tre byggnader inom *Ulleråkersområdet* ut som särskilt värdefulla: Statens rättspsykiatriska klinik från 1965 (b50) det medicinska forskningscentrat från 1965 (b23) samt administrationsbyggnaden från 1955 (b1). Inom *Ultuna* pekas studentbostäderna på Kronåsen från 1961 (b25), biblioteks- och undervisningshuset från 1975 respektive 1973 (b41), HVC från 1974 (b22) samt Markvetenskapligt centrum från 1973 (b24) ut.

Revidering av Riksintressets värdetexter 2012

2012 utarbetade länsstyrelsen ett förslag (arbetshandling) till revidering av värdetexterna till riksintresseområdet för Uppsala stad (C 40 A). I rapporten lyfts området kring hospitalets huvudbyggnad från 1882 (b16) fram som en mycket värdefull institutionsmiljö. Ulleråker som helhet ses som en del av *berättelsen om centralmakten* med stora arkitektoniska, medicin- och arkitekturhistoriska värden. Till centralmaktens uttryck hör också Dag Hammarskjölds vägs spikraka dragning och det öppna jordbrukslandskapet vid Ultuna, som speglar ett jordbruk i kronans regi sedan marken torrlades genom landhöjningen. Det öppna jordbrukslandskapet utgör en bärande del i upplevelsen av Uppsala stad när man närmar sig staden från söder.

Ultuna lyfts fram som en del av *berättelsen om lärdomsstaden*, där det finns flera kulturhistoriskt värdefulla institutions-, ekonomi- och bostadsbyggnader som vittnar om lantbruksskolans utveckling. Ett speciellt värde ses generellt i den långa kontinuiteten, med byggnader från olika åldrar som gör att man upplever det historiska skeendet.

Södra åstråket

2014 pågår planarbete för det angränsande området i norr, för ”Södra Åstråket”. I programhandlingen för samråd daterad december 2013 poängteras den västra åsidans karaktär med dominerande öppen mark fram till åsens fot. Man ser framför sig ett grönt sammanhängande parkstråk längs ån och öppen, fritt placerad bebyggelse i park mot åsens fot. Vid Kungsängsbron föreslås utveckling av ett entréområde till ”Årike Fyris” och ”Åstråket”.

Vision för Campus Ultuna 2008

2008 togs ett visionsdokument fram av SLU och Akademiska hus för det framtida campus på Ultuna. Visionsdokumentet anger både nya gestaltningsprinciper och ny rumslig strukturering av lantbruksuniversitets verksamhet i området. Visionsdokumentets intentioner kommer till uttryck i den campusmiljö som byggts under 2010-talet.

Utvecklingsprogram för Ultuna 2013

2013 tog SLU och Akademiska hus fram en utvecklingsplan för Ultunaområdet. Syftet med planen var att påverka kommunens fysiska planering för att tillgodose de behov SLU och Akademiska hus har när det gäller markutnyttjande. SLU poängterar dess behov av fri mark i anslutning till campus, bland annat för sina försöksodlingar, men menar också att det är principiellt fel att bebygga produktiv jordbruksmark med bostäder. I programmet presenteras en plan som visar markutnyttjandet, med bibehållande av ett obebyggt jordbrukslandskap i ett stråk längs Dag Hammarskjölds väg och i norra delen av området. För det gamla institutionsområdet föreslås nya användningar av de gamla byggnaderna, bland annat som bostäder.

Kulturmiljöprogram för Uppsala kommun

Uppsala kommun arbetar för närvarande med ett färdigställa ett kulturmiljöprogram. Inom ramen för detta projekt har byggnaderna inom utredningsområdet inventerats och dokumenterats med fotografier och basuppgifter. Översiktliga historiker har också tagits fram för delområden och teman som är aktuella för bebyggelsen.

Gestaltningsprogram för Dag Hammarskjölds väg

2001 togs ett gestaltningsprogram för Dag Hammarskjölds väg fram. Programmet behandlar Dag Hammarskjölds väg från Slottsparken i norr till Sunnersta i söder. Syfte med programmet var att ”ta tillvara Dag Hammarskjölds väg som ett sammanhållande och karaktärsskapande stadsbyggnadselement i Uppsala”.

Dag Hammarskjöldsstråket – naturvärdesanalys

2013 tog Ekologigruppen fram en naturvärdesanalys för Dag Hammarskjöldsstråket. I utredningen delas bland annat området in i ett antal delområden med olika naturvärdes-klassning.

Stadsutveckling längs Dag Hammarskjöldsstråket

2014 tog SpaceScape fram scenarier, analyser och rekommendationer för stadsutveckling i Dag Hammarskjöldsstråket. Utredningen syftade till att visa på hur de urbana värdena kan utvecklas i området.

Plan- och bygglagen

Byggnader och miljöer som är särskilt värdefulla ur kulturhistorisk synvinkel är skyddade mot förvanskning enligt 8 kap. 13§. Ett stort antal byggnader inom utredningsområdet har sådana värden att denna paragraf är tillämplig. Se vidare byggnadsvärderingarna, där 8 kap. 13§ är tillämplig för byggnader med orange och röd värdering.

Miljöbalken

Utredningsområdet öster om Dag Hammarskjölds väg samt Rosendalsfältet ingår i riksintresse för kulturmiljövård, Uppsala stad (C 40 A). Detta innebär ett skydd enligt 3 kap. 6§ i Miljöbalken. I motiveringen till riksintresset nämns den raka tillfartsvägen från söder (Dag Hammarskjölds väg). I den beskrivning av riksintresset som länsstyrelsen gav ut 1997 nämns Ulleråkers sjukhus, ”med flera intressanta sjukhusbyggnader samt rester av kronobränneriet från 1700-talet” som ett av många uttryck för riksintresset, liksom lantbruksuniversitetet med ”flera värdefulla institutions-, ekonomi- och bostadsbyggnader från 1800-talet och 1900-talets första decennier, som erinrar om lantbruksskolans utveckling.”.

Strandskydd

Strandskydd gäller inom en gräns på 100 m från Fyrisån.

Skydd för landskapsbilden

Ultunaåsens östra del ingår i ett område med förordnande till skydd för landskapsbilden enligt 19§ NVL (Fyrisåns dalgång Kungsängen-Flottsund).

Kulturminneslagen

Kyrkomiljöer

Inom utredningsområdet finns en begravningsplats anlagd 1909 på Ulleråkersområdet samt Hammarby begravningsplats som anlades 1937. Dessa är

skyddade enligt Kulturminneslagen kap. 4. Mittpartiet av centralhospitalsbyggnaden från 1882 inrymmer Goda herdens kapell som också är skyddad enligt Kulturminneslagen kap. 4. Detta gäller även tillhörande fristående klockstapel.

Fornlämningar

Enligt Riksantikvarieämbetets databas FMIS finns ett större antal registrerade fasta fornlämningar inom utredningsområdet. I det följande presenteras de aktuella fornlämningarna med beteckning, lämningstyp och bedömning av status. I tabellen finns också en kolumn som anger inom vilket arkeologiskt riskområde som den aktuella fornlämningen ligger. Dessa riskområden presenteras senare i rapporten.

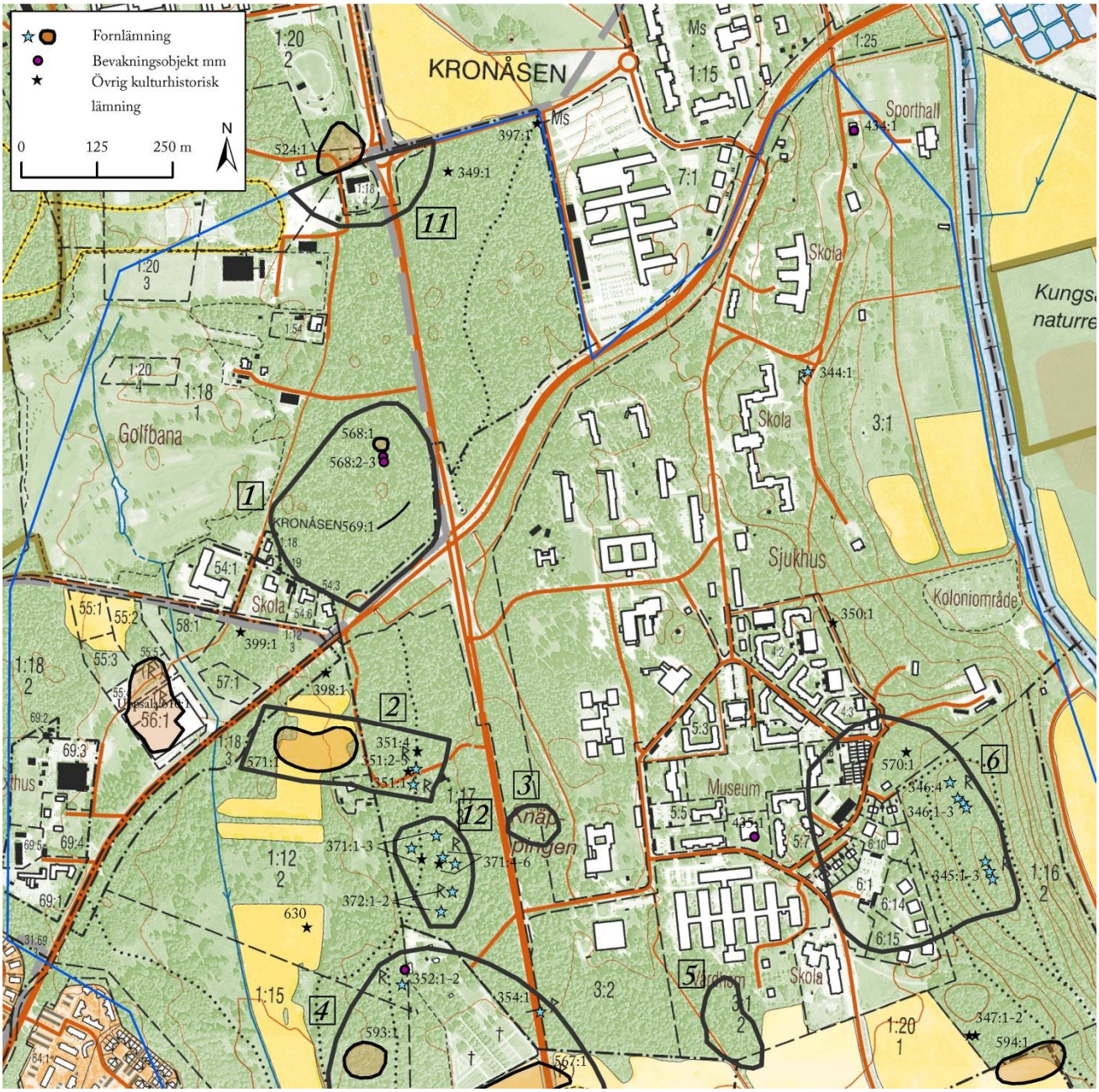

Karta som visar registrerade fornlämningar. Utredningsområdets norra del.

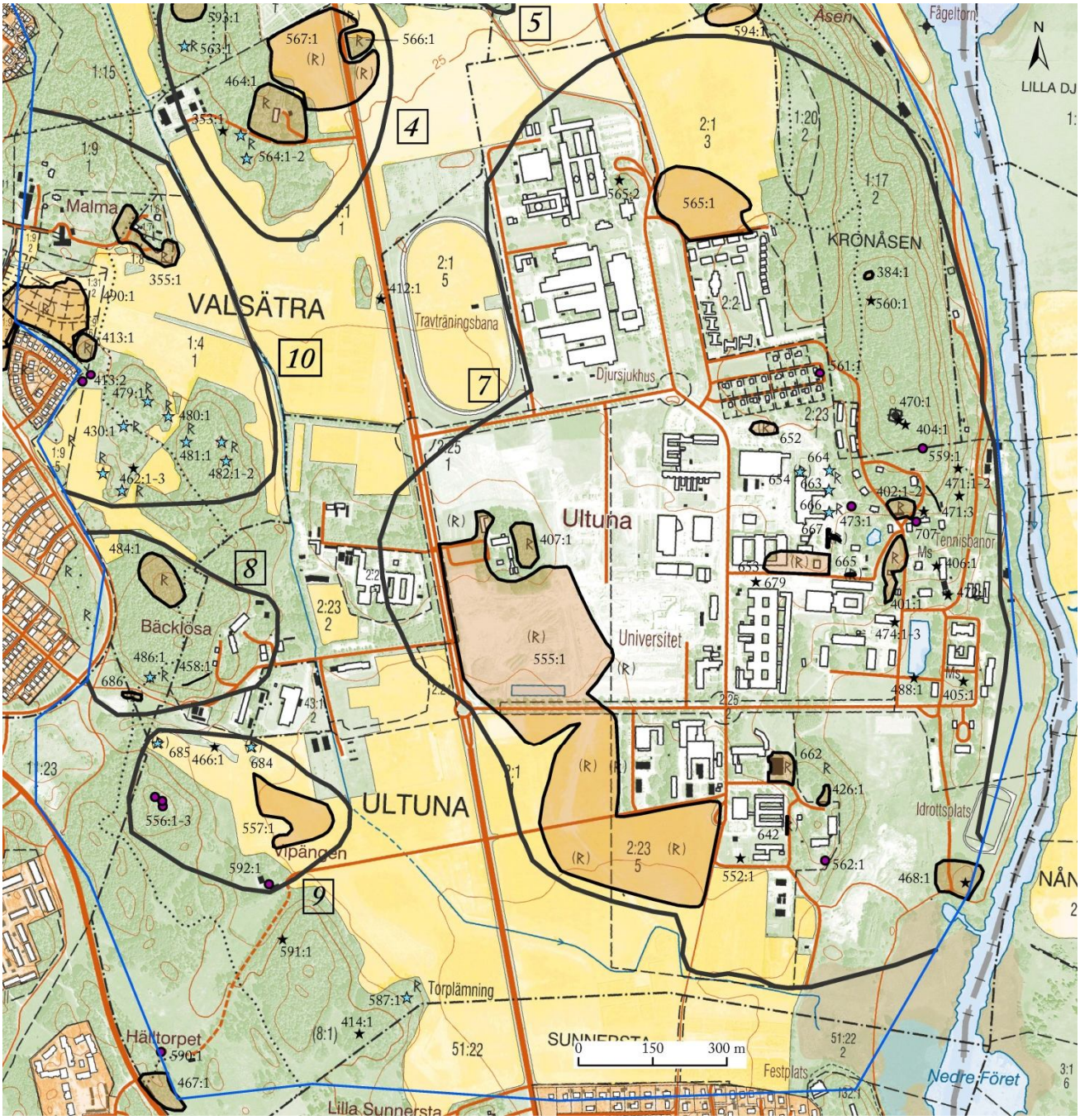

Karta som visar registrerade fornlämningar. Utredningsområdets södra del.

Lista över registrerade lämningar

Raä nr	*Lämningstyp*	*Antal*	*Bedömning*	*Ark. omr.*
Uppsala 344:1	Hög	1	Fornlämning	
Uppsala 345:1	Stensättning	1	Fornlämning	6
Uppsala 345:2	Stensättning	1	Fornlämning	6
Uppsala 345:3	Stensättning	1	Fornlämning	6
Uppsala 346:1	Stensättning	1	Fornlämning	6
Uppsala 346:2	Stensättning	1	Fornlämning	6
Uppsala 346:3	Stensättning	1	Fornlämning	6
Uppsala 346:4	Stensättning	1	Fornlämning	6
Uppsala 347:1	Fornlämningsliknande bildning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 347:2	Fornlämningsliknande bildning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 348:1	Fornlämningsliknande bildning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 349:1	Fornlämningsliknande bildning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 350:1	Fornlämningsliknande bildning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 351:1	Skärvstenshög	1	Fornlämning	2
Uppsala 351:2	Skärvstenshög	1	Fornlämning	2
Uppsala 351:3	Fornlämningsliknande bildning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	2
Uppsala 351:4	Fornlämningsliknande bildning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	2
Uppsala 352:1	Stensättning	1	Fornlämning	4
Uppsala 352:2	Skärvstenshög	1	Bevakningsobjekt	4
Uppsala 353:1	Fornlämningsliknande lämning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	4
Uppsala 354:1	Vägmärke	1	Fornlämning	4
Uppsala 355:1	Grav- och boplatsområde	1	Fornlämning	10
Uppsala 371:1	Skärvstenshög	1	Fornlämning	12
Uppsala 371:2	Skärvstenshög	1	Fornlämning	12
Uppsala 371:3	Fornlämningsliknande lämning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	12
Uppsala 371:4	Skärvstenshög	1	Fornlämning	12

Raä nr	*Lämningstyp*	*Antal*	*Bedömning*	*Ark. Omr.*
Uppsala 371:5	Skärvstenshög	1	Fornlämning	12
Uppsala 371:6	Boplats	1	Övrig kulturhistorisk lämning	12
Uppsala 372:1	Skärvstenshög	1	Fornlämning	12
Uppsala 372:2	Skärvstenshög	1	Fornlämning	12
Uppsala 397:1	Minnesmärke	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 398:1	Lägenhetsbebyggelse	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 399:1	Lägenhetsbebyggelse	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 401:1	Gravfält	1	Fornlämning	7
Uppsala 402:1	Gravfält	1	Fornlämning	7
Uppsala 402:2	Fyndplats		Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 404:1	Fornlämningsliknande lämning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 405:1	Minnesmärke	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 406:1	Minnesmärke	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 407:1	Gravfält	1	Fornlämning	7
Uppsala 412:1	Fornlämningsliknande lämning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 413:1	Gravfält	1	Fornlämning	10
Uppsala 413:2	Gravfält	1	Bevakningsobjekt	10
Uppsala 413:2	Gravfält	1	Bevakningsobjekt	10
Uppsala 414:1	Fornlämningsliknande lämning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 426:1	Gravfält	1	Fornlämning	7
Uppsala 430:1	Skärvstenshög	1	Fornlämning	10
Uppsala 434:1	Statligt byggnadsminne (fel)	1	Bevakningsobjekt (fel)	
Uppsala 435:1	Statligt byggnadsminne (fel)	1	Bevakningsobjekt (fel)	
Uppsala 462:1	Skärvstenshög	1	Fornlämning	10
Uppsala 462:2	Skärvstenshög	1	Fornlämning	10
Uppsala 462:3	Fornlämningsliknande lämning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	10
Uppsala 464:1	Bytomt/gårdstomt	1	Fornlämning	4
Uppsala 466:1	Bro	1	Övrig kulturhistorisk lämning	9
Uppsala 467:1	Lägenhetsbebyggelse	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 468:1	Fornlämningsliknande lämning	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7

Raä nr	*Lämningstyp*	*Antal*	*Bedömning*	*Ark. Omr.*
Uppsala 470:1	Flatmarksgrav	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 471:1	Fyndplats		Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 471:2	Fyndplats		Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 471:3	Färdväg	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 472:1	Obestämbar	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 473:1	Stensättning	1	Undersökt och borttagen	7
Uppsala 474:1	Hög		Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 474:2	Hög		Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 474:3	Hög		Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 479:1	Stensättning	1	Fornlämning	10
Uppsala 480:1	Skärvstenshög	1	Fornlämning	10
Uppsala 481:1	Stensättning	1	Fornlämning	10
Uppsala 482:1	Stensättning	1	Fornlämning	10
Uppsala 482:2	Stensättning	1	Fornlämning	10
Uppsala 484:1	Gravfält	1	Fornlämning	8
Uppsala 486:1	Stensättning	1	Fornlämning	8
Uppsala 488:1	Bro	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 490:1	Boplats	1	Fornlämning	10
Uppsala 524:1	Fyndplats		Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 555:1	Boplats	1	Fornlämning	7
Uppsala 555:2	Boplatslämning övrig	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 556:1	Stensättning	1	Bevakningsobjekt	9
Uppsala 556:2	Röse	1	Bevakningsobjekt	9
Uppsala 556:3	Stensättning	1	Bevakningsobjekt	9
Uppsala 557:1	Boplats	1	Bevakningsobjekt	9
Uppsala 558:1	Hägnad	1	Bevakningsobjekt	8
Uppsala 559:1	Stensättning	1	Bevakningsobjekt	7
Uppsala 560:1	Gränsmärke	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 561:1	Boplats	1	Uppgift om	7
Uppsala 562:1	Boplats	1	Uppgift om	7
Uppsala 563:1	Skärvstenshög	1	Fornlämning	4
Uppsala 564:1	Stensättning	1	Fornlämning	4
Uppsala 564:2	Stensättning	1	Fornlämning	4
Uppsala 564:3	Husgrund, historisk tid	1	Övrig kulturhistorisk lämning	4
Uppsala 565:1	Boplats	1	Bevakningsobjekt	7

Raä nr	*Lämningstyp*	*Antal*	*Bedömning*	*Ark. Omr.*
Uppsala 565:2	Husgrund, historisk tid	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 566:1	Gravfält	1	Fornlämning	4
Uppsala 567:1	Boplats	1	Fornlämning	4
Uppsala 568:1	Boplats	1	Bevakningsobjekt	1
Uppsala 568:2	Stensättning	1	Bevakningsobjekt	1
Uppsala 568:3	Stensättning	1	Bevakningsobjekt	
Uppsala 569:1	Färdväg	1	Bevakningsobjekt	1
Uppsala 570:1	Husgrund, historisk tid	1	Övrig kulturhistorisk lämning	6
Uppsala 571:1	Boplats	1	Bevakningsobjekt	2
Uppsala 587:1	Lägenhetsbebyggelse	1	Fornlämning	
Uppsala 590:1	Lägenhetsbebyggelse	1	Bevakningsobjekt	
Uppsala 591:1	Lägenhetsbebyggelse	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 592:1	Lägenhetsbebyggelse	1	Bevakningsobjekt	9
Uppsala 593:1	Fossil åker	1	Övrig kulturhistorisk lämning	4
Uppsala 594:1	Fossil åker	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 610:1	Boplats		Undersökt och borttagen	
Uppsala 630	Fyndplats	1	Övrig kulturhistorisk lämning	
Uppsala 642	Boplats	1	Fornlämning	7
Uppsala 652	Boplats	1	Fornlämning	7
Uppsala 653	Boplats	1	Fornlämning	7
Uppsala 654	Härd	1	Fornlämning	7
Uppsala 662	Boplats	1	Fornlämning	7
Uppsala 663	Boplatslämning övrig	1	Fornlämning	7
Uppsala 664	Härd	1	Fornlämning	7
Uppsala 665	Boplats	1	Fornlämning	7
Uppsala 666	Härd	1	Fornlämning	7
Uppsala 667	Boplats	1	Fornlämning	7
Uppsala 679	Boplats	1	Övrig kulturhistorisk lämning	7
Uppsala 684	Tegelindustri	1	Fornlämning	9
Uppsala 685	Härd	1	Fornlämning	9
Uppsala 686	Boplats	1	Fornlämning	8
Uppsala 707	Flatmarksgrav	1	Undersökt och borttagen	7

Fornlämningsbild

Området utmärks i den östra delen av Uppsalaåsen, och innanför denna finns en flack lerslätt med smärre uppstickande moränbackar. I norr och i höjd med Malma i väster vidtar mer sammanhängande moränområden. De högsta nivåerna inom området, från 35 meter över havet och uppåt, återfinns på Uppsalaåsen, dels vid Ultuna och Ulleråker och dels vid gränsen mot Stadsskogen i nordväst. Lågläntast är området i partier mellan Uppsalaåsen och Fyrisån, dels vid Ulleråker och dels söder om Ultuna.

De flesta kända fornlämningarna samlar sig rätt nära lägena för historiska byarna Hammarby, Malma och Ultuna på nivåer mellan 15 och 30 meter över havet. Fornlämningsbilden och de topografiska förutsättningarna gör att man kan förvänta sig lämningar i form av gravar, boplatser och aktivitetsytor från stenålder inom begränsade delar av utredningsområdet. Motsvarande lämningar från brons- och järnålder kan förekomma inom stora delar av området.

Arkeologiska undersökningar har gjorts vid flera olika platser, särskilt vid Ultuna och Malma. Från undersökningarna kan människans närvaro säkert beläggas från yngsta stenålder (2400 f. Kr - 1800 f. Kr) i områdets nordvästra del. Vid Ultuna har olika lämningar från yngre järnålder (550-1050 e. Kr) hittills varit mest framträdande även om äldre sådana också har undersökts. Vid Malma har delar av bosättningar från yngre bronsålder (1100 f. Kr – 1050 e. Kr), yngre järnålder och tidig medeltid undersökts.

Arkeologiska undersökningar i andra delar av Uppsala, som Fyrislund, Stenhagen och Gamla Uppsala, har visat på omfattande bosättningar från äldre järnålder (500 f. Kr – 400 e. Kr). Lika omfattande bosättningar har hittills inte påträffats inom det nu aktuella utredningsområdet.

Förutom vad gäller Malma är väldigt lite känt om den medeltida bebyggelsen.

De arkeologiska områdena nedan är baserade på var fornlämningarna uppträder rumsligt, deras lämningstyp och antikvariska bedömning (se FMIS) samt uppgifter och bedömningar i Ljungkvist 2000.

Referenser

FMIS

Hulth, Helena. 2013. Att återvända: arkeologi i olika skeden från Södra Gärdet i Ultuna: arkeologiska för- och slutundersökningar. SAU rapport 2013:6. Uppsala.

Hulth, Helena. 2010. Nedslag i bronsålder och medeltid på Ultuna: arkeologisk slutundersökning, Gälbo, Ultuna 2:2, RAÄ 565:1, f.d. Bondkyrko sn, Uppland. SAU rapport 2010:3. Uppsala.

Hulth, Helena, Sjöling, Emma & Ljungkvist, John. 2013. Ultuna by - i händelsernas centrum: boplats och rit : bronsålder, yngre järnålder och efterreformatorisk tid. SAU rapport 2013:5. Uppsala.

Ljungkvist, John. 2000. Arkeologisk utredning. Ultuna, Ulleråker och Rosendal. SAU rapport nr. 4. Uppsala.

Utredningsområdet med arkeologiska riskområden.

Lista över arkeologiska riskområden

ID	*Kategori*	*Beskrivning*
1	Boplats/grav/hålväg	Möjlig boplats, möjliga gravar och en hålväg (Raä 568: 1-3, 569:1). Strax söder om dessa finns ett mycket lämpligt boplatsläge (stenålder) utmed ett eventuellt äldre strandhak.
2	Boplatsläge	Boplats (Raä 571:1), skärvstenshögar (351: 1-2) samt 2 fornlämnings liknande lämningar (351: 3-4).
3	Boplatsläge	Läge för stenåldersboplats i skogbevuxen morän.
4	Boplats/bytomt/gravar/mm	Hammarby bytomt/gårdstomt (Raä 464:1), skärvstenshögar (352:2, 563:1), boplats (567:1), ett gravfält (566:1) och gravar (352:1, 564:1-2), husgrund (564:3), milstolpe (354:1), fornlämningsliknande lämning (353:1) samt fossil åker (593:1).
5	Boplatsläge	Läge för stenåldersboplats i skogbevuxen morän.
6	Gravar/boplatsläge	7 gravar i två koncentrationer (Raä 345:1-3, 346:1-4) och 1 syllstensgrund (570:1). Kring dessa finns flera möjliga boplatslägen.
7	Boplats/bytomt/gravar/mm	Ultuna by; boplatser (Raä 555:1, 642, 652- 654, 662-667), gravfält (401:1, 402:1, 407:1, 426:1) samt flera bevakningsobjekt (559:1, 565:1) och övriga kulturhistoriska lämningar (348:1, 402:2, 404:1, 405:1, 406:1, 468:1, 470:1-3, 472:1, 474:1-3, 488:1, 555:2, 560:1, 565:2, 679)
8	Gravar/boplats/mm	Gravfält (Raä 484:1), stensättning (486:1), boplats (686) och 1 hägnad/stenmur (558:1).
9	Gravar/boplats/mm/	Husgrund (592:1), tegelindustri (684), härd (685), 3 gravar (Raä 556:1-3), boplats/skärvstensförekomst i åker (557:1), 1 bro-fundament (466:1).
10	Boplats/bytomt/gravar/	Malma by: gravar, gravfält, boplats och skärvstenshögar (Raä 355, 413, 430, 461, 462, 479, 480, 481, 482, 490).
11	Grav/boplatsläge	Flera stenåldersfynd, bl.a. en båtyxa (Raä 524:1). Fynden indikerar boplats eller gravar.
12	Boplats/er	Område med boplats (Raä 371:1) och 6 skärvstenshögar (371: 1-2, 4-5, 372:1-2) och 1 fornlämningsliknande lämning (371:3).

Historik

Inledning

Utredningsområdet har en rik och mångfacetterad historia. Några drag är mer betydelsefulla än andra. Fram till mitten av 1800-talet karaktäriserades området helt av jordbruket, med stora, öppna åkermarker på den bördiga lerslätten, ett mer småbrutet landskap på moränmarkerna intill Uppsalaåsen och slåttermarker och beteshagar på strandängarna vid Fyrisån. Jordbruket sätt att prägla landskapet har påverkats av att den dominerande jordägaren har varit kronan och senare staten. På samma sätt har användningen av området senare präglats av statliga institutioner och myndigheter och deras landskapsomvandlande verksamheter. Kronans dominans är också grundläggande för den utveckling kronparken Åsen genomgått sedan 1600-talet. I grunden en fridlyst park till nytta och nöje för kungen har den kommit att användas för olika ändamål som kronan stödde: redan på 1600-talet skapades mötesplatsen Polacksbacken, i slutet av 1700-talet inrättades ett kronobränneri som delvis tog parkens mark i anspråk och under decennierna kring 1900 skedde en storskalig exploatering av Åsen för Ulleråkers sjukhus. När det gäller stadsägorna i den nordligaste delen av utredningsområdet, Carlshage, så användes dessa för militärens övningar.

De båda byarna Malma och Hammarby har inte spelat samma avgörande roll i utredningsområdets utveckling som kronomarkerna, även om de också varit viktiga, bland annat genom sina kopplingar till kronan och universitetet. Malma har sin gamla byplats inom utredningsområdet och två av dess gårdar var akademihemman. Byns huvudsakliga åkermark låg längre västerut. Här styckades marken av för småhusbebyggelse i början av 1900-talet, och bebyggandet av byns marker har fortsatt ända sedan dess. Kronan förvärvade den från Malma utflyttade gården Rosendal i början av 1900-talet, tillsammans med ytterligare av byns nordligaste marker och den angränsande uppsalajorden Carlshage. På det viset vävdes även Malma in i statliga göromål. Hammarby var en mycket liten by och präglas idag främst av den kyrkogård som under 1930-talet anlades på byns mark. Liksom Rosendal kom Hammarby senare i statens ägo, och långt innan dess brukades byns åkermark i lag med Ultuna.

De historiska markägoförhållandena har utgjort en grund för indelning av utredningsområdet i olika delområden, som var och en har sin historia: den f.d. kungsladugården *Ultuna*, kronparken *Åsen*, *Malma by* och *Hammarby*.

Längst i söder finns åkermark som tillhört Sunnersta. Dess betydelse för utredningsområdets kulturmiljöer är främst som avgränsning av ett större landskapsrum i form av småhusbebyggelse som huvudsakligen tillkommit under 1900-talet. Markanvändandet med obruten åker på ömse sidor om Dag Hammarskjölds väg kan följas tillbaka till 1600-talet.

Carlshage behandlas i ett sammanhang med Malma by.

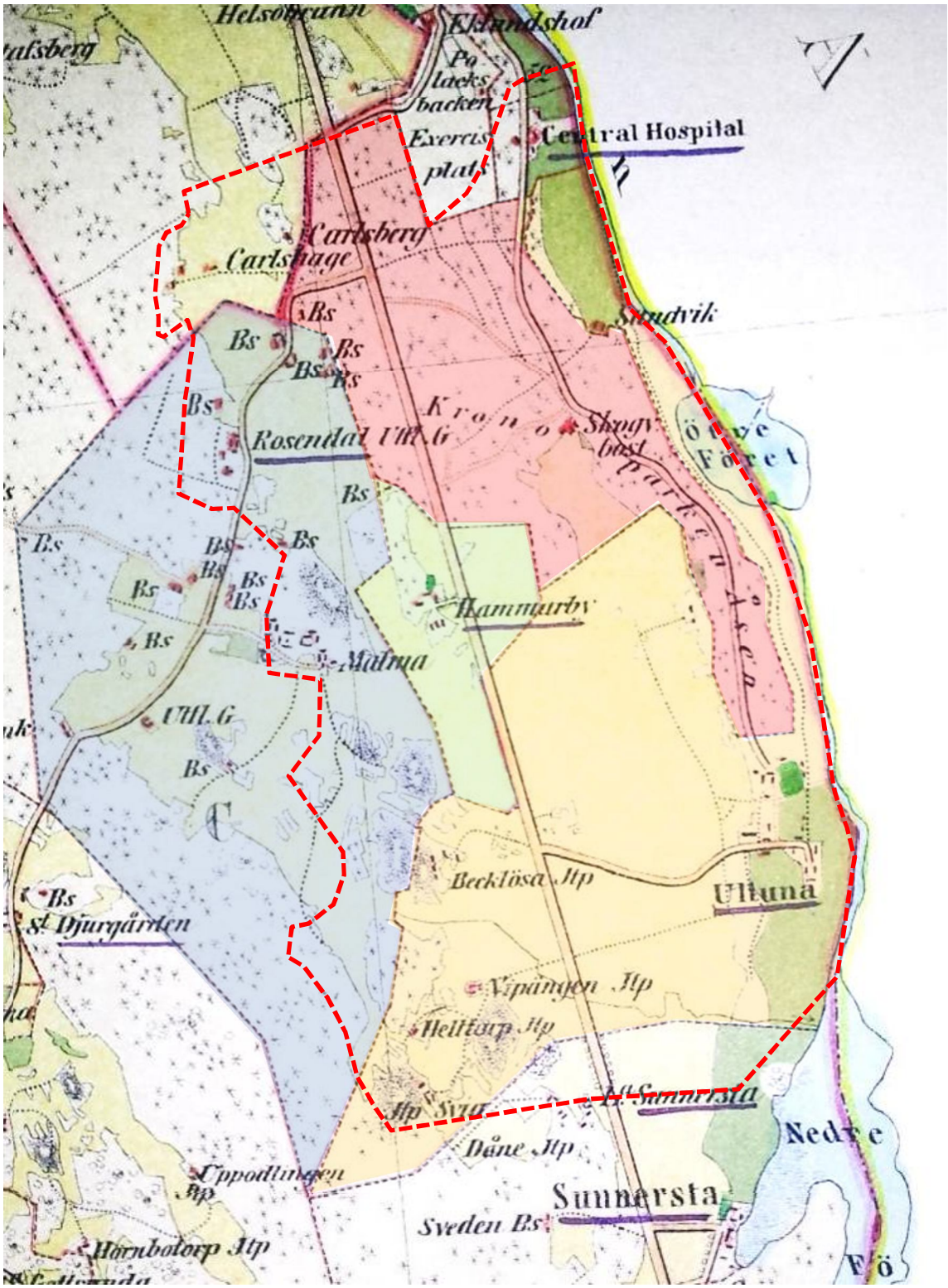

Ekonomisk karta från 1850-talet med gränserna för Ultuna. Malma by, Hammarby och kronparken Åsen markerade. Genom kartan får man en översiktlig bild av de historiska markägoförhållandena.

Ultuna

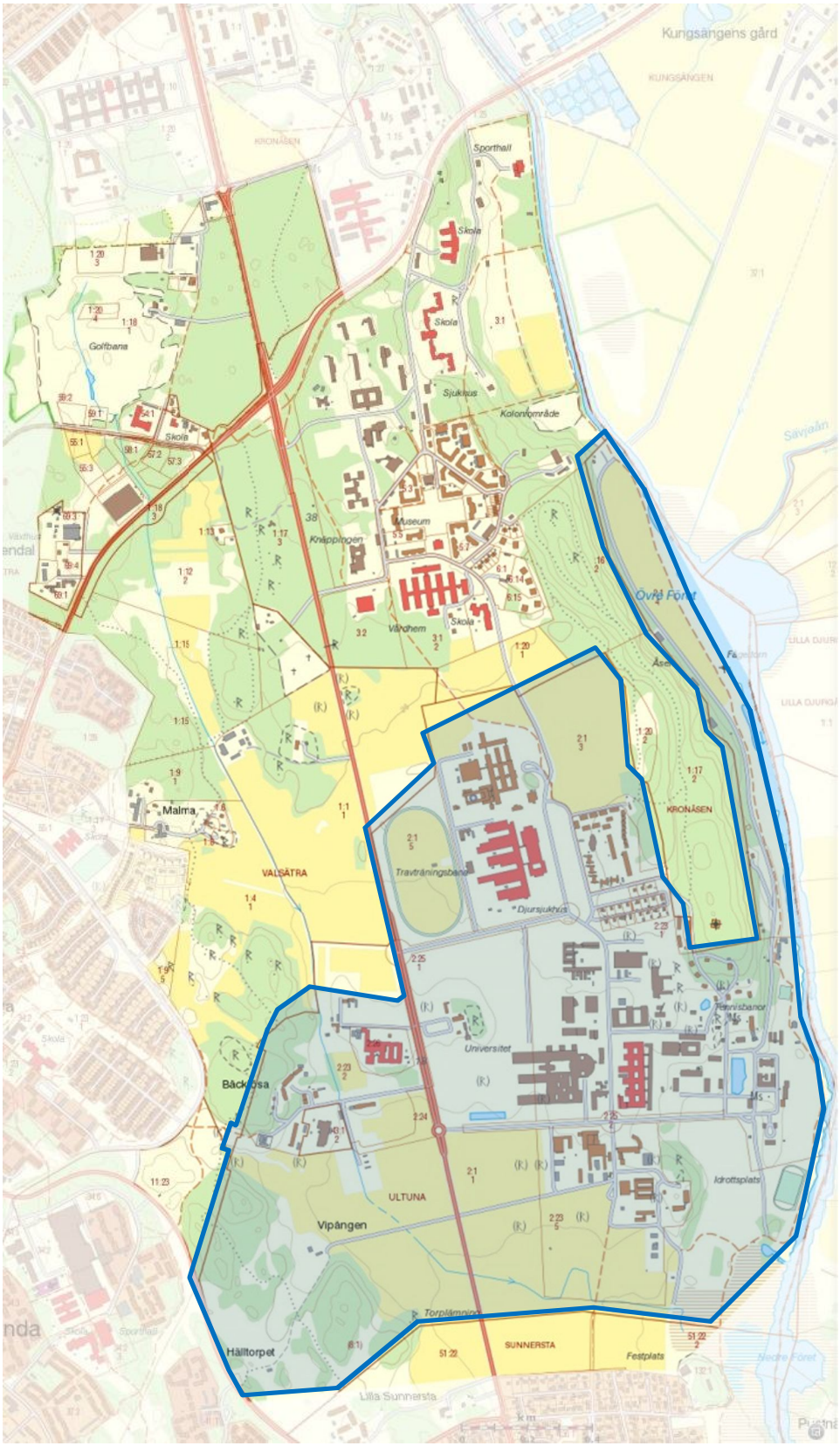
Kungsängens gård
Sporthall
Skola
Golfbana
Sjukhus
Kolonlområde
Museum
Knäppingen
Vårdhem
Malma
VALSÄTRA
Travträningsbana
Djursjukhus
KRONÅSEN
Universitet
Tennisbanor
Idrottsplats
ULTUNA
Vipängen
Hälltorpet
SUNNERSTA
Festplats
Lilla Sunnersta

Ultuna kungsladugård 1609-1848

Under medeltiden var Ultuna en by bestående av 10 gårdar. Exakt var dessa gårdar låg är inte känt, men man antar att byn bör ha legat i de centrala delarna av dagens Campus. I en senare lantmäteriakt[1] anges att *"Ultuna Kong Ladugård har tillförende bestått af" 2 skattehemman, 1 ½ S:t Erikshemman, 2 kyrkohemman, 3 arv- och egethemman samt ½ frälsehemman"*. I början av 1600-talet införlivades byn under Uppsala kungsladugård.

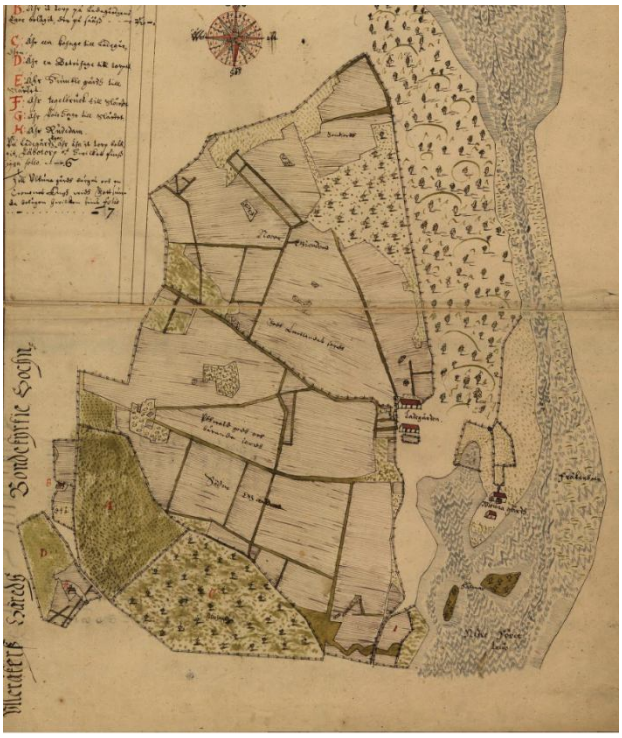

Utsnitt av 1635 års karta över Ultuna kungsladugård. LM

Med indragningen av kyrkans jord till kronan var det bara 2 skattehemman och ½ frälsehemman som inte låg under kungen. Gårdarna avhystes och en huvudgård byggdes. Räkenskaper från 1621 visar kungsladugårdens ekonomi och boskapsinnehav. Man hade hela 40 oxar, 49 stutar, 64 kor, 63 kvigor och 19 kalvar. Dessutom hade man bland annat 86 får och 18 gäss. Man bärgade mer än 2 000 lass hö årligen, från Storängen, Sätuna äng, Nyängen, Gottsunda äng och Sandviksängen. En karta som upprättades 1635 över "Ultuna Slåtz Ladegård" ger en bild av dåtidens landskap och bebyggelse. Huvudgården bestod av en mangård på ungefär samma plats som dagens herrgårdsliknande anläggning. Den representeras på kartan av en stor hussymbol och en mindre. Ladugården var skild från mangården och placerad i området direkt väster om Stora logen, i princip på den plats där man 1973 byggde Undervisningshuset. Den representeras på kartan av två stora hussymboler.

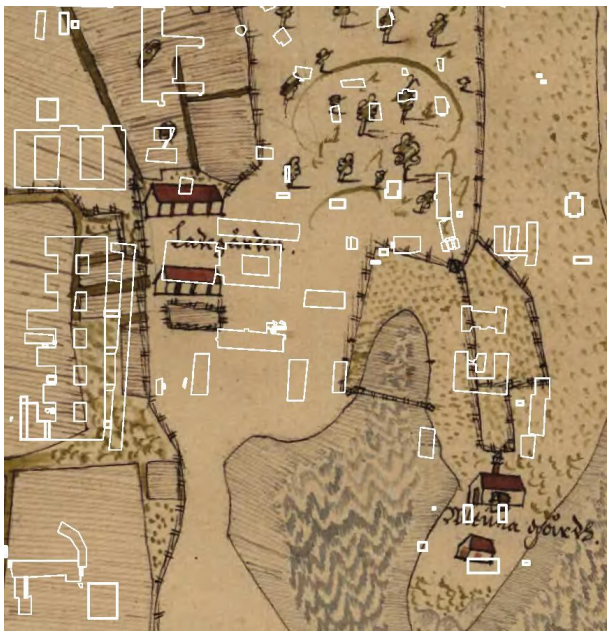

Utsnitt av 1635 års karta över Ultuna kungsladugård med dagens byggnader inlagda (vita streck).

Mycket talar för att Ultuna by låg här innan den avhystes i början av 1600-talet, i området strax norr om Undervisningshuset och väster om Stora logen.

[1] LMS 1732

När kartan ritades hade bara ett par decennier gått sedan byn avhystes och den bör därför kunna ge indikationer på var bybebyggelsen hade legat. Åkrarna brukades i tvåsäde och det var då praktiskt och i allmänt bruk att förlägga bebyggelsen så att man hade nära till båda gärdena. En avhysning av byn motiverade inte en storskalig omdaning av odlingslandskapet med dess dikes- och gärdessystem, och man kan därför tänka sig att detta såg likadant ut 1635 som tiden strax innan byn avhystes. Ett troligt byläge blir då den plats där huvudgården valde att förlägga sin ladugård. Om så var fallet kunde man dessutom dra nytta av den bondebebyggelse som redan fanns på platsen, medan det var naturligt att bygga en ny representativ mangård i avskilt upphöjt läge.

Året innan kartan upprättades, 1634, hade gården brunnit. Det uppges att 200 nötkreatur, 16 hästar och stora mängder spannmål, hö och halm gick till spillo vid branden.[2] Med tanke på vad som hade förstörts bör det ha varit ladugården som brann och inte den avskilda mangården. Antal nötkreatur var exceptionellt högt. En mer normal siffra är omkring 6–8 nötkreatur per mantal vilket skulle ge 60–80 nötkreatur. Antalet nöt var högre än vad som krävdes för åkerbruket och kan ha motiverats av slottets behov av kött och mejeriprodukter. Varje år bärgade man 690 lass hö, där merparten togs från Kungsängen. Dessutom fick man 1110 lass från Sätuna äng. Åkrarna såddes med drygt 100 tunnors utsäde varje år.

1635 fanns det tre torp till Ultuna gård. Två av dem var belägna vid den västra kanten av åkermarkerna. Till torpen hörde små åkertegar som anges till ungefär tre tunnors utsäde vardera. Torpens storlek pekar på att det inte rör sig om självständiga nyetableringar utan de är troligen anlagda i samband med huvudgårdens inrättande. Ett av torplägena överensstämmer med dagens Vipängen, som alltså förmodligen etablerades i början av 1600-talet. I söder omslöts åkermarken av en stor äng (Vipängen) och en inhägnad kohage.

Inga byggnader finns kvar från 1600-talet. Dagens herrgårdsliknande byggnad, med bottenvåning från slutet av 1700-talet och övervåning från 1848, ligger på samma plats som den mindre hussymbolen på kartan från 1635. Man tror att källaren delvis härrör från en byggnad som uppfördes 1671.

[2] Hebbe

Utsnitt av 1635 års karta över Ultuna kungsladugård torpet vid Vipängen markerat. LM

Rester av torpbebyggelsen på Vipängen finns i form av en äldre, timrad ladugårdslänga.

Utsnitt av 1635 års karta över Ultuna kungsladugård tillsammans med dagens fastighetskarta.

Som ett resultat av Drottning Kristinas stadsplan för Uppsala 1645 drogs 1647 en ny landsväg mot Stockholm. Den nya vägen lades ut spikrak mellan slottet och Flottsund och kom att passera igenom den västligaste delen av Ultunas södra åkergärde. I anlutning till den nya vägsträckningen anlades senare torpen Grindtorpet och Brotopet.

Omkring 1670 skedde en omfattande byggnadsverksamhet på Ultuna, ledd av Olof Rudbeck på uppdrag av den dåvarande arrendatorn Gabriel Oxenstierna. Man uppförde stall, fähus och andra ekonomibyggnader och dessutom en ny manbyggnad. Man utförde också en parkanläggning och planterade askar i strandlinjen runt udden. Manbyggnaden uppfördes i ett plan om 12 stockvarv. Den var hela 35 meter lång och 8,5 meter bred. Utifrån ett senare besiktningsinstrument har en rekonstruktion av husets uteseende och planlösning gjorts.[3] Byggnaden var förhållandevis anspråkslös. Den var uppdelad i tre delar med varsin ingång, där det enda representativa rummet fanns vid byggnadens östra gavel i form av en sal med öppen spis. Man har antagit att denna östra del av byggnaden använts av kungen vid dennes besök på gården, medan mittpartiet disponerats av arrendatorn och den västra delen av gårdsfogden.[4] Det var den avlönade gårdsfogden som skötte gårdens drift och mer stadigvarande bodde på gården och inte de prominenta ståndspersoner som stod som innehavare.[5] Påfallande ofta nämner de skriftliga källorna att gården och dess byggnader och marker är i olika former av vanhävd och normalfallet tycks ha varit att de många arrendatorn inte närmare engagerade sig i gårdens drift och förvaltning.

I början av 1700-talet hade man ett 40-tal kor och kvigor på gården.[6] Det fanns ungefär lika många oxar och stutar som kor och kvigor. Med tanke på att det fanns ett 20-tal hästar kan den stora mängden oxar inte förklaras med att de användes som dragdjur.

1723 fick kungsladugården en ny arrendator, Anders Gabriel Duhre. Duhre var en framstående matematiker men var också engagerad i industri- och hantverksfrågor. På Ultuna skulle han skapa en teknisk skola vars drift skulle finansieras av jordbrukets avkastning. Arrendeavtalet innebar att Duhre endast skulle behöva leverera 150 lass hö årligen till konungens stallstat. Landshövdingen anmodades att lämna allt behövligt bistånd. Duhre uppförde en stor mängd byggnader på Ultuna, bland annat en smedja på den plats där hydrotekniska institutionen ligger idag, ett torp för tegeldrängen (kanske det torp som kallas Lerhagen?), ett torp för en tjänsthantverkare och oxhus, fårhus och svinhus

En av flygelbyggnaderna, troligen uppförd 1774.

[3] Sundqvist 1940

[4] Ibid

[5] ULA kyrkoarkiv Bondkyrko sn

[6] Ibid

längs uppfarts-vägen till huvudbyggnaden.
Han övergav därmed den tidigare stränga uppdelningen mellan ladugård och mangård. Den ”badstuga” som finns markerad strax norr om mangården på kartan från 1732 bör vara en ”väderria” som Duhre lät uppföra och som omtalas av samtida lantbukslitteratur. 1732 förlorade Duhre arrendet efter olika rättstvister och han fick lämna Ultuna.

Ägomätning 1732. LM

Torplandskapet

Det var inte bara bebyggelsen vid huvudgården som förändrades. Kartan från 1732 ger en uppfattning om landskapets omvandling sedan första hälften av 1600-talet. En stor del av förändringarna kan kopplas till det allt mer omfattande användandet av torpare för gårdsdriften. 1732 fanns det hela 23 torp till kungsladugården, varav ungefär hälften låg vid utkanten av de centrala jordbruksmarkerna. Ny mark behövdes för torpen och de åkerstycken som torparen brukade för eget behov. Större delen av den gamla kohagen i söder odlades upp och torpen Grindstugan och Brotorpet anlades i anslutning till landsvägen mot Stockholm.

Vid gränsen mot Sunnerstas marker i söder anlades Lerhagen. I sydväst anlades Skisselsberg, Lundshäll, Lundsberg, Lugnet och Svedjelandstorp på en utvidgning av kungsladugårdens marker, i väster anlades Källtorpet, Bäcklösa och Gråbo medan Vipängen hade funnits på plats redan under första hälften av 1600-talet. I norr anlades Smedstorpet och Sandviken. De många torparna under Ultuna hade svårt att få skogsbetet att räcka till, och man fick därför lov av kronan att släppa ut sin kor på bete i kronparken. Dagens småskaliga jordbrukslandskap i den sydvästra delen är ett resultat av det omfattande anläggandet av torp kring 1700. Tidigare var området sannolikt obebyggt och inga åkrar fanns här. ”Svedjelandstorpet” är ett talande namn på en av nyetableringarna kring 1700.

1700-talets torpmiljöer i utredningsområdets sydvästra del. På kartan syns de tre torpställena Vipängen, Lundsberg och Lundshäll. På kartan finns också en backstuga utmärkt. LM

Vägen mellan torpställena Vipängen och Hälltorpet (Lundshäll). Vägen följer den gärdsgård som skulle freda åkrarna från boskapen som betade i bergsbacken till vänster i bild. Det småbrutna landskapet med öppna fält (tidigare åkrar) mellan skogsbackar är ett resultat av den stora torputbyggnaden kring 1700.

Huvudbyggnadens öden

1733 brann huvudbyggnaden ner och ersattes av en ny byggnad på samma plats.[7] Under 1740-talet kompletterades parken runt huvudbyggnaden med almar och lönnar. I slutet av 1700-talet brann åter huvudbyggnaden och en ny uppfördes 1774 i regi av arrendatorn och landshövdingen Thure Gustaf Rudbeck.[8] I motsats till sina föregångare var den nya huvudbyggnaden ståndsmässigt byggd i sten. Den uppfördes på samma plats som den tidigare byggnaden och man tror att källarna från 1600-talsbyggnaden bevarades och användes i den nya byggnaden. Troligtvis byggdes de två flygel-byggnaderna vid samma tillfälle. De är sam-komponerade med huvudbyggnaden och byggnader med samma storlek och läge finns markerade på en karta från 1813.

[7] Hebbe

[8] Kritz 1986

Utsnitt av ägomätningskarta från 1732 som visar gårdsbebyggelsen vid denna tid. LM

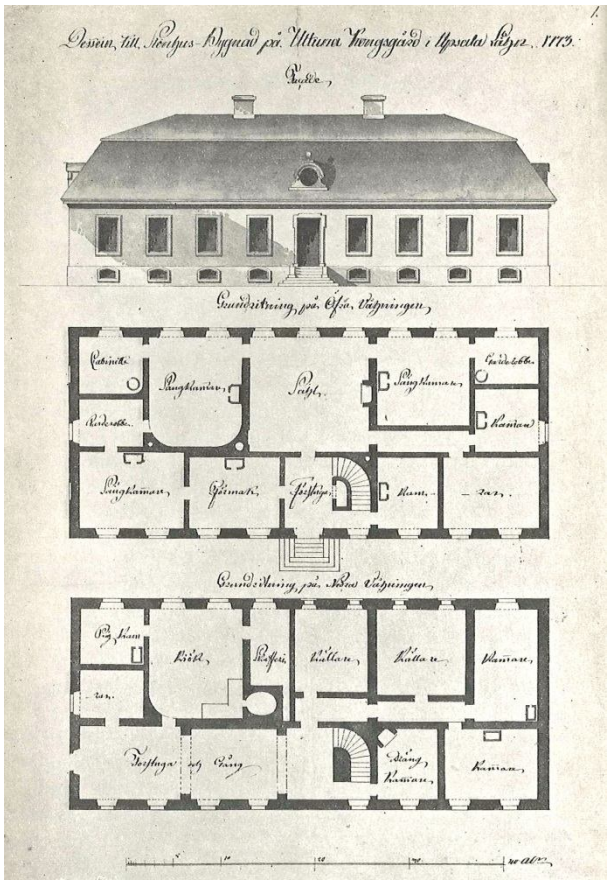

T G Rudbecks huvudbyggnad. Ritning från 1773.

Uppstyckning och försäljning av kungsladugården?

I en kunglig kungörelse 1810 bestämdes att kungsladugården skulle delas in i ett antal lotter. 1816 verkställdes avmätningen av markerna och den nya indelningen. Det bestämdes att ägorna skulle delas i sju lotter där åkern för varje lott skulle läggas i ett skifte. Eftersom den stora manbyggnaden och större delen av ladugården var byggd i sten bestämdes att en av lotterna skulle göras så stor att byggnaderna kunde fortsätta att användas på ett rationellt sätt – de kunde ju inte flyttas på ett enkelt sätt och med tanke på virkesbristen var det en fördel att inte behöva bygga nytt i timmer. Den stora lotten kring den gamla huvudgården bestämdes till minst 5 mantal, medan de övriga lotterna inte skulle överstiga 2 mantal vardera.

Av kartan framgår att torpexpansionen har fortsatt, till största delen genom ytterligare torp anlagts i direkt anslutning till befintliga. I husförhörslängder dyker de nya torpställena upp som ”Lilla Källtorp”,

Lilla Lerhagen” och ”Lilla Lugnet”. Genom uppdelningen i lotter låg kungsladugården redo för en ny epok, men ännu var man kvar vid det gamla. Åkern brukades fortfarande 1848 i tvåsäde och allt höfoder togs från naturliga ängar. Man odlade ungefär hälften korn och hälften råg. Någon delning av ägorna kom aldrig till stånd och staten fann en bättre användning för kungsladugården.

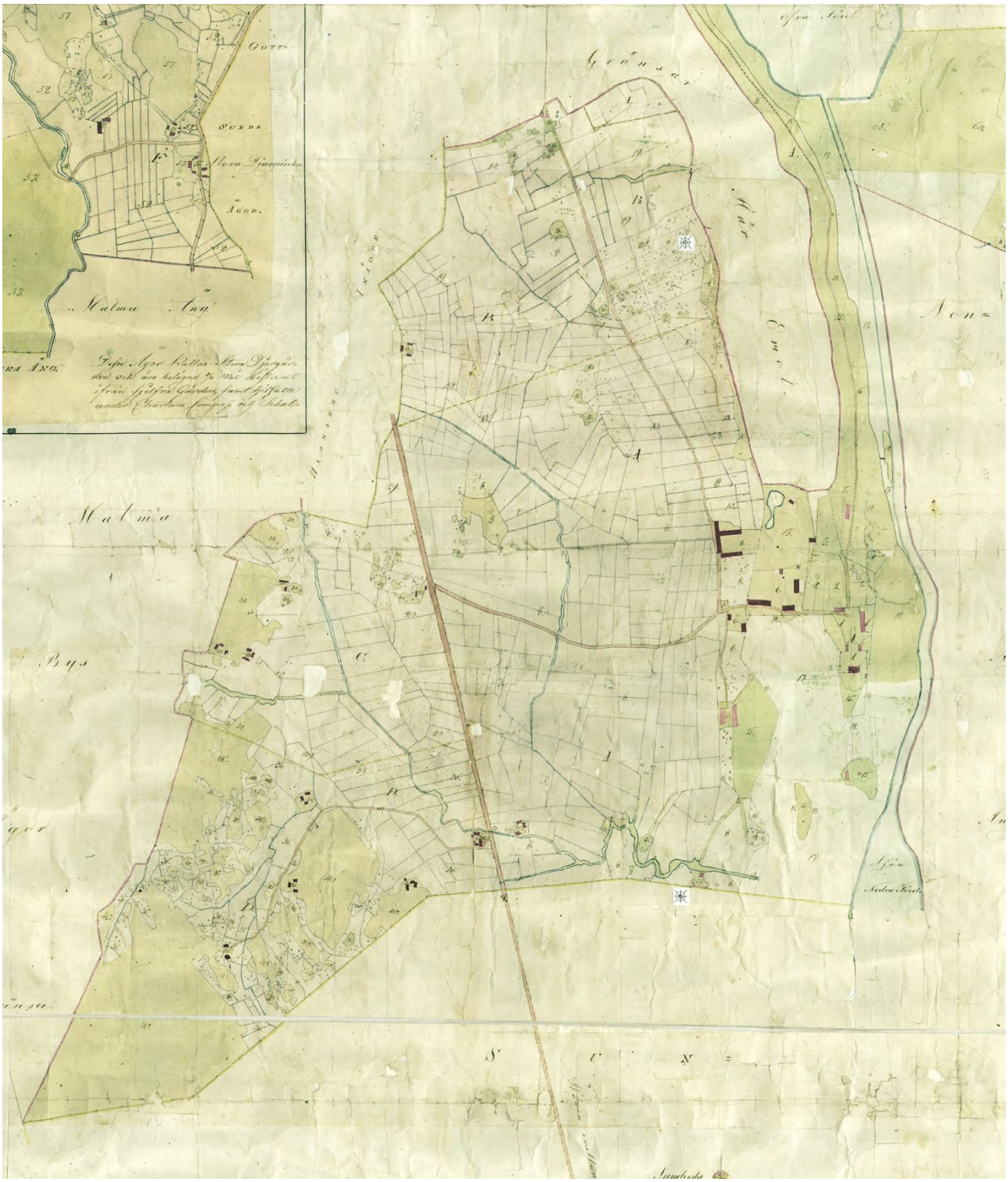

Ultuna ägomätning 1816. LM

Ultuna lantbruksinstitut 1848-1932

Modernisering av jordbruket

1848 inrättades ett lantbruksinstitut på Ultuna (se nedan). En av förutsättningarna för institutet var att Ultuna egendom skulle fortsätta att drivas som ett kommersiellt jordbruk där avkastningen skulle finansiera den forskning och undervisning som bedrevs.

Det var en stor egendom som institutet tog över. Åkern var knappt 500 tunnland och ängen nästan 400 tunnland. Beteshagarna uppgick till ungefär 80 tunnland och skog och sämre betesmark till nästan 400 tunnland. En del av markerna, som låg långt ifrån huvudgården, arrenderade man ut men det mesta brukade man i egen regi. Från styrelsens sida var man inte helt nöjd med egendomens skick vid övertagandet 1848. Åkermarken brukades på gammalt sätt i tvåsäde. Åkrarna var sönderstyckade av en stor mängd små öppna diken som inte förmådde leda bort vattnet och var ett hinder för jordbearbetningen – åkerstyckena blev både små och oregelbundna. Direkt efter övertagande påbörjades omvandlingen till ett modernt jordbruk. En av de viktigaste åtgärderna var att täckdika markerna. En torklada med brännugn för dikestegel anlades på gården, och där tillverkades dikesrör både för det egna behovet och för avsalu. Man gjorde upp planer för en ny indelning av åkerjorden och genomförde olika växtföljder beroende jordens egenskaper, en åttaårig för lerjorden och en femårig för sandjorden. I samband med täckdikningen planerades även åkern.

Man hade ungefär 90 nötkreatur, varav 45 mjölkkor. Man hade ofta en ganska bra avkastning, tyckte man, men under kalla vintrar gick mjölkningen tillbaka på grund av det bristfälliga gamla ladugårdshuset. Man såg det som mycket angeläget att bygga ett nytt ladugårdshus och ett mejeri för att kunna bedriva denna hantering på ett bra och lönsamt sätt. Ladugårdsbyggnaden av sten stod färdig 1857. Till denna drog man in en vattenledning för djurens behov. 1857 stod även mejeribyggnaden av sten klar. Förutom själva mejeriet fanns i byggnaden bostäder för mejeristen och koskötarlärlingar, ostrum och ostkällare. Därmed var de största bristerna i jordbruksverksamheten avhjälpta, men det fanns också annat som behövde moderniseras. Logarna var till exempel i dåligt skick och man skulle bygga om dem och utföra reparationer så snart jordbruket hade gett tillräckliga inkomster. Det hade man fått 1862. Då uppfördes en ny loge som var 268 fot lång, 50 fot bred och 14 fot hög. Den nya logen var dock otillräcklig och man planerade redan för en tillbyggnad. Det fanns också behov av nya byggnader för både kronans och institutets eget schäferi – man hade över 300 får – och ett nytt stall för 36 hästar och föl. Anslag till dessa nybyggnationer beviljade av Kongl. Maj:t 1861 och 1862 stod fårhuset av grånsten, som ansågs viktigast av statsmakterna, färdigt. Inte lång tid efteråt, 1864 var även stallet klart. De två nya byggnaderna förlades som flyglar till ladugården från 1857, fårhuset i väster och stallet i öster. Det gamla stallet av korsvirke med tegelfyllningar fick stå kvar.

Ultuna gårds ladugård under slutet av 1800-talet. I bakgrunden syns Stora logen och till höger i bild det gamla stallet i korsvirke med tegelfyllning. UM

Karta över Ultuna från 1886. Av kartan framgår den nya indelningen av åkermarken i ett mindre antal, regelbundna stycken. En stor del av markerna var vid denna tid täckdikade. Mellan Vipängen och brukningscentrum har det dragits en spikrak väg. Vipängen var en av de största bostadsplatserna för jordbruksarbetarna så den goda förbindelsen var rationell.

Personalbostad för två familjer.

Ett stort antal arbetare behövdes vid gården, även om många av sysslorna sköttes av lantbruksskolans elever. Under institutets första sju år hann man med att anlägga och bebygga hela åtta nya jordtorp och förutom dagsverkstorpare höll man sig med statare och olika typer hanverkare som bodde i personalbostäder nära brukningscentrum. En husförhörslängd från 1888 ger besked om alla människor som arbetade inom jordbruket. På torpet Sandviken fanns en kombinerad brovaktare och skomakare som såg till att vindbron mellan Ultuna och utgården på Kungsängen var i drift. På Vipängen bodde två arbetarfamiljer, flera torparfamiljer och några drängar, på Svedjan en kort bit söder om Vipängen fanns statare, torpare och drängar, liksom på Källtorp. På Bäcklösa fanns bara torpare medan Gällbo huserade dagsverkare, statare och torpare. Den utbyggnad med jordtorp som omtalades tidigare tycks alltså ha skett genom bebyggelsekompletteringar på befintliga torpställen. En stor del av gårdens statare bodde också de på torpen, en bit från huvudgården.

Förutom fem statarfamiljer fanns det på huvudgården en lantbrukare och en större mängd pigor och drängar, tillsammans med personer som i huvudsak hade med lantbruksskolans verksamhet att göra.

Ultuna lantbruksinstitut

Vid 1840 års riksdag beslöts att staten skulle inrätta en högre lantbruksundervisningsanstalt och valet föll på Ultuna kungsladugård. Kungsladugården var utarrenderad och arrendetiden utgick först 1848. Tills dess beslöt man att det årliga kronoarrendet på 6 000 kr skulle avsättas för att användas för att uppföra nya byggnader, skaffa inventarier m.m. till det blivande lantbruksinstitutet vid arrendetidens utgång. Stadgar för institutet utfärdades 1846 och 1848 övertog institutets styrelse egendomen.[9]

Mejeribyggnaden. UM

Undervisningen var tvåårig och bedrevs i två nivåer: dels en högre lärokurs för ”lantbrukselever” som utbildades till ledare i lantbruket och dels en lägre lärokurs för ”lantbrukslärlingar” som utbildades i praktiska sysslor. Man var angelägen om att inriktningen skulle vara mot ”modernäringen”, alltså jordbruket, och att binäringarna inte skulle tillåtas ta för stor plats. Man såg också en fara i om ”hjälpvetenskaperna” tog för mycket intresse från själva lantbruksvetenskapen. Kraven på eleverna var höga. För att antas som lantbrukselev måste man genomgå en speciell examen, såvida man inte redan hade en officers-, lantmäteri- eller studentexamen, eller examen från gymnasium annan motsvarande läroinrättning.[10]

[9] Ultuna Landtbruksinstitut, 1886

[10] Tidskrift för det svenska landtbruket och dess binäringar 1856

Föreståndaren för institut hade professors värdighet. Institutets tjänstemän var inspektoren, kamreren och bokhållaren. Inspektorn ledde och övervakade jordbruksdriften och hade hand om vården av byggnader, djur, gårdsinventarier och lager. Han skulle också leda lärjungar och lärlingar i dessas arbete med jordbruket. Tjänstemännen fick inte avlägsna sig från institutet utan föreståndarens tillstånd.

Den gamla laboratoriebyggnaden.

Institutet var inte en ren undervisningsanstalt. Förutom jordbruksproduktionen tillhandahöll man olika konsulenttjänster till jordbrukare, bland annat när det gällde jordkemiska frågor. Man drev också en smedja och verkstad som tillverkade jordbruksredskap och verktyg. Många olika försöksverksamheter bedrevs på åkrarna, i laboratorier och djurhus. Bland annat utprovade man olika sorters konstgödsel som man spred på särskilt avdelade åkerstycken med olika typer av jordmån och grödor.

Den nya verksamheten krävde nya byggnader, men det beviljade anslaget räckte till att börja med inte till mer än ombyggnader av de gamla byggnaderna. Huvudbyggnaden byggdes till med en våning 1849 och förändrades samtidigt. I byggnaden inrättades bostäder för elever och lärare, en föreläsningssal och ett samlingsrum. De gamla flygelbyggnaderna av timmer inreddes till lärarbostad respektive kök och matsal för lärlingar och tjänstefolk. 1861 uppfördes en ny byggnad för lärlingarna. Den reveterades utvändigt och boaserades invändigt. I lärlingsbyggnaden fanns fyra sovsalar med sex bäddar i varje sal, lektionssalar och bostad för inspektoren och rättaren. Samma är inreddes ett tvåvåningshus som ursprungligen var tänkt till lärlingsbyggnad till laboratorium samt bostad för en lärare och hans assistent.

Två träbyggnader som uppfördes av gammalt timmer bildade flyglar till laboratoriebyggnaden. I dessa fanns snickeriverkstad samt arbetarbostäder. Väster om flygelbyggnaderna hade en smedja och ett materialhus uppförts omkring 1848.

En byggnad som uppförts 1851 hyrdes i slutet av 1800-talet ut som bostad åt institutets kamrerare. Den kallades ”Fjället” och blev senare bostad åt rektorn.

1872 uppfördes en ny, stor byggnad för institutets elever i mursten och med skiffertak. Här fanns förutom ett stort antal bostadsrum för elever även föreläsningssal, ritsalar, museum, bibliotek och samlingssal. I källaren fanns förråd och dissektionssal. Genom den nya byggnaden kunde man disponera om användandet av den gamla huvudbyggnaden. Den övre våningen blev bostad för föreståndaren, direktören. Här inreddes också en sessionssal för styrelsen, ett gavelrum för bokhållaren och ett gästrum. På första våningen fanns lokaler för gårdskontoret och bostad för lärare och restauratör. I källaren fanns matsal, kök och bostäder för restauratörens tjänstefolk.

Den stora elevbyggnaden från 1872.

Mellan 1859 och 1883 fanns en lägre mejeriskola för kvinnliga elever på Ultuna. Den ersattes senare av en högre mejeriskola för män.

Efter ett riksdagsbeslut 1892 omorganiserades institutet på ett sätt som fick stora konsekvenser både för jordbruksdriften och för undervisningen. Den högre kursen blev nu ett högre lantbrukslläroverk med endast teoretisk undervisning.[11] Egendomen skulle drivas som ett ekonomiskt. bärkraftigt jordbruk ledd av en egendomsförvaltare som dessutom skulle vara föreståndare för den lägre kursen, lantbruksskolan Lantbruksskolans elever, lärlingarna, skulle utgöra egendomens arbetsstyrka. Ultuna lantbruksskola bröts ut från institutet 1912.

Brukningscentrum enligt en karta från 1886. Större delen av byggnaderna på kartan finns kvar idag, men deras sammanhang har blivit svårt att utläsa med tillkomsten av nya byggnader i området.

Lärarkollegiet växte i början av 1900-talet och nya personalbostäder byggdes för de lektorer som nu hade fått professors rang. Utvecklingen skedde mot en allt större vetenskaplig ambition och en rad praktiska inslag i institutets undervisning försvann. Ett antal forskningsinstitut och andra verksamheter förlades till Ultuna: Svenska utsädesföreingens filial 1897, statliga redskapsprovningsanstalten för maskiner och redskap 1898, Svenska betes- och vallföreningen 1916 och jordbrukstekniska föreningen 1927.

[11] Kritz 1986, NF 1933

Ultuna lantbrukshögskola 1932-1977

Den första utbyggnadsvågen

Ladugården efter påbyggnad med skulle på fähuset 1938. UM

Redan på 1910-talet hade man börjat diskutera möjligheterna att inrätta en lantbrukshögskola i Sverige och en statlig utredning lades fram 1913. En lantbrukshögskola skulle kunna förläggas vid något av lantbruksinstituten, men nackdelen var att dessa hade fullt upp med sin undervisning, som var utformad efter jordbruksnäringens behov. För forskningens frihet skulle det vara bättre att inrätta en agronomisk fakultet vid Uppsala universitet, resonerade utredningen, som då skulle kunna samverka med lantbruksinstitutet vid Ultuna men samtidigt utnyttja universitets resurser och vetenskapliga miljö. Förslaget fick mycket kritik och det hela utvecklade sig till en dragkamp mellan de orter som hade lantbruksinstitut och universitet.

1925 argumenterade statskonsulenten August Östergren för att undervisning, forskning och försöksverksamhet krävde nära kontakt med ett levande jordbruk. Efter tysk modell borde högskolan vara fristående från universitetet och verksamheten borde bedrivas i enlighet med jordbrukets allmänna målsättningar. Den lämpligaste placeringen blev då åter Ultuna, som både hade ett stort levande jordbruk och ett lantbruksinstitut. En utredning 2 år senare kom till samma slutsats och 1932 inrättades slutligen Kungliga Lantbrukshögskolan med placering vid Ultuna. Högskolan fick rätt att utfärda agronomie licentiatexamen 1936 och doktorsgrad 1942.

Lantbruksskolan fortsatte sin verksamhet parallellt med den nya skolan, och skolans elever utförde det mesta av egendomens jordbruksarbete. 1927 hade en ny, stor skolbyggnad uppförts, liksom en rektorsvilla för lantbruksskolans rektor. Torpen var nu avvecklade.

Den nya högskolan behövde lokaler för sina egna behov, och samtidigt förlades Jordbrukstekniska institutet och Statens Maskinprovningar, som fick nya lokaler på Ultuna 1948, hit. Miljön kring den gamla huvudbyggnaden förändrades kraftigt när en ny stor institutionsbyggnad uppfördes 1932 - 1935, den botanisk-genetiska institutionen fick en ny byggnad 1938, maskintekniska institutionen 1944 och mikrobiologiska institutionen 1949. Samma år uppfördes också ett nytt kårhus.

Jordbrukstekniska institutet 1948. UM

Både studenter och lärare behövde inkvarteras. Till att börja med planerade man för ett flerbostadshus för lärarna, men man fastnade sedan för en lösning med friliggande småhus av småstugetyp som förlades på åkermark norr om institutionsområdet, i rader om fyra på ömse sidor om en liten gata. 1945 stod det lilla området färdigt. Det kompletterades senare med ytterligare fyra småstugor.

Mikrobiologiska institutionen fick nya lokaler 1949 på f.d. åkermark.

Kårhusbyggnad med restaurang uppfördes 1949.

Småstugor för lärare strax efter färdigställandet. UM

Ängsmarken öster om herrgården vallades in 1935 för att hindra de tidigare talrika översvämningarna och tillskapa ny betesmark i området väster om herrgården.

På Vipängen och Bäcklösa, de gamla torpställena, anlade man försöksverksamheter. På Vipängen förlades Statens pälsdjursförsök och på Bäcklösa en station för svin och fjäderfä. Ultunafilialen av Svenska Utsädesfilialen fick nya lokaler 1938 ute på en åkerholme vid Stockholmsvägen. Väster om Stockholmsvägen, mittemot Utsädesfilialen, anlades ett genetiskt centrum med institutionslokaler och en genetisk trädgård anlades 1937 för forskning och undervisning. Bakom den genetiska trädgården låg den välkände professor Göte Turesson. Man planterade växter som samlats i Sverige och Nordamerika, bland annat för att se hur ursprungsmiljöer påverkar de ärftliga variationerna hos växter. I samband med den genetiska trädgården planterades en björkallé utmed Dag Hammarskjölds väg, med norrlandsbjörk i norr, skånebjörk i söder och däremellan björkar från olika breddgrader. Allén planterades om omkring 1980.

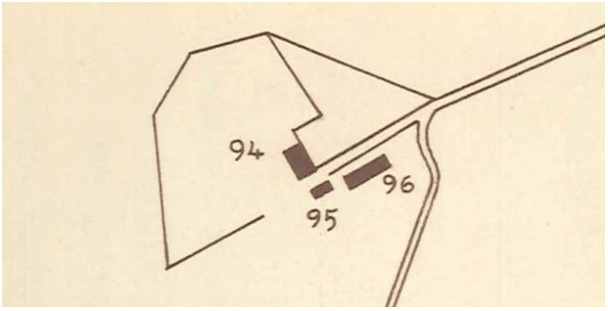

Vipängen 1958. 94=ekonomibyggnad till Statens pälsdjursförsök, 95=kylhus, 96=lada

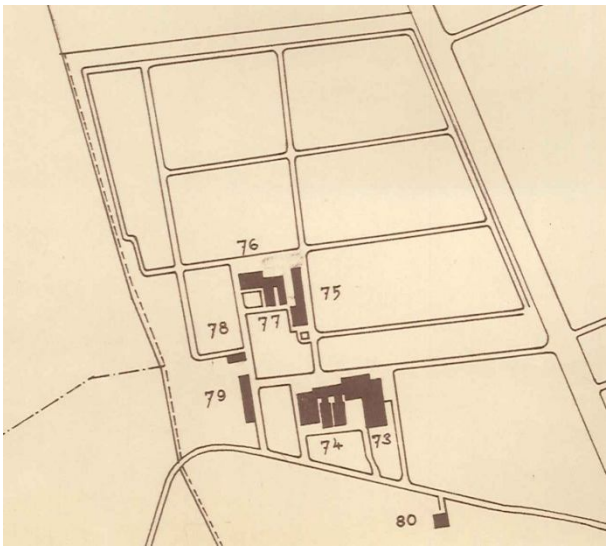

Genetiskt centrum 1958. 73=botanisk-genetiska institutionen, 74, 75, 77=växthus, 76=trädgårdsbyggnad, 78=verktygsbod, 79=förrådsbyggnad.

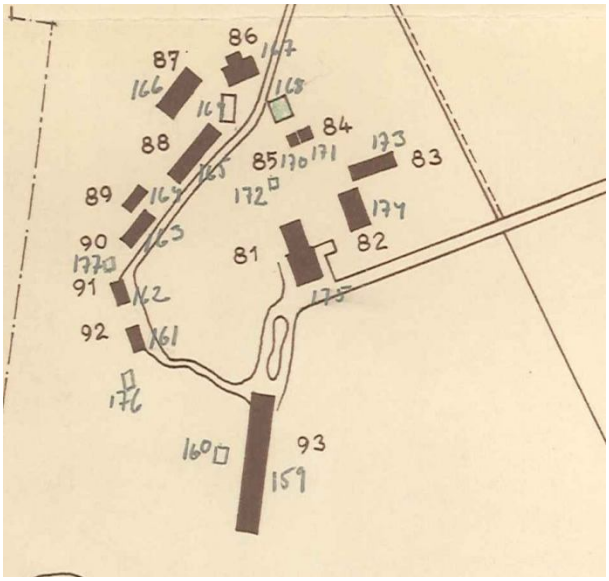

Bäcklösa 1958. 93=svinhus, 91, 92=personalbostäder, 81, 82, 83=hönshus

Svinstall till försöksverksamheten vid Bäcklösa.

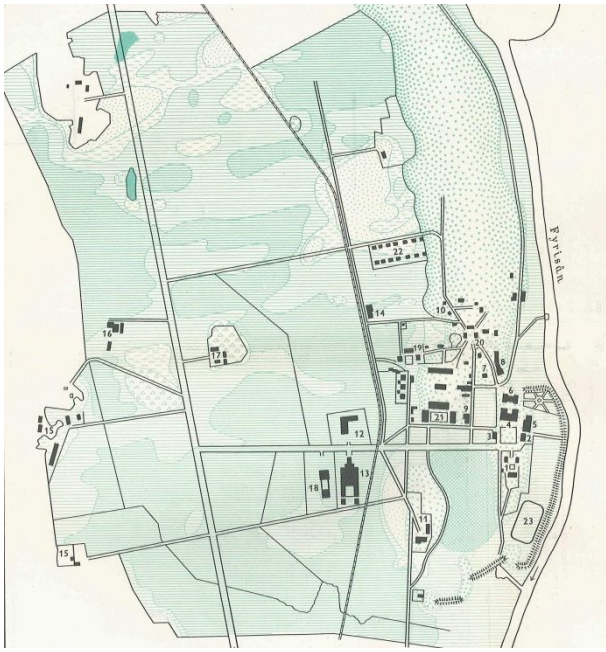

Karta över Ultuna 1949.

På en karta från 1949 syns de omfattande ändringarna i landskapet sedan 1880-talet. I princip all mark är täckdikad och alla torpställen är borta eller omvandlade till anläggningar för högskolans försöksverksamhet. Man har också definitivt tagit steget att bebygga den produktiva åkermarken med bostäder och storskaliga anläggningar för högskolans och statens behov. Jordbruksverksamheten vid Ultuna sattes inte längre i första rummet, som den gjordes när den var en förutsättning för lantbruksinstitutets existens.

Botanisk-genetiska trädgården enligt ekonomiska kartan 1952. LM

Ultuna lantbrukshögskola 1958.

Under 1950- och 1960-talet skedde inga större utbyggnader i området. Ett område med student-bostäder, bestående av 4 längor, uppfördes dock 1961 vid åsens slänt mot åkrarna strax norr om det gamla brukningscentrat.

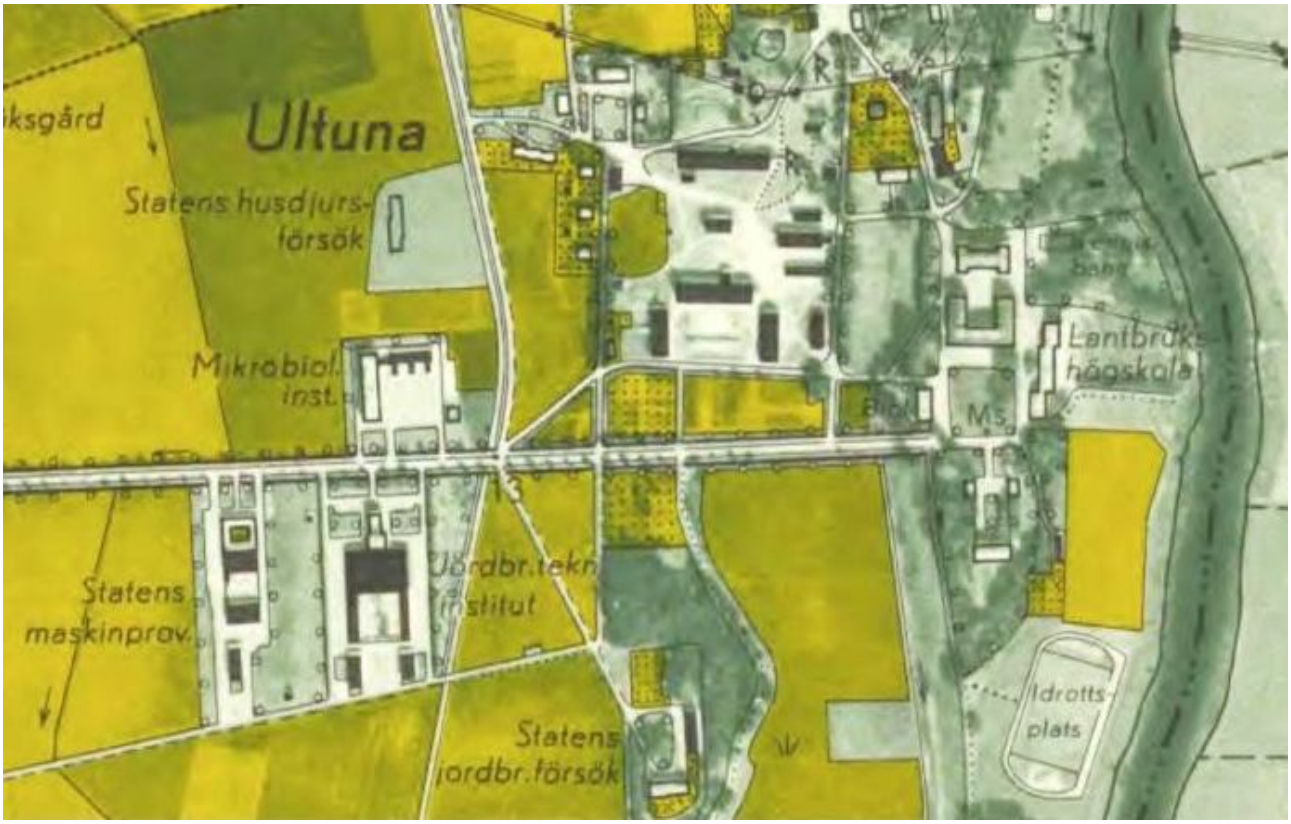

Utsnitt av den ekonomiska kartan 1952. Området söder om Ultunaallén har tagits i anspråk för statlig verksamhet i nyuppförda, storskaliga anläggningar på åkermark: Statens maskinprovningar, Jordbrukstekniska institutet och statens jordbruksförsök. Norr om allén har den mikrobiologiska institutionen fått nya lokaler och norr om dessa finns Statens husdjursförsök. LM

1962 upphörde Ultuna lantbruksskola och under 1960-talet lades det kommersiella jordbruket om så att det gamla brukningscentrat inte längre användes. Ladugården byggdes om: den västra flygeln, som hade uppförts som fårhus, användes nu som djurlaboratorium och den östra, flygeln, det gamla stallet, inreddes 1967 till motionshall. Vid 1960-talets slut uppfördes byggnader för statens lantbrukskemiska laboratorium, institutionen för växtodling och institutionen för växtpatologi.

Lantbruksskolan stod nu inför en mycket kraftig expansion. Tidens anda talade för stordrift, rationaliseringar och produktutveckling inom jordbruksnäringen och här hade lantbruksvetenskapen mycket att tillföra. Samtidigt började miljörörelsen ställa krav på ekologiskt mer uthållig produktion vilket i sin tur ställde krav på lantbrukarens kunskaper och metoder. En utbyggnad av verksamheten sågs som viktig för att behålla Sveriges självförsörjning, liksom för att kunna öka livsmedelsproduktionen internationellt. Utbyggnaden hade förberetts av Byggnadsstyrelsen redan i början av 1960-talet men tog definitiv form med en utbyggnadsplan 1969 för hela området följd av flera detaljerade planer. 1970 upprättades delplaner för de centrala delarna av området. Bland annat studerades miljön kring den gamla ladugården med dess flyglar och Stora logen. Det fanns många överväganden att göra. Gestaltningsmässigt skulle den nya bebyggelsen understryka åsens avslutning mot fälten kring Fyrisån och framhäva den gamla ladugården. Det fanns också äldre, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse att ta hänsyn till. Riksantikvarieämbetet hade pekat ut ladugården med dess två flyglar, Stora logen och ett gammalt timrat magasin som speciellt skyddsvärda.

Magasinet hade svåra husbocksangrepp och bedömningen var att detta måsta rivas. De övriga skulle bevaras, och man såg det som angeläget att inte bryta sambandet mellan ladugården och logen. En modell togs fram som visade lösningen. Ovanför slänten väster om ladugården tänkte man sig en utsträckt, ganska låg byggnad som trappades av i takt med höjdkurvorna. Norr om ladugården placerades en mindre, låg byggnad på den plats där det husbockangripna magasinet låg, alldeles söder om Stora logen. Den nya byggnaden skulle avslutas så att det fanns en visuell kontakt mellan logen och ladugården i väster. Under första hälften av 1970-talet förverkligades de två byggnaderna, i stora drag i överensstämmande med gestaltningsstudierna från 1970. Ett studentcentrum kunde placeras in mellan Stora Logen och ladugården (Undervisningshuset), och centrat kompletterades med att ladugården byggdes om till restaurang och den västra flygeln till kårhus. Detta stod färdigt 1974, och det gjorde också den stora anläggningen som anslöt i väster, ett husdjurs-

Det gamla timrade, tre våningar höga magasinet som fick rivas när Undervisningshuset byggdes. UM

vetenskapligt centrum direkt öster om undervisningshuset.

Under 1970-talet ville man få till stånd en ökad integrering mellan undervisning och tvärvetenskaplig forskning. Man valde därför att samla ämnesmässigt närliggande institutioner i stora centra, oavsett huvudmannaskap. Resultatet blev de stora byggnadskomplex som idag sätter sin prägel på Ultuna-området. Större delen av expansionen måste ske på åkermark. I den sydligaste delen av området byggdes ett ekologiskt miljövårdscentrum som stod färdigt 1975 och i norr uppfördes ett kliniskt centrum och en anläggning för Statens veterinärmedicinska anstalt ute på åkern. 1977 övergick lantbrukshögskolan till att bli Sveriges lantbruksuniversitet. Efter 1970-talet var området färdigbyggt i enlighet med utbyggnadsplanen och inga mer omfattande byggnadsprojekt var aktuella under 1900-talets avslutande decennier.

Biologiskt centrum.

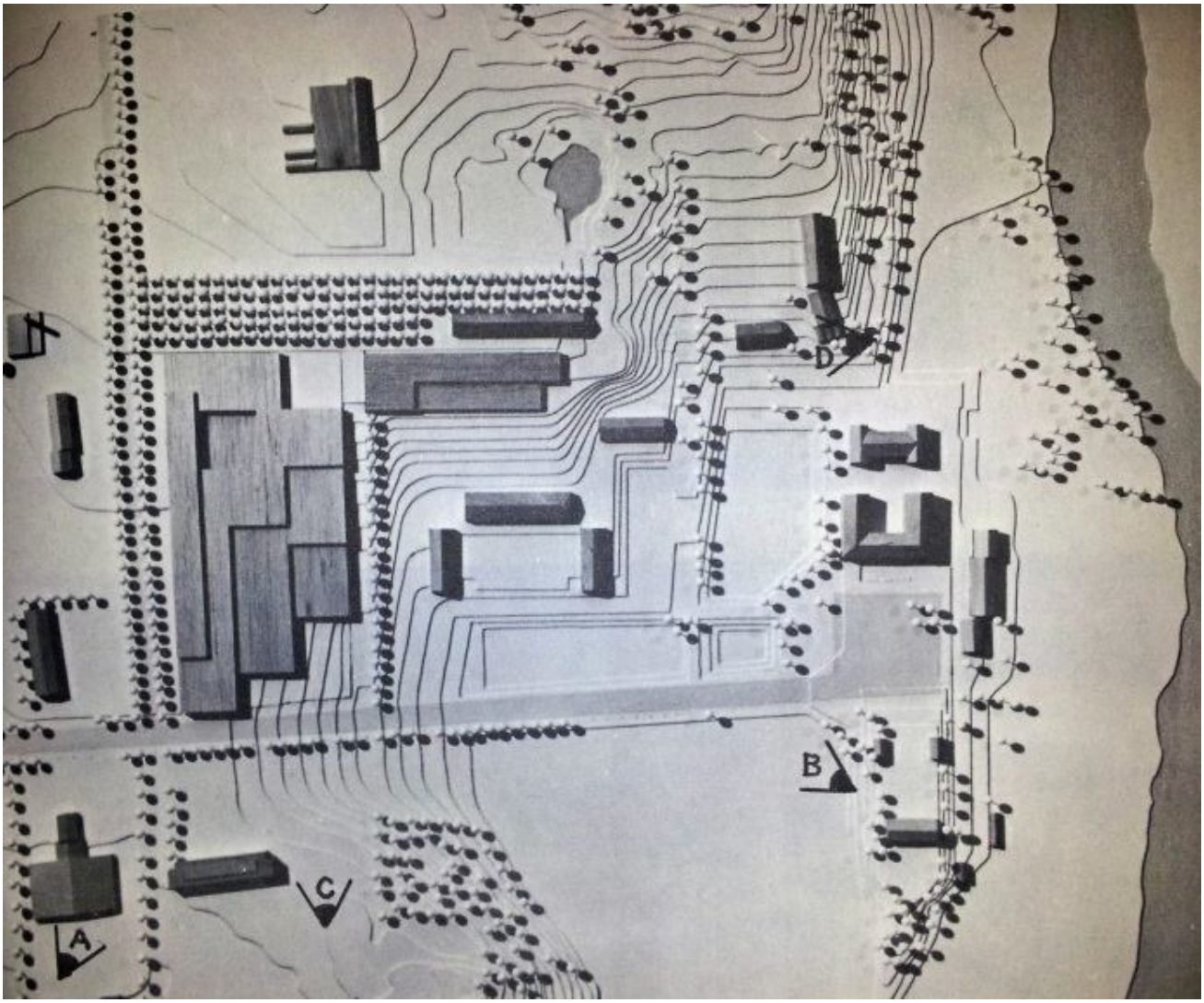

Byggnadsstyrelsens modellstudie av utbyggnaden i centrala Ultuna.

Campus Ultuna 2000-2014

”Ett grönare, skönare, vackrare Campus”

Under 1980- och 1990-talet var behovet av nya byggnader inte så stort. Universitetsområdet var ”färdigbyggt” efter de behov som fanns och anläggningarna var fortfarande moderna och tidsenliga. Kring mitten av 2000-talet, nästan 30 år efter utbyggnadsvågen på 1970-talet, aktualiserades dock åter stora nybyggnadsprojekt inom Ultuna. Efter omorganisationer var det nu Akademiska hus som var fastighetsägare och tillsammans med Statens lantbruksuniversitet tog man 2008 fram ett visionsprogram för ”Campus Ultuna”. Av programmet framgår att den omfattande omdaning och förnyelse som man hade i tankarna föranleddes av en genomgripande omorganisation av fakulteter, institutioner och universitetsadministration som Statens lantbruksuniversitet hade genomfört under den senaste femårsperioden. Denna hade syftat till vetenskaplig förnyelse inom strategiskt viktiga områden och att skapa förutsättningar för starka forskningsmiljöer. 1970-talets miljöer uppfattades nu som omoderna och inte längre ändamålsenliga. Byggnaderna låg glest och splittrat i ett extensivt jordbrukslandskap. En total genomgång av lokalbeståndet på Ultuna bedömdes som nödvändig. Det var nya ledord som gällde: man ville ha en ”intressant, levande miljö med möjligheter till såväl möten som rekreation, ett campus byggt på en ekologisk grundsyn och ett campus som reflekterar den forskning och utbildning som SLU bedriver”. Miljön skulle stimulera intellektuella samtal och vistelse och samvaro i välformade uterum och innerum. En annan viktig aspekt var universitets konkurrenskraft: ett attraktivt campus skulle attrahera nya studenter och skapar en god arbetsmiljö för lärare, forskare och andra anställda. Istället för 1970-talets vidsträckta universitetsområde skulle man skapa ett mer sammanhållet Campus, anpassat för dagens moderna universitetsvärld och utan onödiga avstånden mellan lärare, forskare och studenter. Institutionerna skulle samlas i kluster.

Akademiska hus och universitetet ger uttryck för en tidsanda som står i skarp kontrast till Byggnadsstyrelsens 1970-tal. På 1970-talet det övergripande målet att skapa ekonomiskt och funktionsmässigt rationella lösningar, snarare än att skapa attraktiva miljöer. Att statliga myndigheter, som universitet, skulle sträva efter konkurrenskraft på en marknad måste ha tett sig främmande för dåtidens politiker och tjänstemän.

Det nya kårhuset för Veterinärhögskolans studenter stod färdigt 1991. Det var ett av ganska få byggprojekt under 1990-talet.

När visionsdokumentet skrevs 2008 var redan tre stora projekt på gång: en ny anläggning för veterinär- och husdjursvetenskap samt djursjukhus (HVC), ett nytt biocentrum samt ett hus för mark, vatten och miljö (MVC).

Längre fram i planeringen låg nya byggnader för universitetsadministrationen och institutionerna för stad och land samt ekonomi.

Plan över Biocentrum

Biocentrum uppfördes 2011 efter ritningar av Bjurström & Brodin Arkitekter AB. Byggnaden

placerades mittemot det husdjursvetenskapliga centret från 1970-talet, i hörnet mellan Ulls väg och Corson – den öst-västliga axeln vars namn är hämtat från de romerska härlägren. Genom den nya byggnaden skapades ett gårdsrum vid den östra gaveln med dess entréparti tillsammans med lantbruksskolans byggnader från 1923.

Biocentrum

Samma år uppfördes ett nytt mark-vatten-miljöcentrum (MVC) norr om Biocentrum efter ritningar av Carlstedt Arkitekter AB.

VHC 2014. Markarbeten återstår innan byggnaden tas i bruk.

2014 kommer det tredje projektet, Veterinärmedicinskt och husdjursvetenskapligt centrum (VHC), att färdigställas efter ritningar av Nyréns arkitektkontor AB. Den mycket stora anläggningen sågs som ett led i universitetets målsättning att samlokalisera närstående verksamheter. I byggnaden kommer institutionerna för veterinärmedicin och husdjursvetenskap samt Sveriges enda universitetsdjursjukhus att finnas. När Akademiska hus talar om byggnaden använder man termer som interaktivitet och flexibilitet, det ska bli en plats där människor och djur möts och trivs. Det är också en byggnad som syns och tar plats, både genom sin arkitektoniska utformning och sin storlek.

Det fjärde projektet som nämndes i visionsprogrammet 2008 pågår för fullt 2014. I en byggnad som kallas Ulls hus kommer lantbruksuniversitets centrala ledning och administration, ett nytt samhällsorienterat kluster (Landskap och Samhälle), nya undervisningslokaler som komplement till det befintliga undervisningshuset, institutionen för Stad och Land som utbildar landskapsarkitekter samt institutioner för ekonomi att inrymmas. Den nya byggnaden uppförs på platsen för det husdjursvetenskapliga centrat från 1974, som har fått rivas med undantag för byggnadens nord-sydliga flygel i öster. De verksamheter som fanns i det rivna huset kommer att flytta till det nya HVC. Byggnaden har ritats av Ahrbom & Partner och beräknas stå färdig 2015.

De genomgripande förändringar i bebyggelsen som de centrala delarna av Ultuna som nu står inför slutförande stämmer med visionsprogrammets intentioner om ett koncentrerat, attraktivt campus. Byggnaderna och rumsbildningarna har många gånger en hög arkitektonisk nivå och vegetation och markbehandlingarna är av god kvalitet. 2010-talets årsring är en mycket tydlig exponent av tidens marknads- och konkurrenstänkande, men visar också på en omsorg om människan och hennes välbefinnande i en attraktiv miljö – och den statliga verksamhetens stora resurser. Anpassning till de gamla byggnaderna och underordning den större miljön har inte varit styrande för gestaltningen. I ännu högre grad än på 1970-talet vill man skapa något nytt och bättre än det gamla.

Ulls hus under uppförande i mars 2014. Den svarta kuben tornar upp sig över den gamla ladugården och de omsorgsfullt terränganpassade byggnadskropparna från 1970-talet.

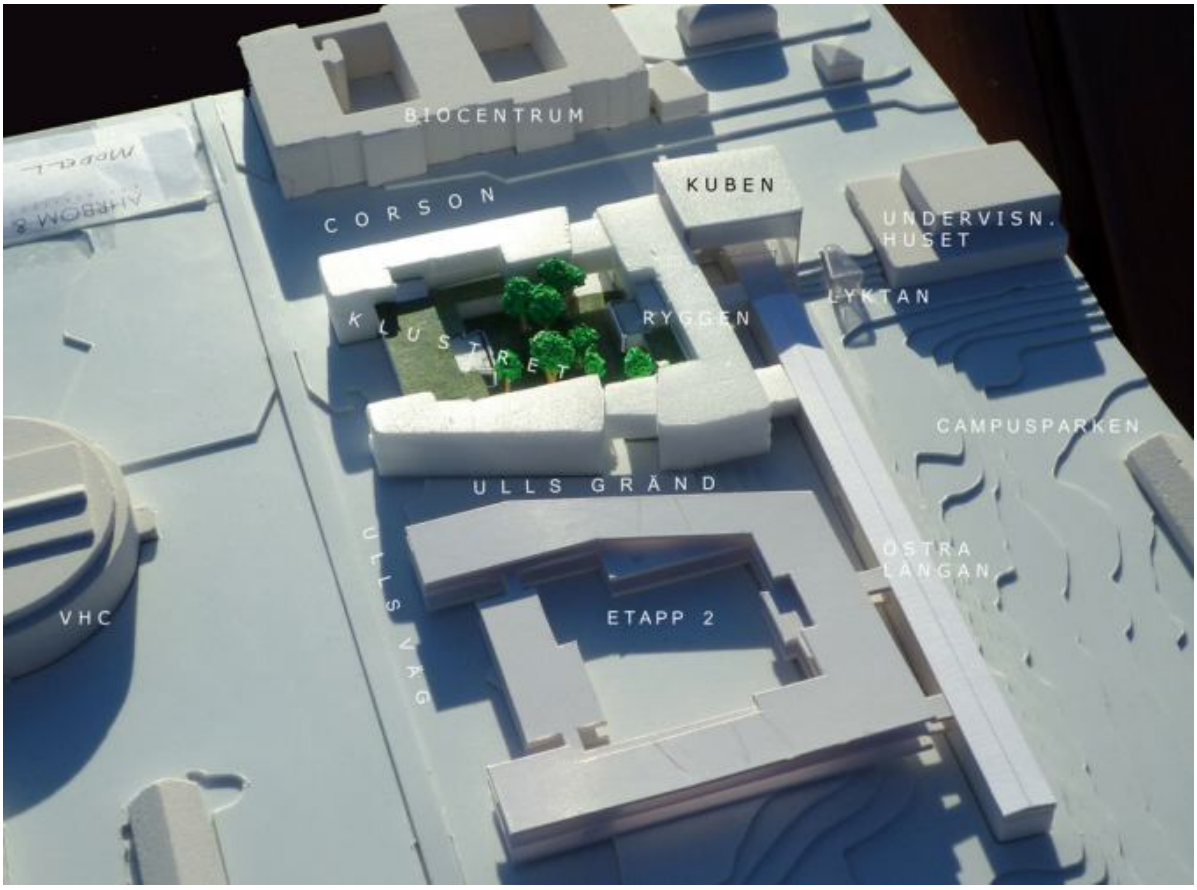

Modell av den nya byggnaden "Ulls hus". Akademiska hus.

Epoker, västra Ultuna

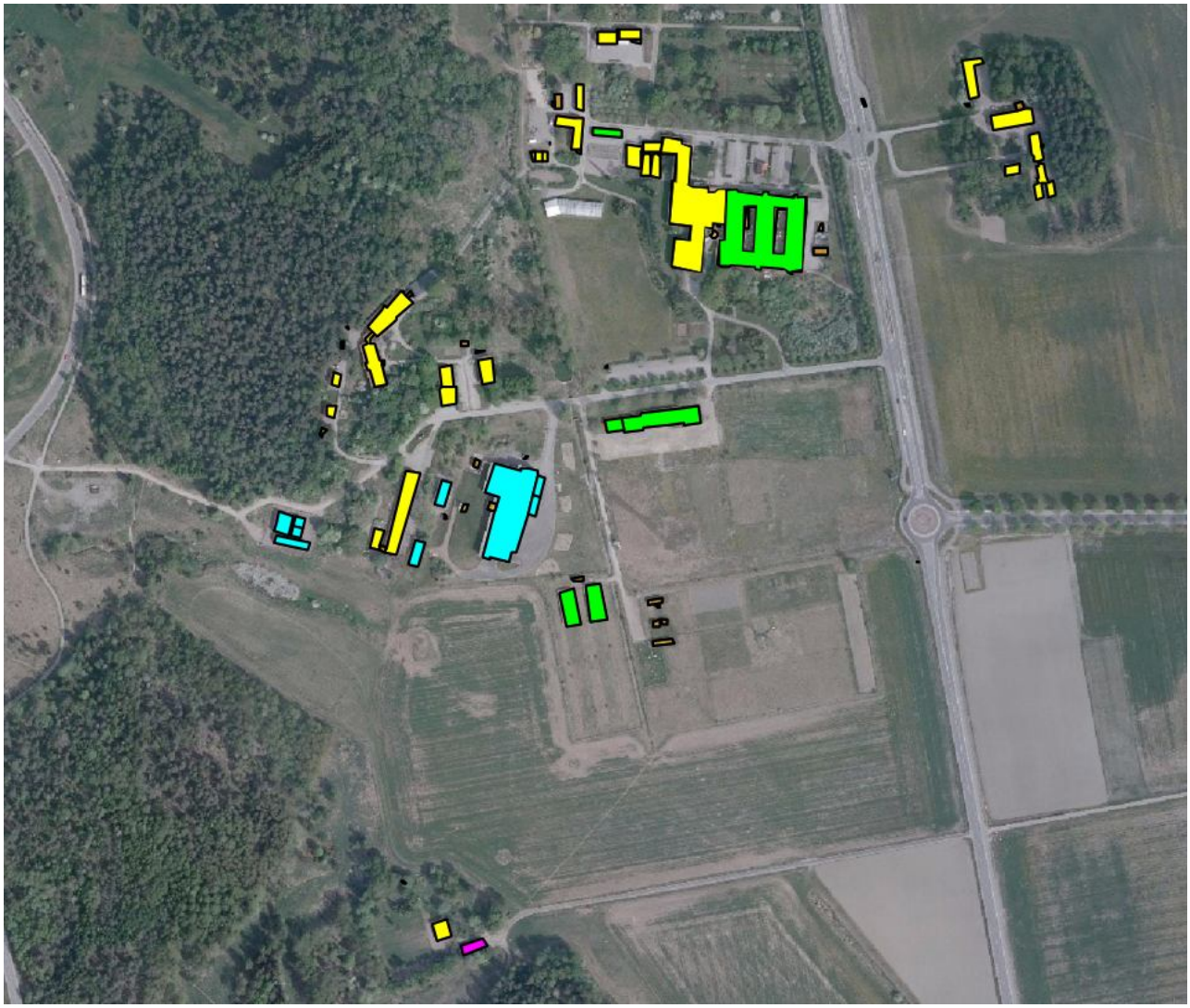

Ultuna lantbruksinstitut (1848–1932)

Ultuna lantbrukshögskola (1932–1977)

Ultuna lantbruksuniversitet (1977–2000)

Campus Ultuna (2000–2014)

Epoker, norra Ultuna

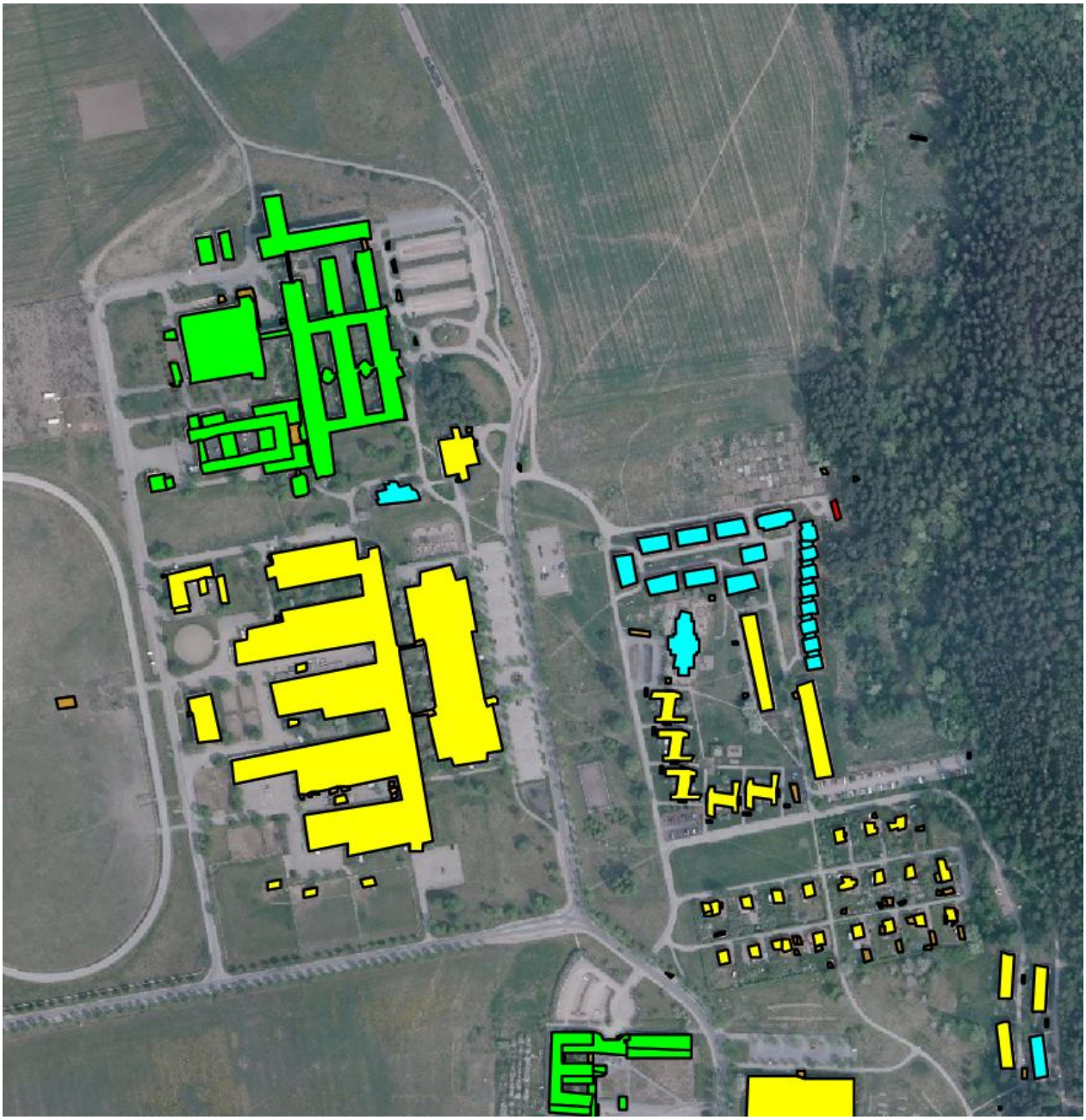

Ultuna kungsladugård (ca 1600–1848)

Ultuna lantbrukshögskola (1932–1977)

Ultuna lantbruksuniversitet (1977–2000)

Campus Ultuna (2000–2014)

Epoker, centrala Ultuna

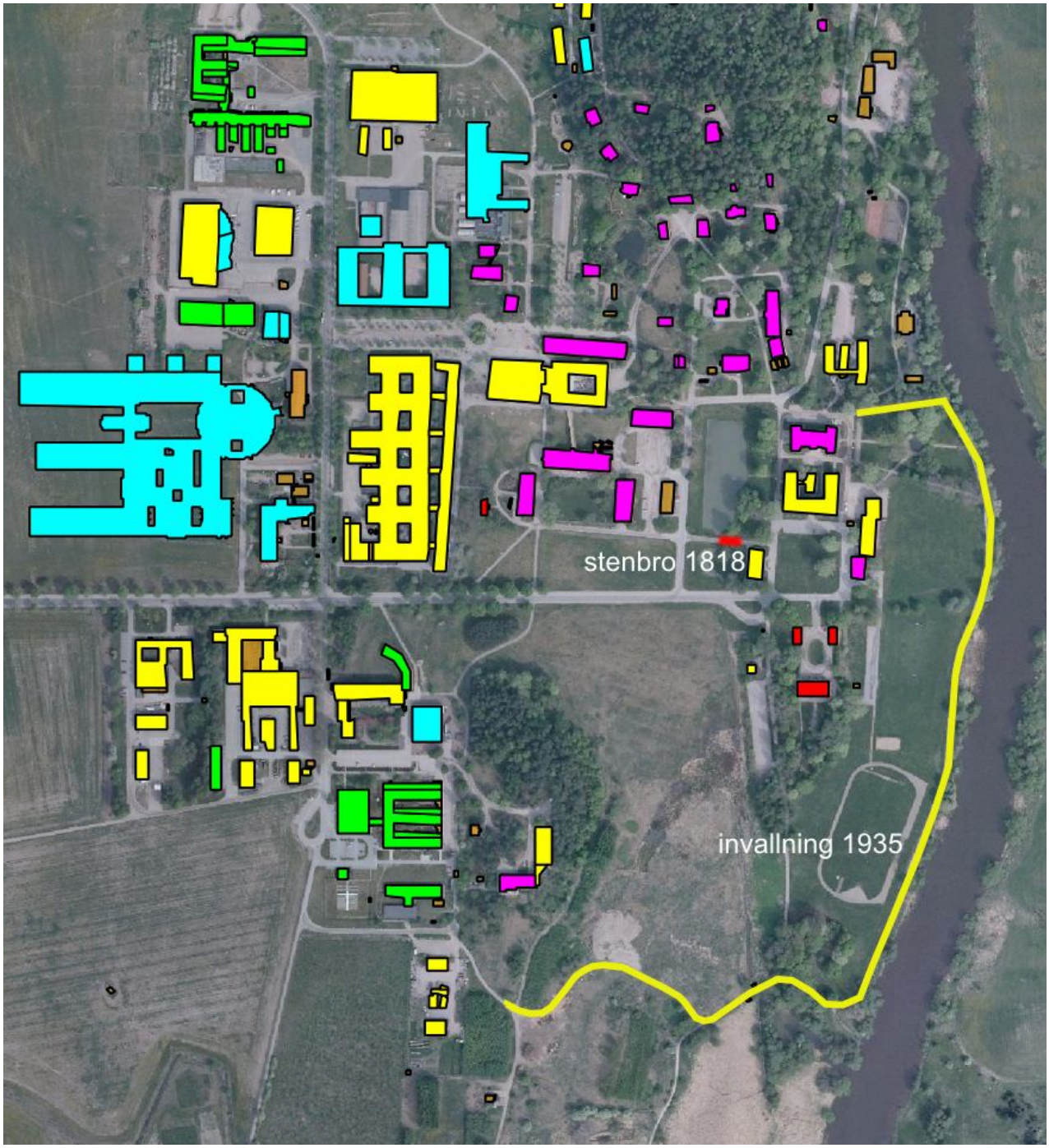

Ultuna kungsladugård (ca 1600–1848)

Ultuna lantbruksinstitut (1848–1932)

Ultuna lantbrukshögskola (1932–1977)

Ultuna lantbruksuniversitet (1977–2000)

Campus Ultuna (2000–2014)

Viktigare historiska vägar och stråk, centrala Ultuna. Färgerna anger kulturhistoriskt värde.

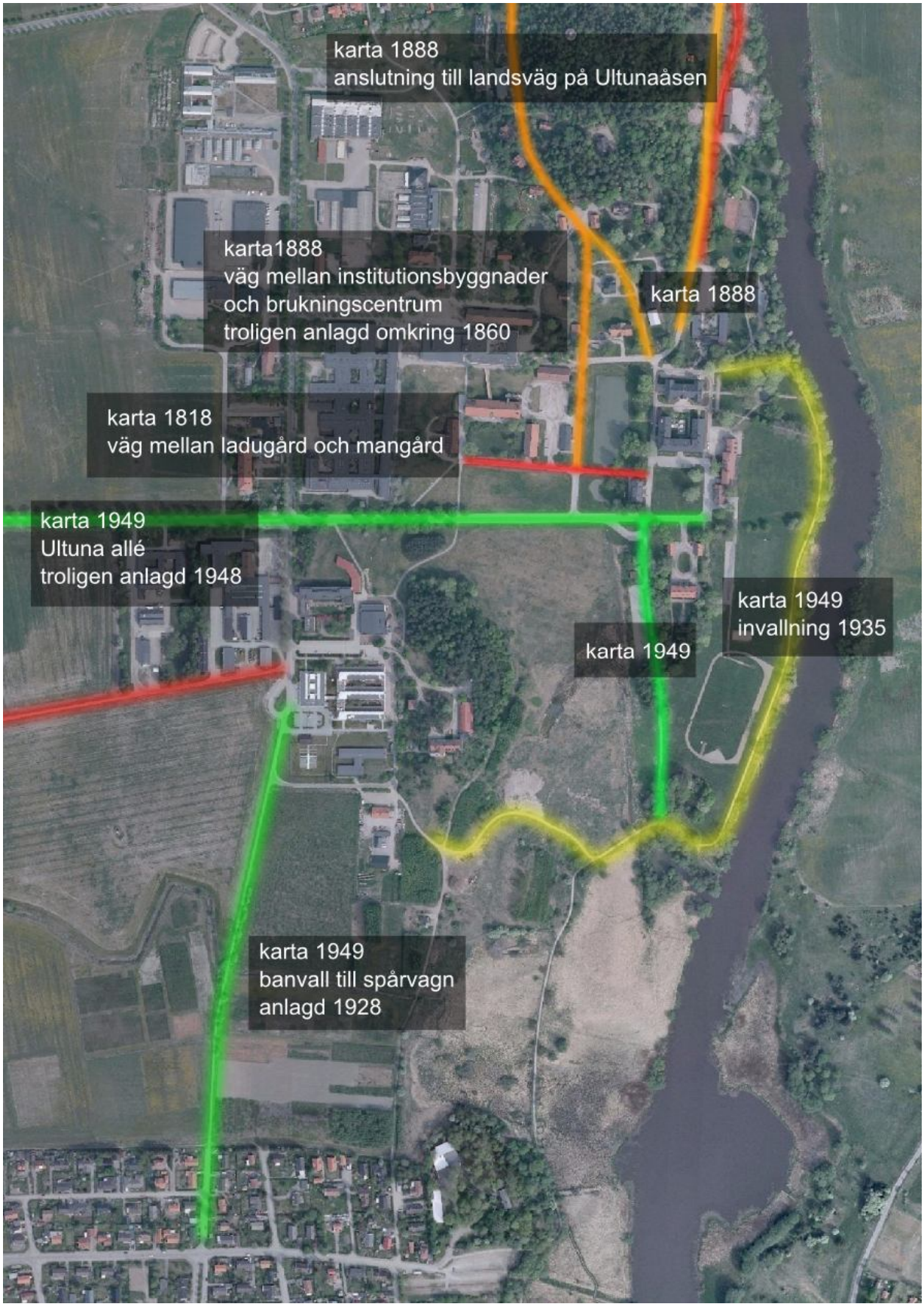

Viktigare historiska vägar och stråk, västra Ultuna. Färgerna anger kulturhistoriskt värde.

Viktigare historiska vägar och stråk, norra Ultuna. Färgerna anger kulturhistoriskt värde.

Viktigare parker och alléer. Färgerna anger kulturhistoriskt värde.

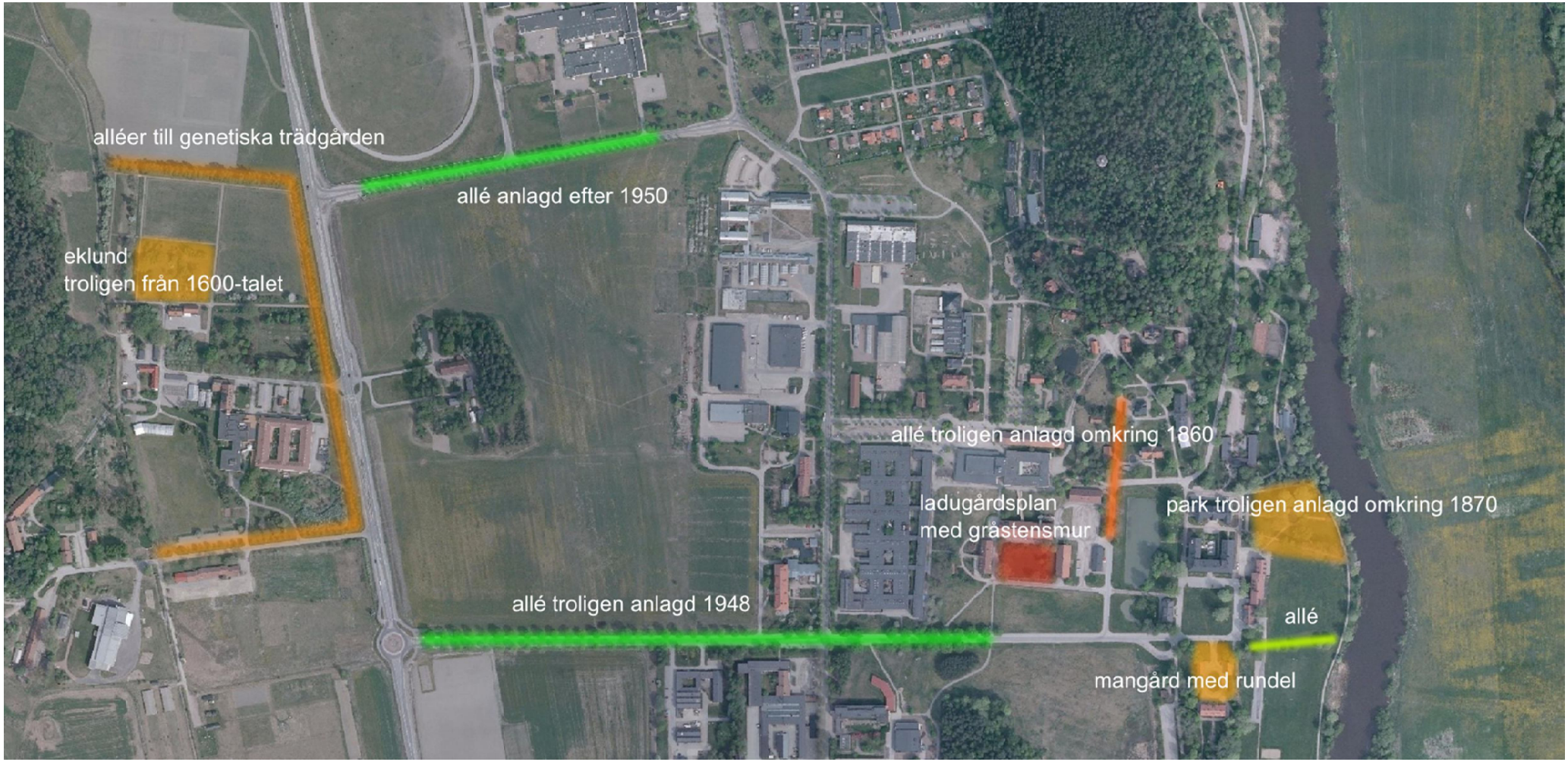

Kronparken Åsen med hospitalsområdet

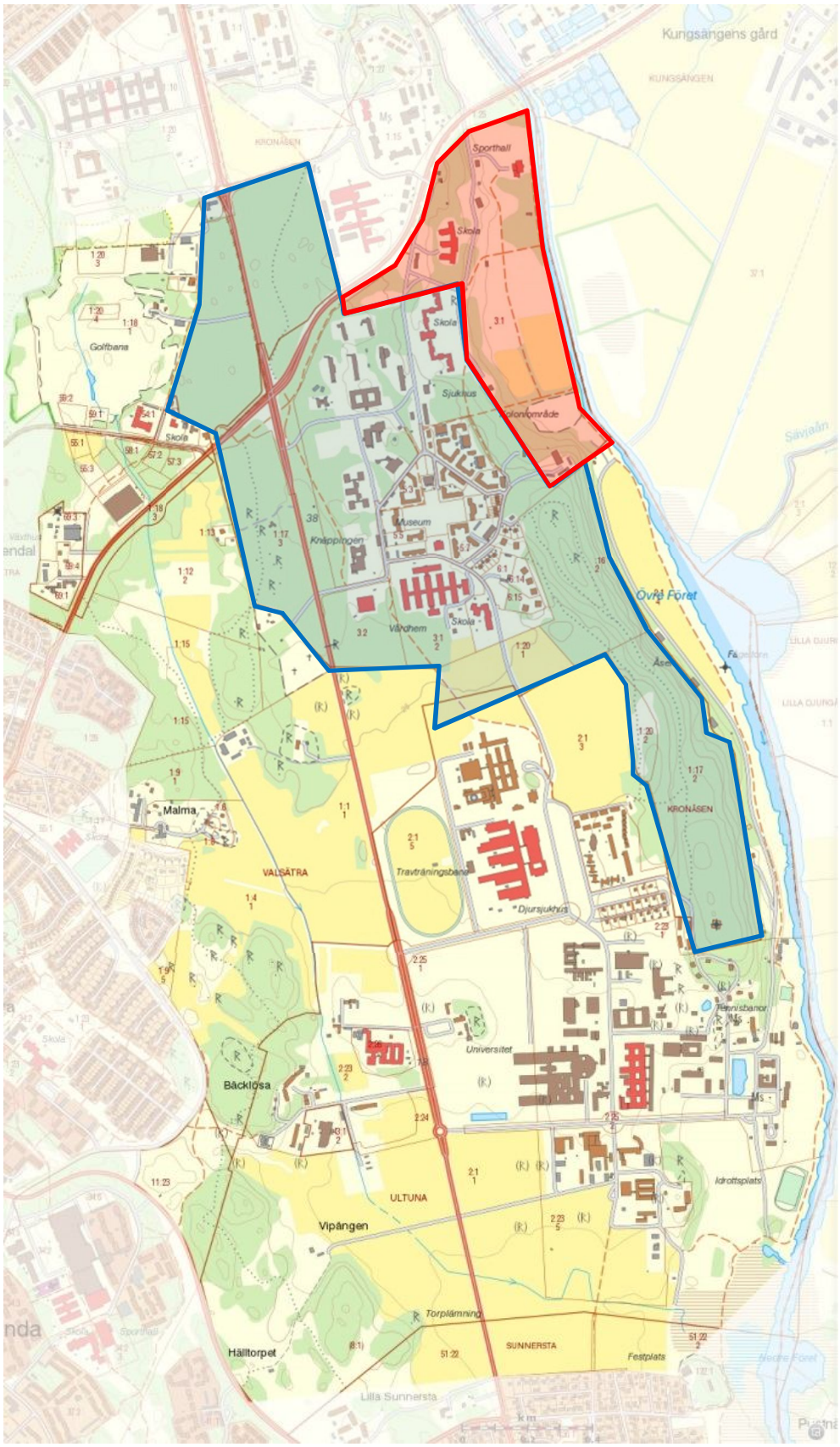

Skogen

Kronparken Åsen omsluter utredningsområdet. Genom århundraden har den fått tjäna som markreserv för olika statliga ändamål och den har ständigt minskat i omfång. Redan under 1600-talet fick armén tillstånd att använda en del av Åsen som campementsplats, mötesplats, och så småningom bebyggdes mötesplatsen med kaserner och andra byggnader. Under slutet av 1700-talet anlades ett kronobränneri i den nordöstra delen av utredningsområdet som delvis tog kronparken i anspråk och under andra hälften av 1800-talet byggdes olika typer av sjukhusbyggnader, personalbostäder m.m. på Ulleråkerområdet, till övervägande delen inom kronparkens gamla ägor.

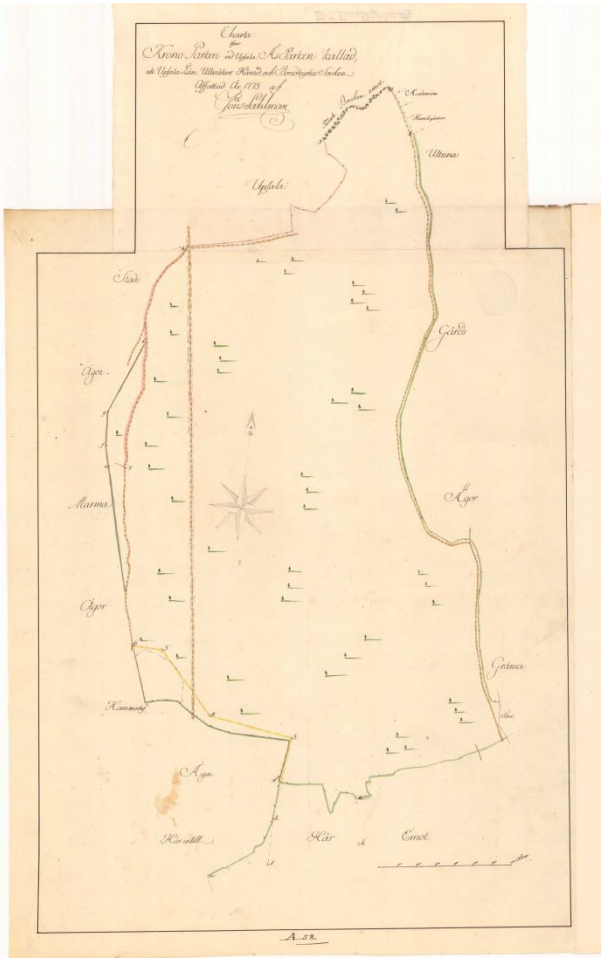

Ägomätning över kronparken Åsen 1775.

Under medeltiden hade en stor del av området mellan Slottet och Flottsund hamnat under kyrkan. Gustav Vasa drog in den kyrkliga egendomen och området söder om Uppsala och väster om Fyrisån ner till Flottsund bildade ett rättardöme under Uppsala kungsgård. Den skog som fanns i området betraktades som viktig främst för den jakt man kunde bedriva där, men man var också angelägen om att säkra flottans behov av timmer. 1638 skyddades kronparken från både jakt och trädfällning av annan än kronan.

1775 gjordes en ägomätning av kronparken Åsen. Av ett kartöverlägg framgår att de gamla ägogränserna i högsta grad är synliga även idag. Ett undantag är gränsen i söder. Här finns idag öppen mark som hänger ihop med Ultuna. På 1700-talet låg alltså gränsen för skogsbrynet ungefär i höjd med Statens veterinärmedicinska anstalt. Både gränsen mot Hammarby och gränsen mot Ultuna var hägnad.

Kartöverlägg som visar 1775 års gränser för kronparken på dagens fastighetskarta.

Kartan är intressant på flera sätt. Den visar bland annat den tidens vägnät. Parallellt med den raka Stockholmsvägen löpte en mindre väg längre väster-

ut och dagens väg från rondellen vid Grindstugan och österut har samma sträckning idag som 1775. Längs krönet av Ultunaåsen löpte den viktiga landsvägen söderut. Det är inte helt klarlagt om detta var den vanligaste landsvägen till Stockholm, eller om denna gick på andra sidan Fyrisån. I vilket fall som helst var det på denna väg man färdades till Ultuna.

Till kronparken hörde ett speciellt skogsvaktarboställe med två små åkergärden och en liten slåtterhage. Skogvaktarbostället låg uppe i skogen i den södra delen av parken. Detta avträddes till Asylen 1896.

Det var stor efterfrågan på skogsbete i Uppsalas närhet och stadens borgare hänvisade till en donation av drottning Kristina. 1778 tillerkändes mulbetesrätt åt de som låg under Akademins jurisdiktion samt åt 16 torpare under Ultuna kungsladugård. Torparnas betesrätt upphörde 1848, samma år som det gällande arrendet upphörde och egendomen övergick till lantbruksinstitutet. Det långvariga och ibland intensiva skogsbetet, inte minst av svin, har påverkat skogens utveckling - betet har försvårat självföryngringen - liksom avverkningar och militärens verksamhet. Man tror att skogen alltid varit kulturpåverkad, eftersom tall inte skulle överleva konkurrensen med gran och lövskog på jord med så god bonitet som i kronparken. Det anses belagt att träd planterats i början av 1800-talet. Man har kunnat konstatera att skogen blivit glesare sedan 1700-talet, beroende på avverkningar, vindskador och naturligt avdöende. Det intensiva markslitaget vid militära övningar har kraftigt försvårat förnyelsen och också orsakat skador på främst skogens granar. Sedan betet upphörde omkring 1875 har en del lövträd och granar kunnat komma upp.

1859 inrättades skogsstyrelsen, som hade till uppgift att ordna och övervaka skogshushållningen i statens skogar. Skogsstyrelsen omvandlades till Domänstyrelsen 1883. 1954 förklarades all mark som förvaltades av domänverket som naturminnesmärke.

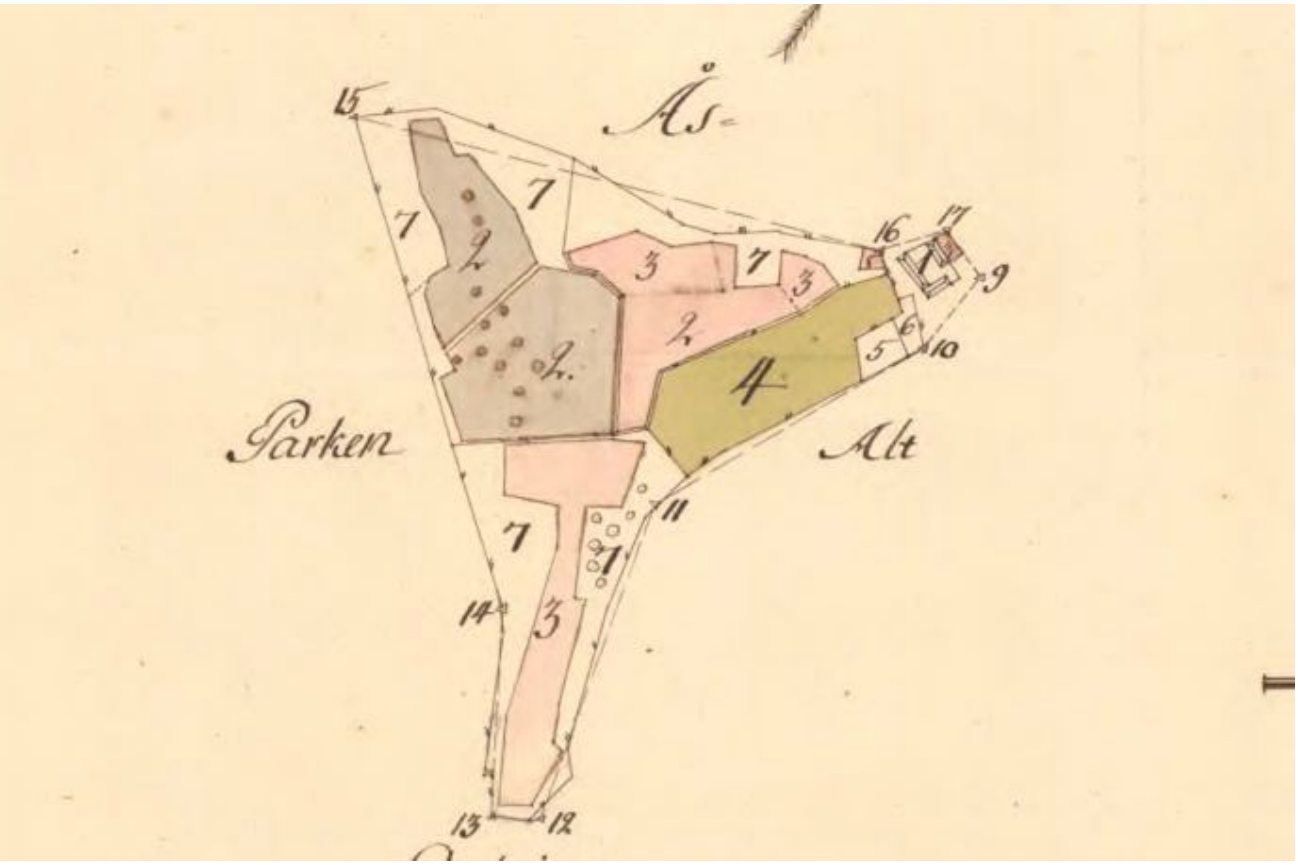

Skogvaktartorpet enligt ägomätning 1773.

Det är speciellt kronparkens bestånd av grova tallar som har uppmärksammats. Beståndet anses ha mycket höga naturvärden, men är också av stort kulturhistoriskt intresse. Kulturpåverkan har bland annat skett genom bete som försvårat återväxt och i de norra delarna militärövningar som bidragit till den parkliknande karaktär som skogen har intill Rosendalsfältet.

Nyligen fälld fura i den norra delen av kronskogen. Virket är tätvuxet och kärnandel mycket stor.

Kronobränneri vid kronparkens gräns

På 1600-talet tillhörde de låglänta markerna mellan kronparken och Fyrisån Ulltuna kungsladugård. De utgjorde en inhägnad slåtteräng som gav stora mängder hö. Vid det område som senare uppläts för ett kronobränneri låg en ruddamm. Inga vägar eller stigar finns utritade på den karta som upprättades 1635, men troligen gick en stig längs gärdsgården i nord-sydlig riktning. Dessutom måste det ha funnits en förbindelse ner till vindbron strax söder om ruddammen. Denna förband Kungsängen med Ulltuna. Den gärdsgård som fredade slåtterängen från betesmarkerna på kronparken löpte längs åsens fot.

Överlägg av 1635 års karta (vitt) på satellitbild.

Nästan exakt hundra år senare, 1734, upprättades en ny karta över området. Det har hänt en del sedan 1635. Området norr om ruddammen har hägnats av till beteshage ("Dammhagen") och längst i söder har slåtterängen fått avstå mark till en liten åkerplätt. Denna hör till ett torp kallat Sandvikstorpet som uppförts vid det södra skogsbrynet. Torpet låg under Ultuna kungsladugård.

1734 års karta över Sandviken och slåtterhagen.

1776 uppfördes ett kronobränneri i anslutning till Sandvikskällan i norra delen av området. Kronobränneriet tog en del av marken som hörde till kronparken i anspråk (litt. 12 på karta från 1777)). Den skog som fanns där fick huggas ner för att ge plats för bränneriet. En karta upprättades 1777 över den helt nya anläggningen. Råvaran till brännvinet var säd som förvarades i ett stort sädesmagasin (litt. 5). Säden mältades i mälteribyggnaden som också innehåll en kölna (litt. 7). Den sockerhaltiga malten krossades sedan i en kvarn (litt. 6) och blandades med vatten till mäsk som fick jäsa i jäskar. Sedan brändes mäsken till brännvin i brännvinspannor i själva brännhuset (litt. 1). I direkt anslutning till brännhusets västra långvägg stod tre stycken drankkar (litt. 3). Dranken var urkokt mäsk, alltså en restprodukt efter bränningen, som användes till kreatursfoder. Brännhuset omgavs av vattenkanaler. Vatten behövdes bland annat som kylning vid

destillationen för att kondensera alkoholen. Personalen vid bränneriet bodde i ett ”våningshus” i sten (litt. 4).

Bränneriet utvecklades i snabb takt till en omfattande anläggning. 1788 upprättas en ny karta som visar att åtskilliga nya byggnader har uppförts, bland annat ett spruthus och ett betydligt större spannmålsmagasin än tidigare. Dessutom har mälteriet med kölnan fått en tillbyggnad i form av en kolbod. Kronparken som utgör gräns till bränneriet i väster är enligt karttexten bevuxen med hög tallskog.

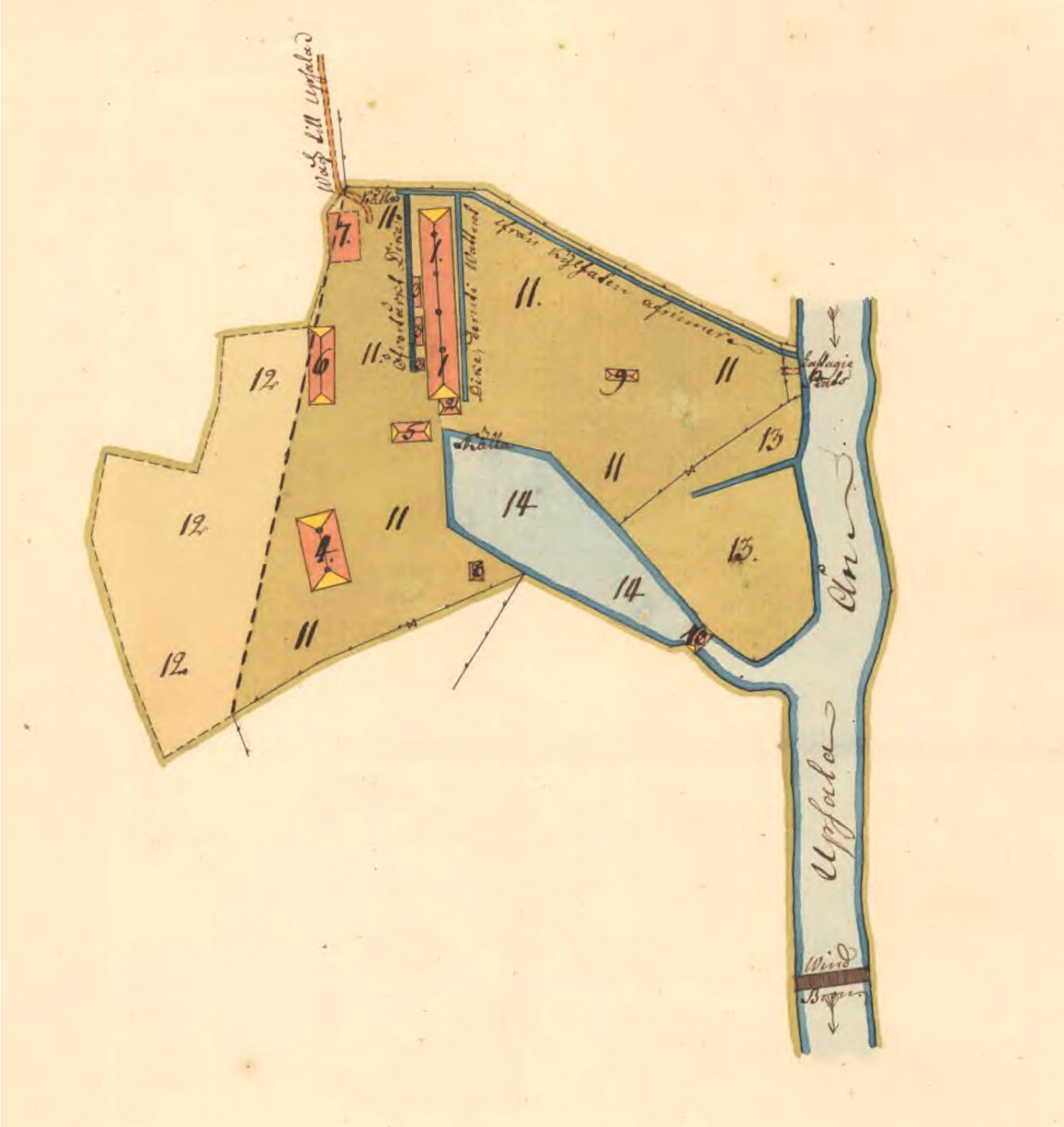

Karta från 1777 över kronobränneriet och dess byggnader. LM

Uppsala hospital och lasarett 1812–1882

1806 godkände Gustav IV Adolf att kronobränneriet övertogs av Uppsala hospital och lasarett, som var mycket trångbodda inne i Uppsala. På bränneriområdet fanns det gott om plats och även byggnader som kunde användas för verksamheten. Man fick nu också möjlighet att fysiskt skilja de kroppsligt sjuka, som vårdades på lasarett, från de psykiskt sjuka, som vårdades på hospital. Övertagandet drog dock ut på tiden, eftersom bränneriet användes som fältlasarett och epidemisjukhus under kriget mot Ryssland ("finska kriget)" 1808 – 1809. 1810 kunde arbetena påbörjas. De flesta bränneribyggnaderna revs, men det stora bostadshuset från 1776 byggdes om till lasarett och personalbostad och mälthuset från 1777 till hospital. Hospitalet förseddes med så många små enpersonsceller som möjligt, tillsammans med några större rum för de som var lugna nog. Byggnaden omgavs av ett högt plank för att hospitalshjonen inte

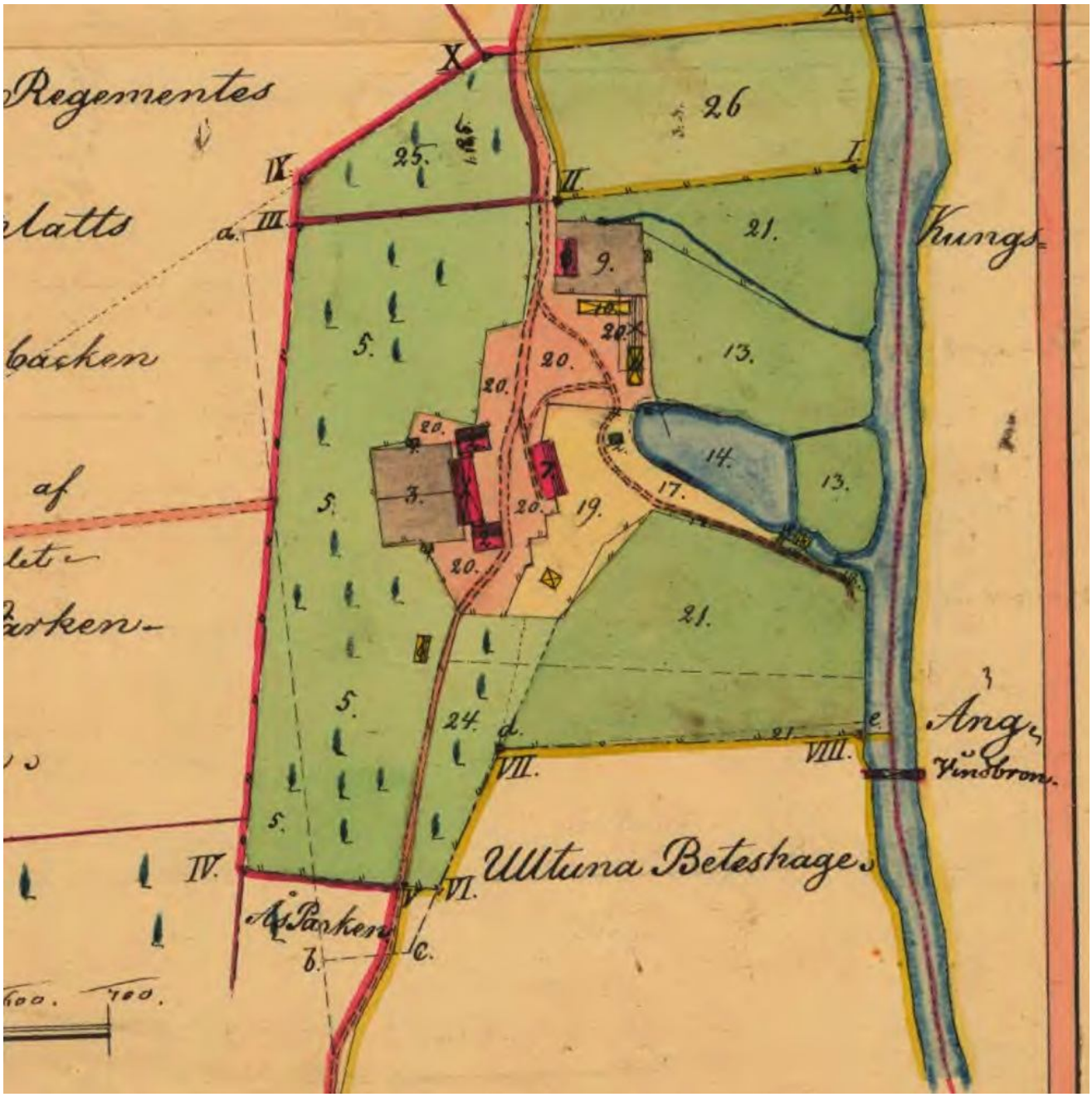

Karta från 1853 som visar centralhospitalets utseende detta år, tillsammans med önskade utökningar av markinnehavet LM.

skulle rymma. Inflyttning till de nya lokalerna skedde 1811.

Förhållandena på de små länshospitalen runt om i landet var dåliga och 1825 bestämdes att s.k. centralhospital, med ett större upptagningsområde, skulle inrättas. Hospitalet i Uppsala omvandlades till centralhospital för fem angränsande län 1837, och i samband med detta uppfördes en ny stor hospitalsbyggnad direkt väster om lasaretthuset. Den stora, pampiga byggnaden blev strax för liten och byggdes ut med flyglar 1838–1841. 1850 brann den gamla hospitalsbyggnaden och därefter flyttade lasarettet in till Uppsala. Kvar på platsen fanns nu ett renodlar hospital.

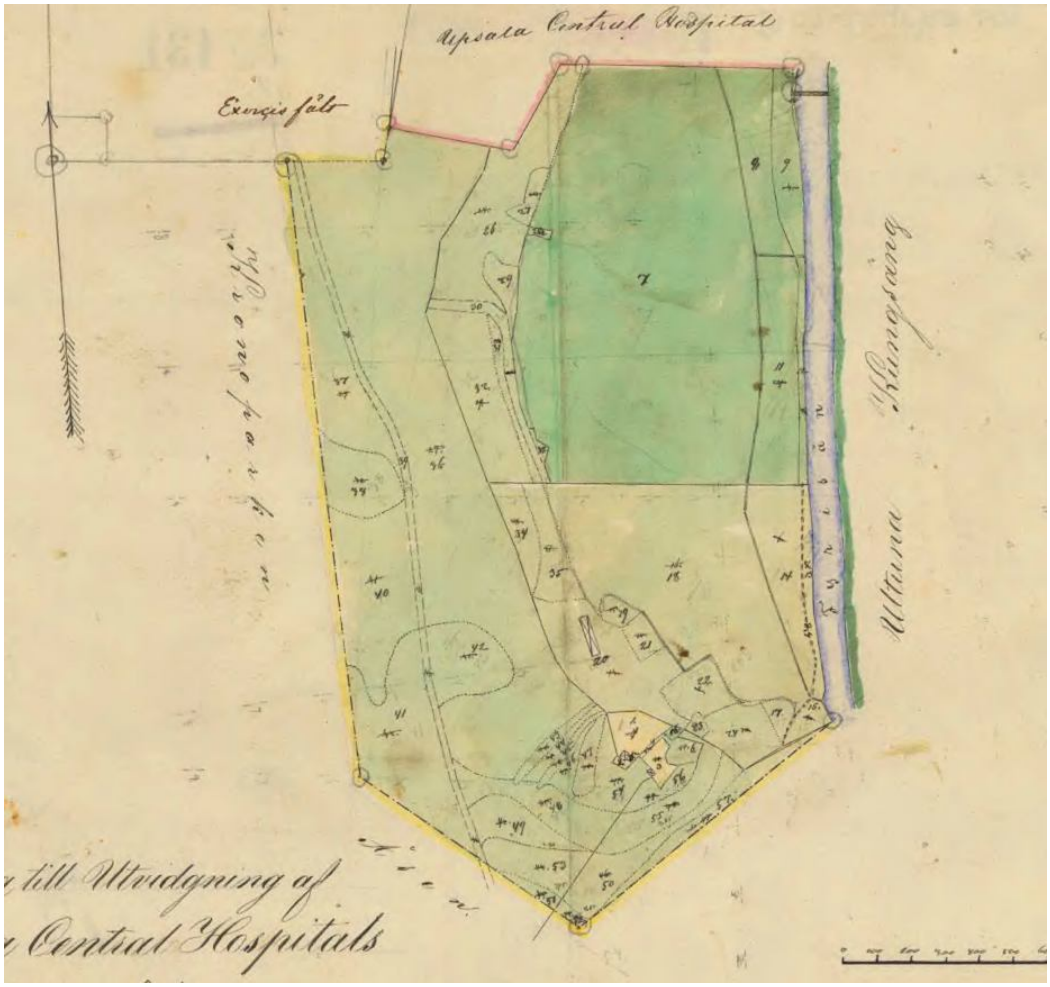

Karta från 1859 som visar föreslagen utvidgning söderut av hospitalsområdet. LM.

Behovet av mark ökade med nya idéer om de sjukas vård. Det ansågs viktigt med en sysselsättning, och man ville ha möjlighet att låta de intagna ägna sig åt åkerbruk och trädgårdsskötsel. Hospitalet ansökte därför om utökning av den man mark man hade till sitt förfogande. I hospitalsbyggnadens centralaxel planerades för en väg ut till den stora landsvägen mot Stockholm. En yta av Kronåsen som angränsade till hospitalsområdet i väster ville man använda för planteringar och en begravningsplats. Vägen ut till Stockholmsvägen tycks inte ha blivit utförd, och det är osäker om det inrättades en begravningsplats bakom hospitalsbyggnaden.

En karta från 1854 ger en ögonblicksbild av utseendet vid hospitalet strax efter lasarettflytten. Alla de gamla bränneribyggnader har rivits förutom de båda stenhus som nu användes för hospitalet. Väster om landsvägen till Uppsala ser man den nya byggnaden för Centralhospitalet, med vinkelställda flyglar. Söder om vindbron har slåtterängen vid denna tid övergått till att bli beteshage. Det växer inga träd längs Fyrisån och någon strandpromenad är inte ännu anlagd. Genom tillökningen i norr, som stadfästes 1855, fick Centralhospitalet den gräns mot norr som Ulleråkerområdet har än idag.

1859 upprättades en karta för utvidgning av hospitalsområdet även söderut. Ulltunas beteshage ända ner till torpet Sandviken anslogs nu till hospitalets ändamål, liksom en ganska stor del av Kronparken på åsen väster om beteshagen. Den nya gränsen mot Kronåsen i väster gick ungefär där Ulleråkersvägen löper idag.

1863–1864 fortsatte nybyggnationen på centralhospitalet. Huvudbyggnaden kompletterades med

ytterligare två flyglar. En målning visar hur miljön såg ut på hospitalsområdet vid denna tid. Konstnären har stått ute på Kungsängen och riktat blicken västerut. Man får en romantiserad bild av landskapet, Fyrisån ser t.ex. misstänkt bred och majestätisk ut, men tavlan ger ändå en del information. Någon strandpromenad är inte anlagd och inte heller några alléer. Man anar Kronåsens höga tallar i bakgrunden. Sandkällans vatten strömmar friskt ner i ån och i det flacka området mellan hospitalsbyggnaden och Fyrisån växer lövträd som troligen är nyplanterade.

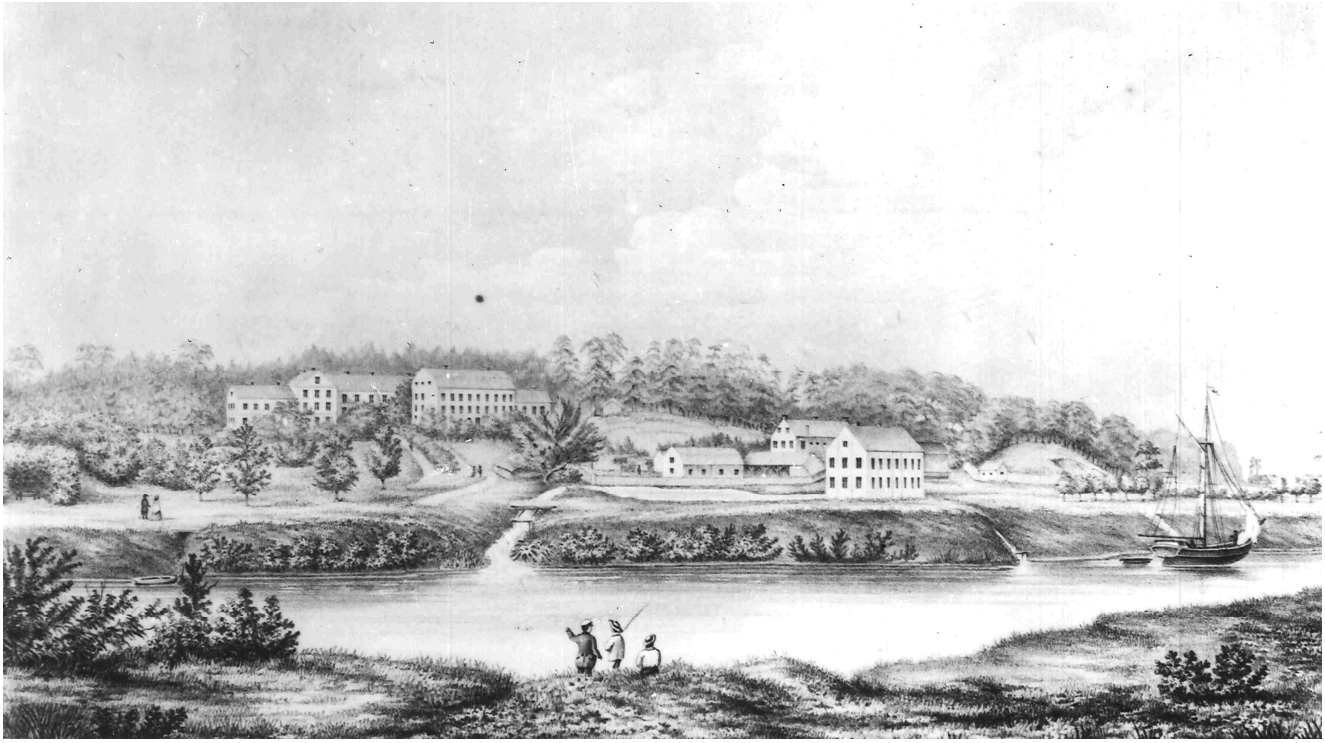

Vy från Kungsängen mot hospitalsområdet ca 1870. UM

Lindallén som löper längs sjukhusområdets norra gräns tillkom i slutet av 1800-talet, men gränsen som sådan bestämdes på 1850-talet.

Hospital och asyl, 1882–1932

I slutet av 1870-talet projekterade man för ytterligare en stor hospitalsbyggnad. Antalet patienter ökade stadigt, och man ville gärna ha könsseparerade anläggningar. Man tog beslutet att bygga en särskild avdelning för män söder om den tidigare huvudbyggnaden, i den västligaste delen av hospitalets mark. Den välrenommerade arkitekten på medicinalstyrelsen Axel Kumlien fick i uppdrag att rita byggnaden. Det var ett formidabelt bygge, precis där åsen börjar slutta ner mot slätten vid Fyrisån. En stor terrass anlades i slänten för byggnaden och för den park som skulle omge den. Byggnadsarbetena pågick 1878–1882 och parken anlades 1881–1883. Helt färdig var byggnaden först 1885. Väster om byggnaden, på avjämnad mark som grävts ut ur åsen, fanns promenadgårdar för de intagna, kringgärdade av höga staket. Öster om byggnaden, på terrassen med utsikt mot Fyrisån och Kungsängen, fanns en park kringgärdad med lägre staket. Nybyggets utformning präglades av tidens vårdideologi. De sinnessjuka skulle bort från den förvirrande omvärlden och bringas i ordning genom en regelbunden livsföring, renlighet och ordning. Ordningen återpeglar sig i den fysiska miljöns strikta symmetri och åtskillnader mellan olika kategorier. Både placeringen i ensamt majestät på åssluttningen, den klassicistiska arkitekturen och omformningen av landskapet uttrycker alltså den tidens vårdideologi.

Hospitalsbyggnad färdigställd 1882.

Samtidigt med den nya hospitalsbyggnaden planerade man för ytterligare utbyggnader av sjukhusområdet längre söderut på åsen. Det fanns ett behov av byggnader för vården av kroniskt sjuka, en s.k. asyl. 1858 års sinnessjukstadga innebar att hospitalen endast fick ta emot botbara sinnessjuka. De obotliga som utgjorde en samhällsfara skulle istället placeras på särskilda asyler. Axel Kumlien ritade även asylenområdet. Ritningarna var klara 1893 men det dröjde till 1896 innan arbetena kom igång. 1902 stod asylenområdet färdigt.

F.d. Centralkök för asylen, byggd 1900.

Det visade sig i praktiken vara svårt att upprätthålla rågångarna mellan asyl och hospital, och redan 1910 avskaffades formellt distinktionen mellan de olika vårdformerna.

En karta som upprättades 1911 över det nya sjukhusområdet visar hur det nya hospitalsområdet hade tagit form. Hela området var inhägnat och längst i norr fanns en portvaktsstuga vid landsvägen mot Uppsala. I det gamla hospitalsområdet hade en stor mängd byggnader uppförts för olika ändamål, bland annat ett pumphus, en trädgårdsmästarbostad, växthus och olika vårdbyggnader. Här fanns också en park. Från asylen, via den nya hospitalsbyggnaden, vidare till den äldre hospitalsbyggnaden till en upplagsplats och kaj vid Fyrisån finns ett järnvägsspår utlagt. Spåret var till för att frakta olika typer av gods. Transporterna droga av hästar. På den öppna marken mellan den nya hospitalsbyggnaden och Fyrisån har trädgårdsland och åkerplättar anlagts, indelade i fyra stora kvarter med alléer. Allén i öst-västlig riktning ligger i hospitalsbyggnadens centralaxel. Alléer har också anlagts från den norra portvaktsstugan fram till den gamla lasarettbyggnaden och som nordlig avgränsning av sjukhusområdet, även om detta inte framgår av kartan. Däremot är den nyanlagda allén längs med ån utmärkt.

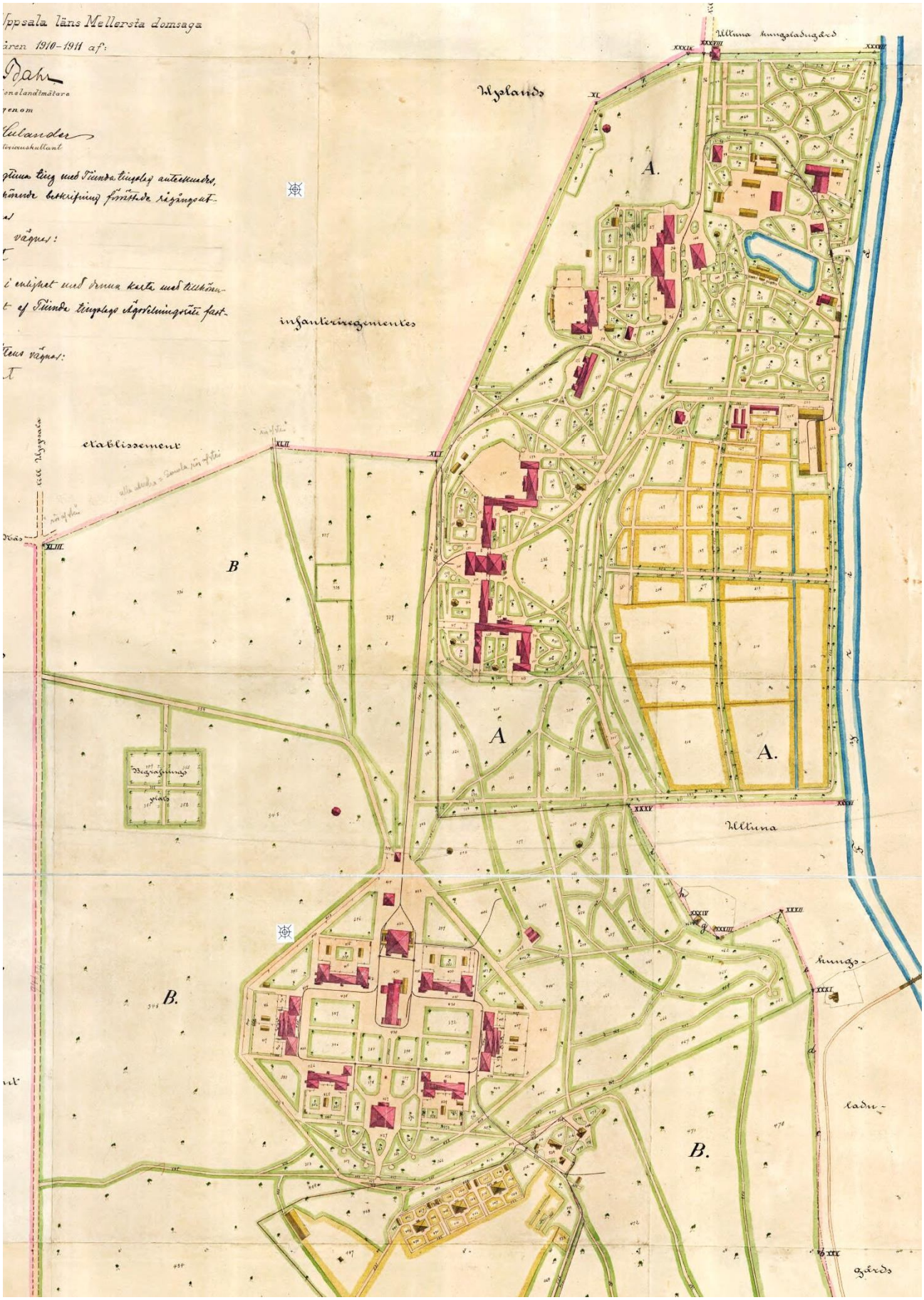

Karta över hospitals- och asylenområdet upprättad 1911. LM.

Ulleråkers sjukhus, 1931–1988

1931 omorganiserades landets hospital och asyler till statliga sinnessjukhus. Uppsala Hospital och Asyl övergick nu till att bli Ulleråkers sjukhus, där namnet togs från det härad, Ulleråker, där sjukhuset ligger.

Efter andra världskriget började den psykiatriska vården att förändras. Med de fasansfulla erfarenheterna från behandlingen av psykiskt sjuka och handikappade i nazityskland ökade betoningen av de

Karta från 1940 som visar det inhägnade sjukhusområdet med portvaktsstugor i norr och väster. LM.

I slutet av 1930-talet tog man ett beslut om en grundlig upprustning av sjukhuset. Man hann med att bygga en ny maskincentral (B61) i sjukhusområdets sydöstra del, med bostadshus för bland annat maskinisten i anslutning till denna (B54), samt bostadshus för sjuksköterskor respektive översköterskor på ömse sida om Ulleråkersvägen strax norr om asyloktogonen (B56, B55).

etiska frågorna vid psykiatrisk vård. Ulleråkers sjukhus var nu nedslitet och en omfattande nybyggnation skedde under 1950-talet, av vårdbyggnader, personalbostäder och byggnader för olika stödfunktioner som t.ex. administration. Den ekonomiska kartan från 1952 visar sjukhusområdet under den pågående utbyggnaden. I skogsområdet norr om kyrkogården har redan skogen huggits ur för att ge

plats åt två vårdpaviljonger (M62 och MC62) och på kartan finns också utmärkt konturerna av de två TBC-paviljonger som uppfördes 1952–1954 (M64, K63). Senare under 1950-talet kompletterades bebyggelsen i detta område med två vårdpaviljonger med övervakningsavdelningar för oroliga kvinnliga respektive manliga patienter (K65, M66). När man uppförde de nya husen lät man så mycket som möjligt av den högresta tallskogen stå kvar, i form av en tallpark med klippta gräsmattor, där trädstam-

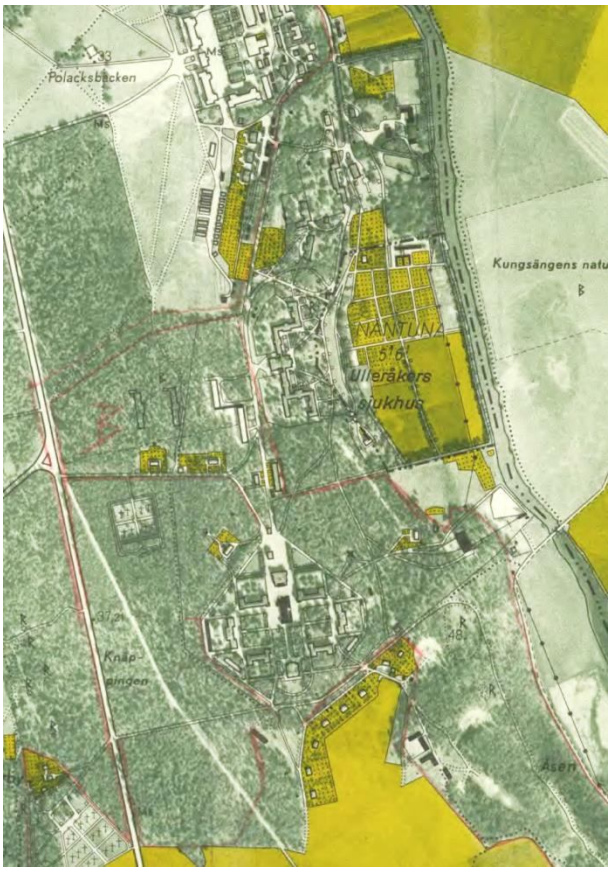

Ekonomisk karta från 1952 som visar utbyggnaderna kring 1950. LM.

marna ibland slöt tätt intill huskropparna. På Lägerhyddsvägen uppfördes 1950 en tvåvånings länga som inrymde elevhem och bostäder för sjuksköterskor (B69). En bit norr om denna byggnad byggdes två villor, för överläkare respektive förste läkare (B70, B71).

Det mest tongivande nybygget under 1960-talet var den höga lasarettbyggnaden som stod färdig 1967. För ritningarna stod den välkände arkitekten Sture Frölén och byggnaden inrymde ett medicinskt centrum med laboratorier, vårdavdelningar och undervisningslokaler. På andra sidan gatan hade ett centralkök med personalmatsal, fritidslokaler och gymnastiksal uppförts redan 1965. Genom de nya byggnaderna bildades en självklar centralpunkt i det stora sjukhusområdet. Utbyggnaden av sjukhusområdet skedde sedan med Kronåsens sjukhus längst i söder, som uppfördes 1967 och byggdes till med paviljonger 1972, och en neurologisk behandlingsenhet 1972. Från 1967 hade landstinget tagit över huvudmannaskapet för Ulleråkers sjukhus från staten.

I samband med att Kungsängsleden byggdes genom sjukhusområdets nordligaste del 1982 snördes den södra delen av Polacksbackens övningsområde av. Området söder om leden övergick till sjukhusområdet.

1986 byggdes en ny vårdskola på det gamla centralhospitalets plats.

Lasarettbyggnad uppförd 1967 efter ritningar av Sture Frölén.

Bostäder i Asylenområdet

I samband med att mentalsjukvården upphörde på Asylen såg man möjligheter till nya användningar av området. Efter utredningar och program antogs 1991 en detaljplan för asylenområdet som innebar relativt omfattande rivningar och nybyggnationer i området. Planen innebar att många av de mest tongivande gamla byggnaderna bevarades och fick nya användningar som bland annat bostadshus. Många gamla byggnader revs också och en ny stadsdel byggdes upp som anslöt till den gamla planens kvartersstruktur.

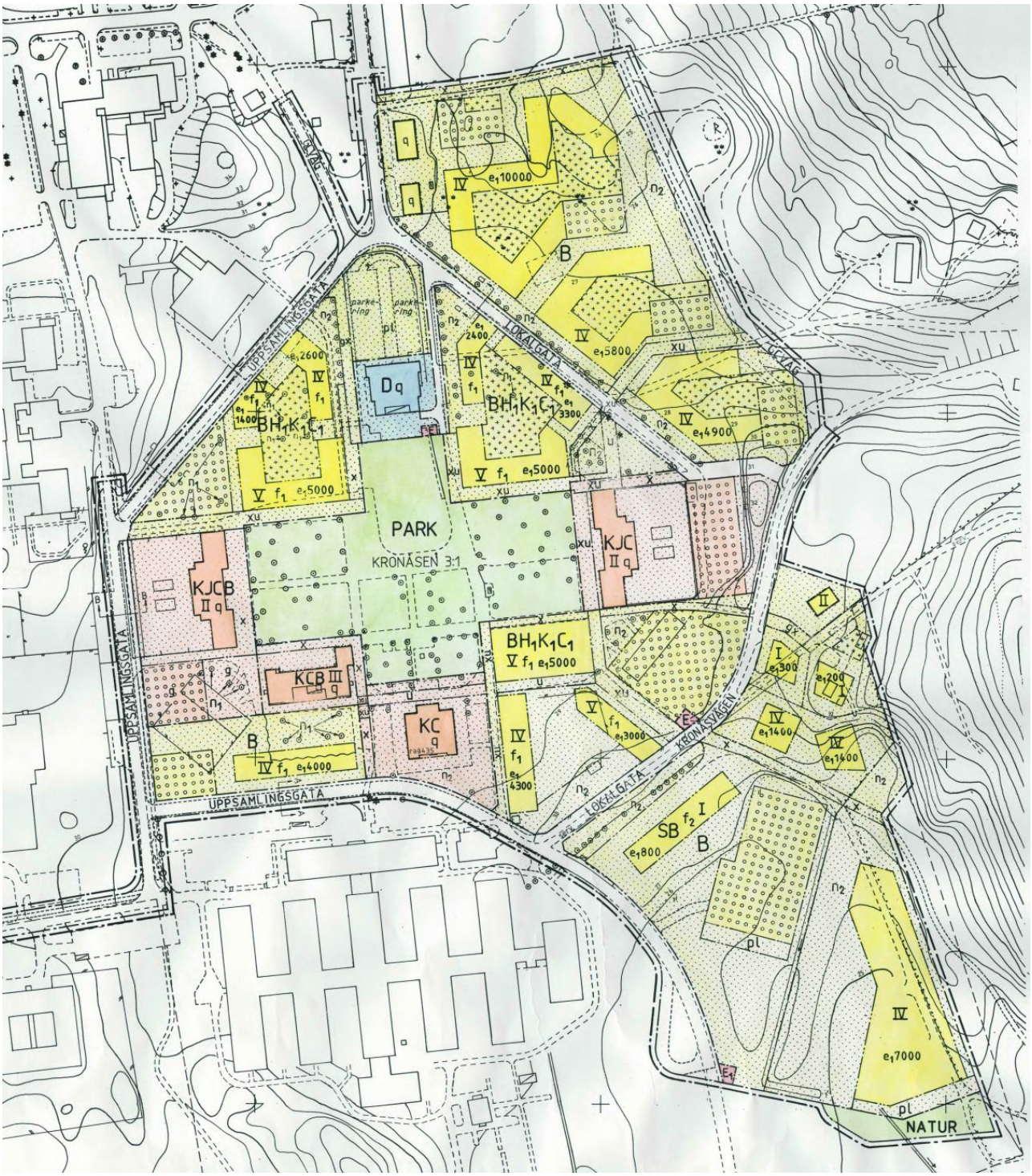

Plan från 1991. LM.

Epoker

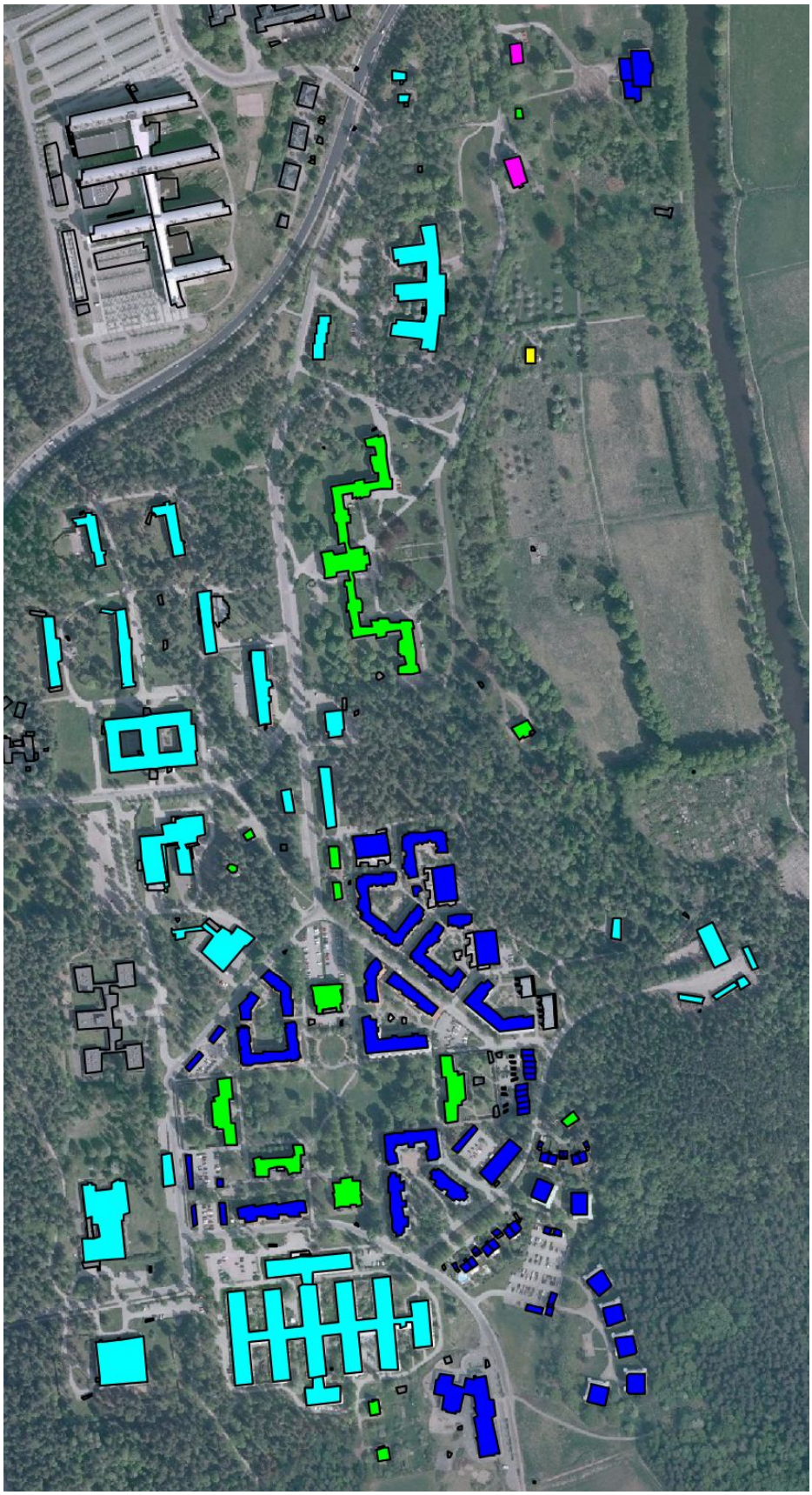

Kronobränneriet (1776–1812)

Uppsala hospital och lasarett (1812–1888)

Hospital och asyl (1882–1932)

Ulleråkers sjukhus (1932–1988)

Bostäder i asylen (2000–2014)

Viktigare historiska vägar och stråk. Färgerna anger kulturhistoriskt värde.

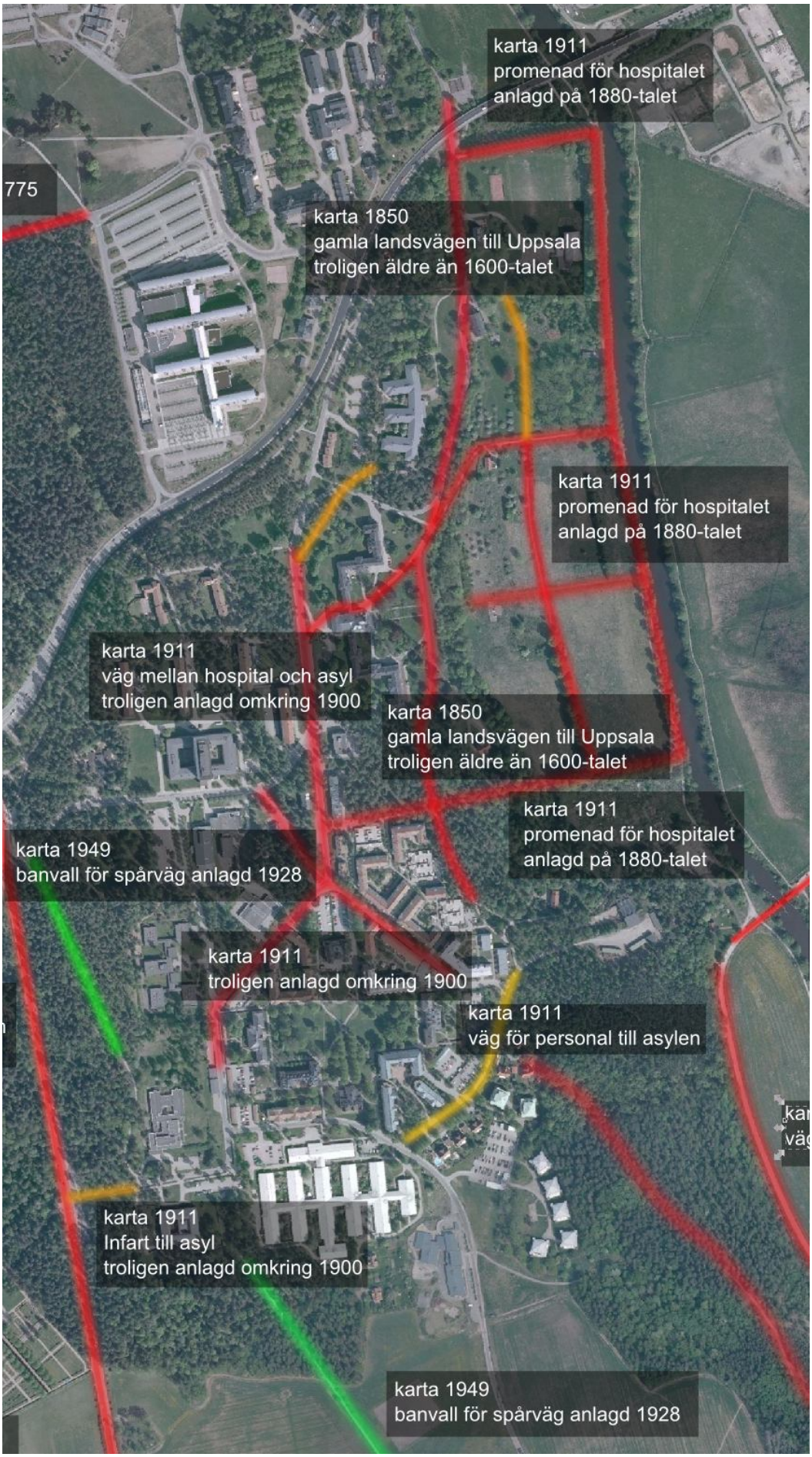

Viktigare parker och alléer. Färgerna anger kulturhistoriskt värde.

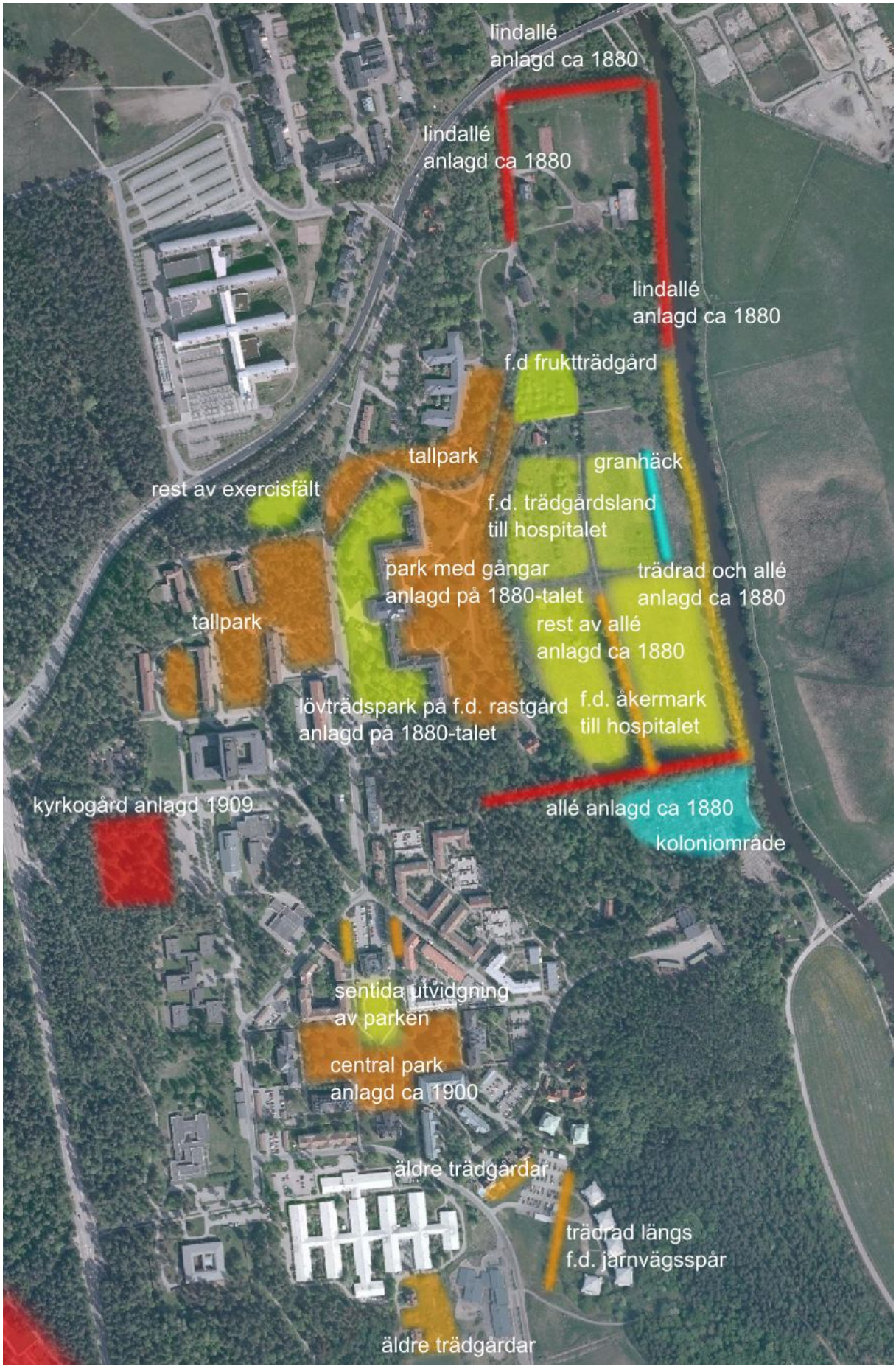

Malma by

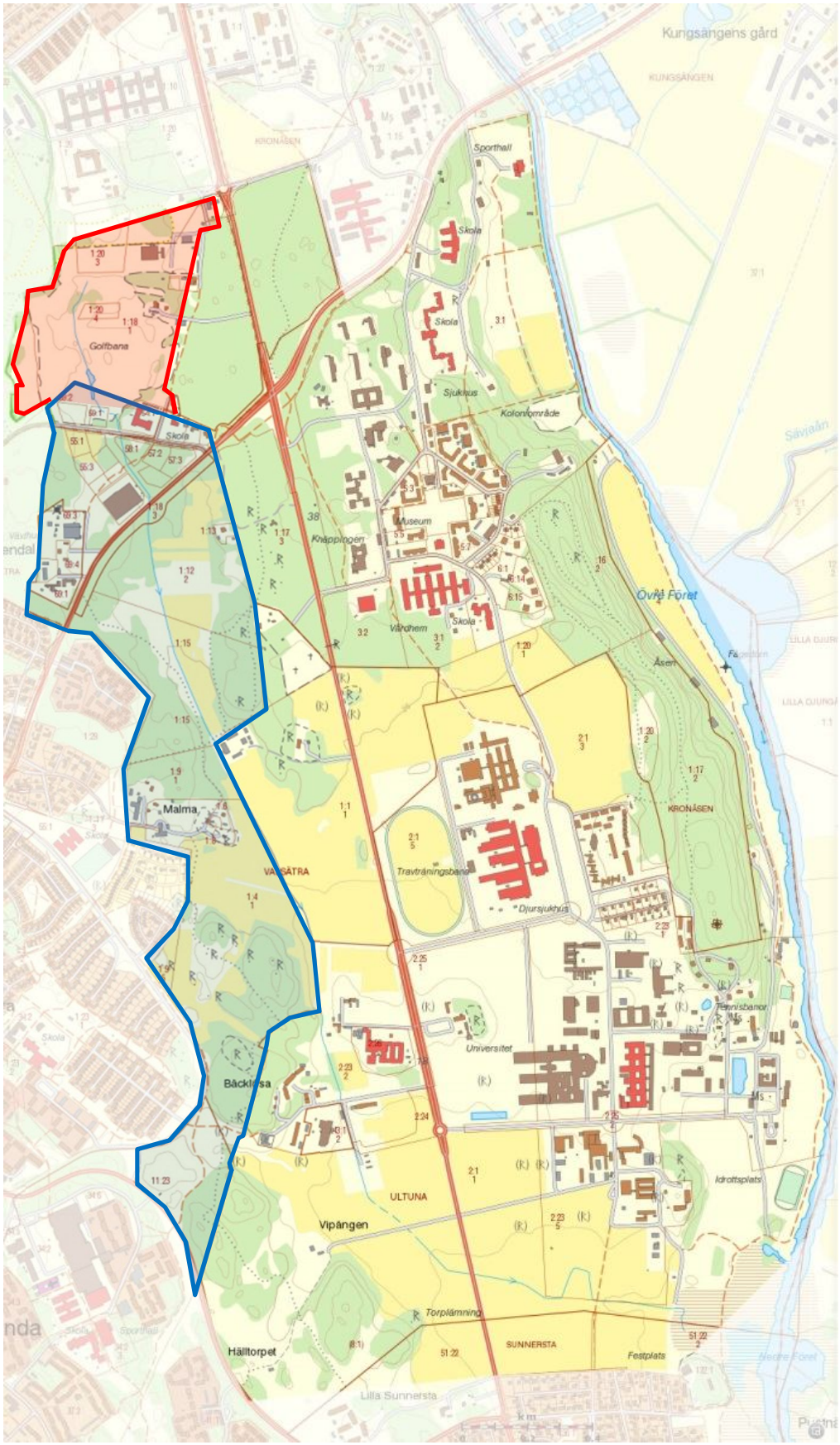
Kungsängens gård
KUNGSÄNGEN
KRONÅSEN
Sporthall
Skola
Golfbana
Sjukhus
Kolonilområde
Sävjaån
Museum
Knäppingen
Vårdhem
Övre Foret
Åsen
Malma
VAKSÄTRA
Travträningsbana
Djursjukhus
Universitet
Tennisbanor
Idrottsplats
Backlösa
ULTUNA
Vipängen
Torplämning
SUNNERSTA
Festplats
Hälltorpet
Lilla Sunnersta

Byn innan skiftet

Under första hälften av 1600-talet karterades Malma by och Hammarby. Malma by bestod av fyra gårdar som låg på rad i det område där Malma gård ligger idag. Av gårdarna var tre kronogårdar och ett akademihemman. Kronan var alltså ägare till hela byn, som brukades av landbönder. Byns gräns mot Ultuna kungsladugård bestod till största delen av skog. Man hade ängsmarker i Gottsunda och Norby. Totalt bärgade man omkring 80 lass hö årligen. Huvuddelen av åkermarkerna låg samlade söder om byn.

1635 års karta över Malma by och Hammarby.

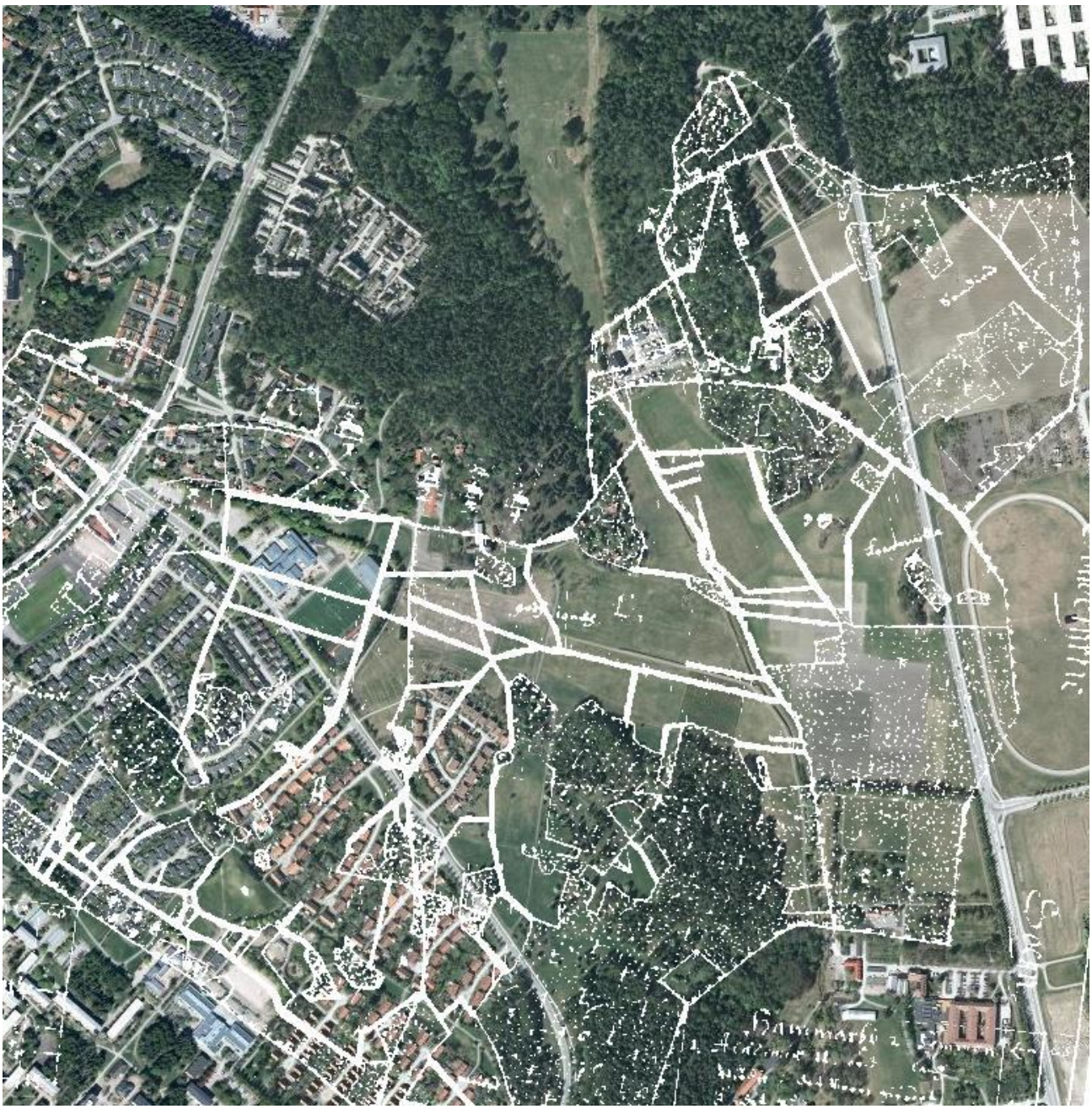

Överlägg av 1635 års karta (vita linjer) över Malma och Hammarby på ett satellitfoto. Bylägena har markerats med röda ringar.

Redan 1690 upprättas en ny karta över byn och dess marker. Byn bestod nu av två kronohemman i väster och två akademihemman i öster. Av kartan framgår att det i skogen mot Hammarby låg ett soldattorp, strax norr om där det idag finns ett inhägnat område med förrådsbyggnader. Längst mott norr fanns det två åkervretar som nyligen tagits upp av Uppsala stad, som ju hade sina åkrar norr om bygränsen. Hela dalgången mellan gränsen i norr och vretarna i söder anges som möjlig att uppbruka till åker ”när så behöfves” men är ännu skog. I söder, mot Ultuna, fanns ett skogstäckt område som anges som kungens jaktpark. Man hade fortfarande ängsmark i Norby och Gottsunda.

Utsnitt av karta upprättad 1690 som bland annat visar bytomten och soldattorpet i nordöst. LM.

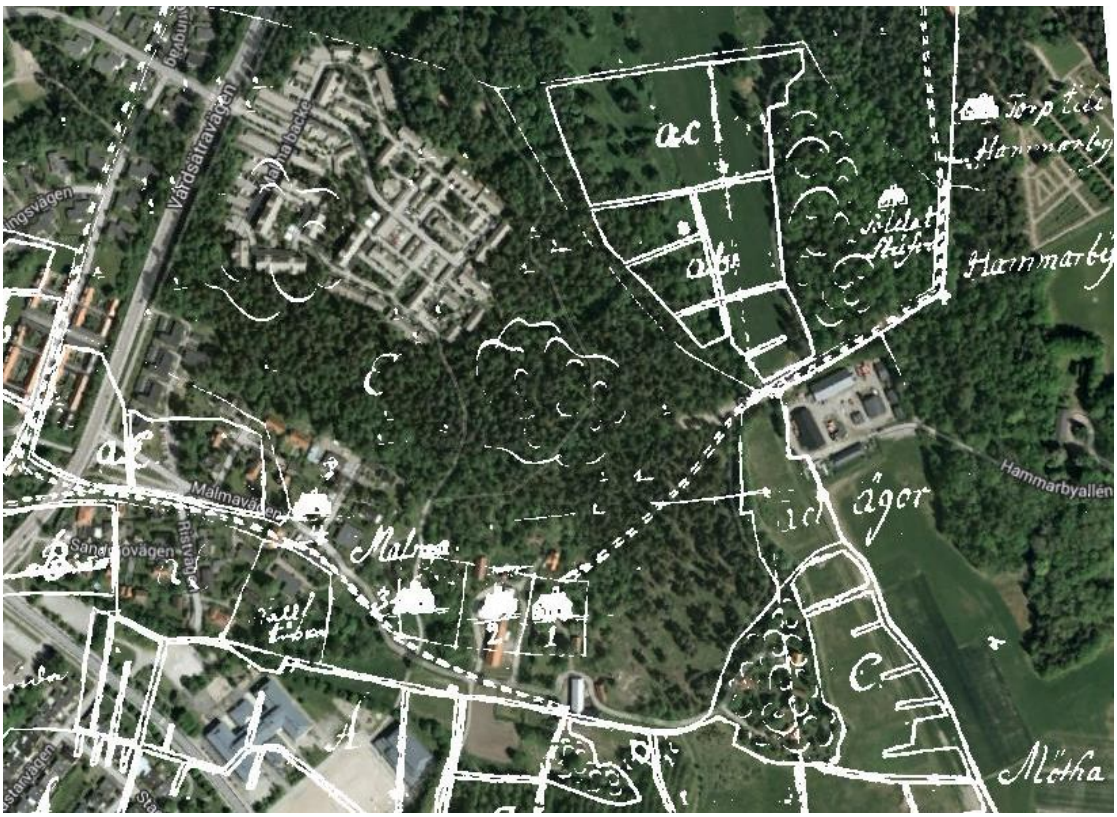

Kartöverlägg på satellitfoto (1690 års karta i vitt).

1765 storskiftades byns inägomarker och 1804 var det dags även för utmarken. Storskifteskartan 1804 visar att gränsen mot Ultuna till största delen bestod av skog och steniga backar, med insprängda åkervretar. Åkrarna som på kartan från 1690 redovisas väster om soldattorpet tycks ha lagts igen, de benämns nu ”lindor och uppodlingsmark”. Längst i norr fanns ett par vretar och beteshagar. Området kallades Malma hage, och i ett kungligt privilegium 1570 sägs det att området tidigare hade legat under Uppsala stads mulbete.[1] Malma tycks ha legat i skifteslag med Hammarby men inte med Ultuna. Det var nog en naturlig lösning eftersom det var mot Hammarby som åkermarkerna gränsade.

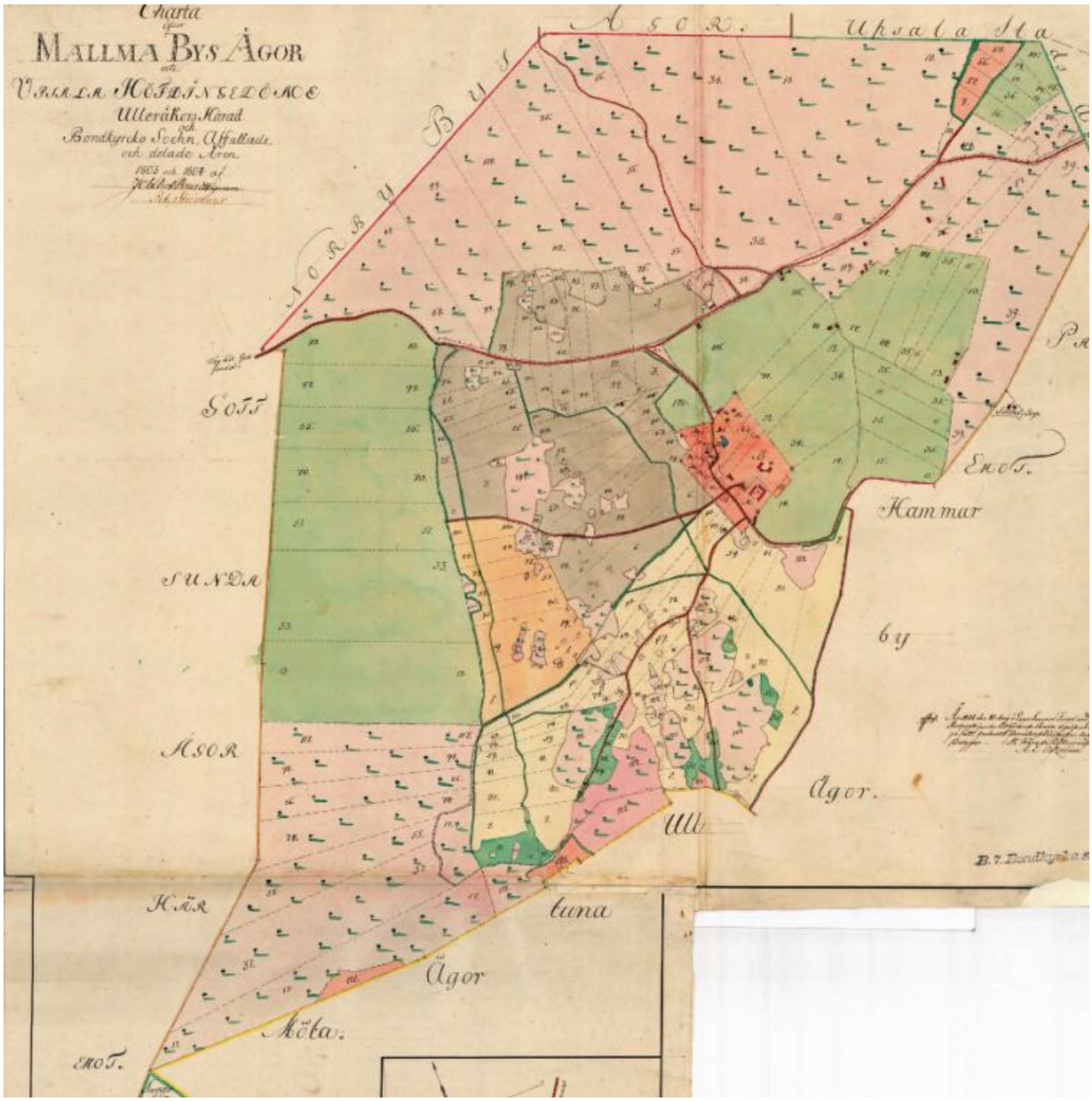

Storskifteskarta över Malma by 1804 med den del som ingår i utredningsområdet markerad. LM.

[1] Ingelög 1973

Utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter

Utsnitt av laga skifteskarta från 1850 som visar bytomten. LM.

Rosendals gård

I likhet med många andra byar i Uppsala närhet så tog många av Uppsalas borgare tillfället i akt att skatteköpa gårdar i Malma efter att detta blivit tillåtet under 1700-talet. Borgarna bedrev inte själva jordbruket utan överlät detta åt arrendatorer. Laga skifteskartan från 1850 visar att en hel del av byns skogsmark och beteshagar hade odlats upp sedan början av seklet. Inför skiftet ägdes delar av två hemman av snickarmästaren J Rosenson i Uppsala. Det bestämdes att Rosenson skulle få sina ägor samlade i den norra delen av byns marker. Därmed var man tvungen att flytta ut från den gamla bytomten och en ny gårdsbebyggelse uppfördes på de nya ägorna. Den utflyttade gården fick namnet Rosendal. I byns allra nordligaste spets fick kammarrättsrådet Wistrand sina ägor samlade, kring den gårdsbebyggelse som redan innan skiftet hade flyttats ut. Rosenson lät uppföra en gårdsbebyggelse på det nya läget, men denna brann ner redan 1867. Under 1890-talet uppfördes en ny anläggning. Mangården var ståndsmässigt uppbyggd med en tvåvånings huvudbyggnad i sten med två flyglar och en allé planterad mittaxel som löpte tvärs över åkern till en torpstuga som kallades ”Kina”. Även ladugården och logekomplexet var imponerande, med en storlek som var ovanlig för den ganska begränsade åkermark som hörde till hemmanet.

Efter laga skiftet fanns fyra gårdar kvar på den gamla bytomten. 1880 skedde en hemmansklyvning i byn och ytterligare en av gårdarna flyttade ut. Den utflyttade gården låg under hemmanet 4 och fick namnet Valsätra gård. Detta gårdsnamn gav senare upphov till stadsdelens namn. När egnahems-byggandet tog fart i början av 1900-talet sålde ägaren till Valsätra av sin mark till bostadstomter.

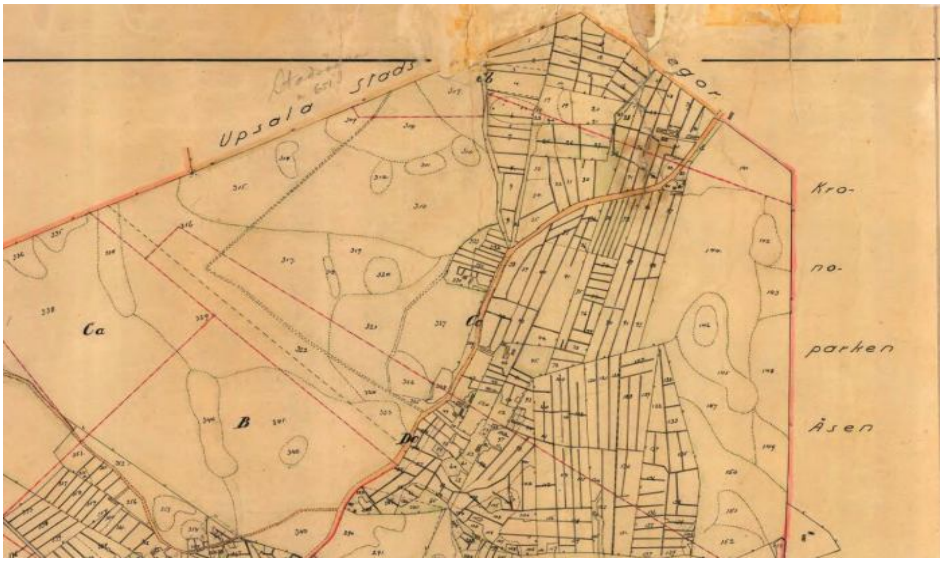

Laga skifteskarta över Malma by från 1850. LM.

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet avsöndrades ett antal lägenheter från Malmas hemman. De som köpte lägenheterna var i allmänhet inte torpare eller jordbrukare utan ägnade sig åt näringar som inte var beroende av åkermark. Det kunde till exempel röra sig om småhantverkare och statliga tjänstemän. I början av 1900-talet avsöndrades ett stycke mark från hemmanet 1. Den nya fastigheten, Malma 1:2, bebyggdes med ett bostadshus på ett mindre impediment strax öster om den gamla bytomten. Bo-stadshuset finns kvar idag. Senare styckades fastigheten av i mindre delar och ytterligare hus uppfördes.

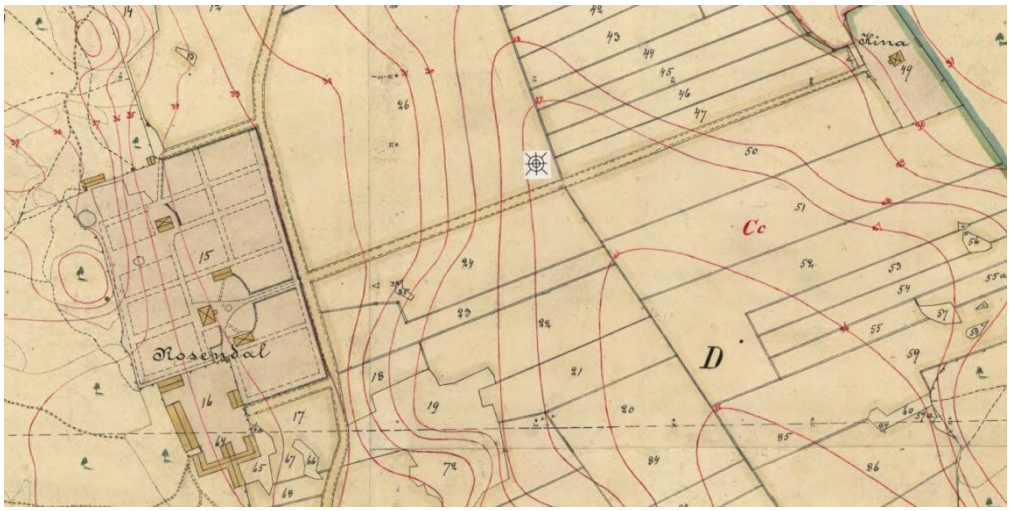

Rosendalsgård med torpet "Kina" 1909. LM.

1901 avsöndrades lägenheten Johanneslund i den nordvästra spetsen av Malma. På lägenheten fanns två bostadshus som 1949 uppgavs vara uppförda omkring 1880. En karta från 1933 visar lägenhetens bebyggelse vid denna tid, med två bostadshus om sammanlagt 4 lägenheter och ett brygghus från 1929. På Malma 3:6, Åsbo, väster om Johanneslund fanns ett bostadshus från 1912 där kronojägaren John Roos bodde.

Från egendomen Rosendal var två tomter avsöndrade, dels Malma skoltomt och dels lägenheten Johanneslund. Både dessa avsöndringar hade skett 1901. På skoltomten uppfördes samma år en skolbyggnad av sten med 9 lärosalar, en gymnastiksal, en matsal, ett lärarrum med kök samt ett materialrum.

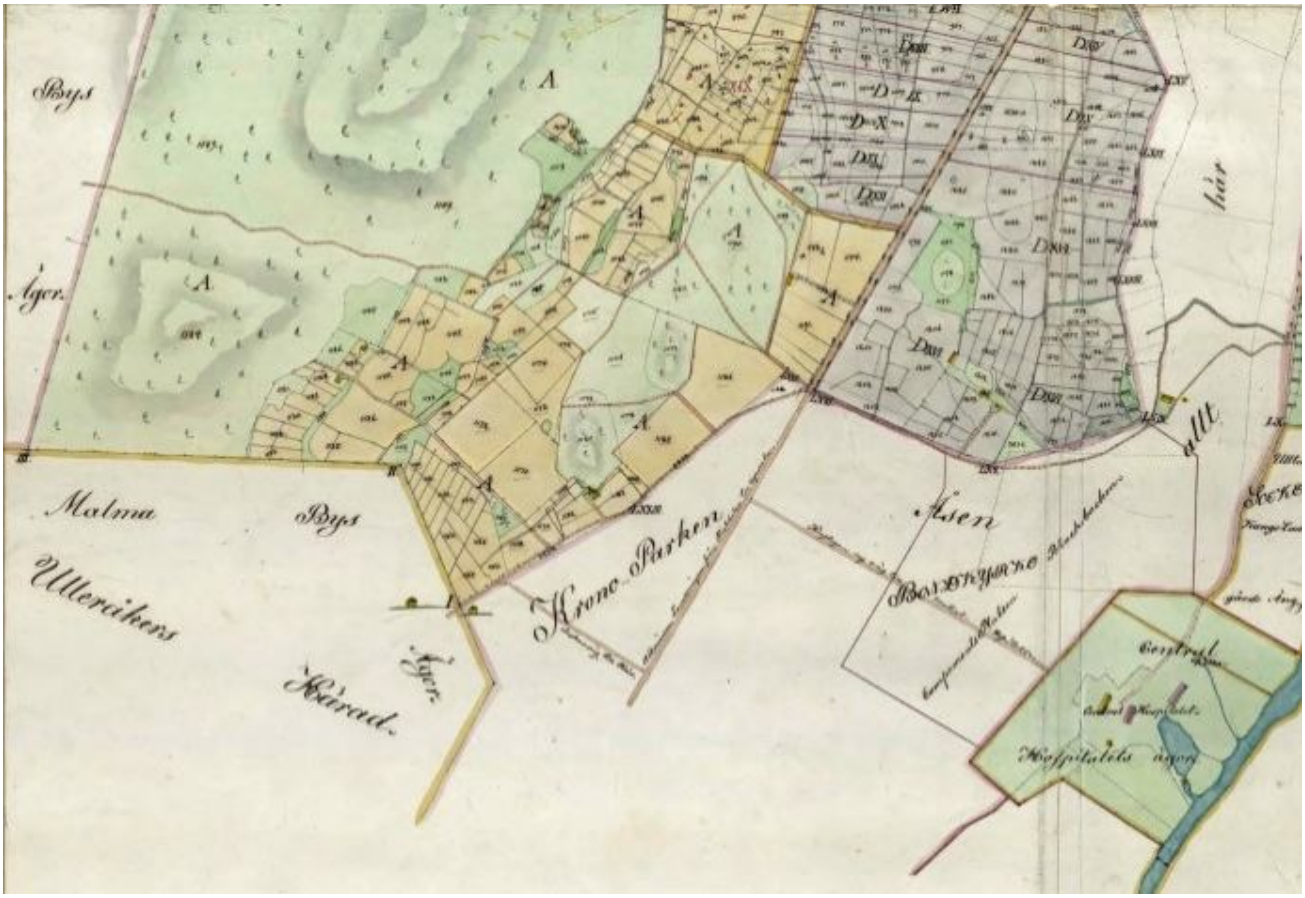

Utsnitt av laga skifteskarta för Uppsala stad 1854. Inom Carlshage (markerad med blå streckad linje) ligger små åkrar mellan skogspartier på en stor åkerholme i norr och Stadsskogen i väster.

1774 flyttades mötesplatsen för livregementet till hästs fyra uppländska kompanier till Carlshage, ett stycke mark som sedan 1570 varit donationsjord till Uppsala stad. Carlshage låg i den sydligaste delen av

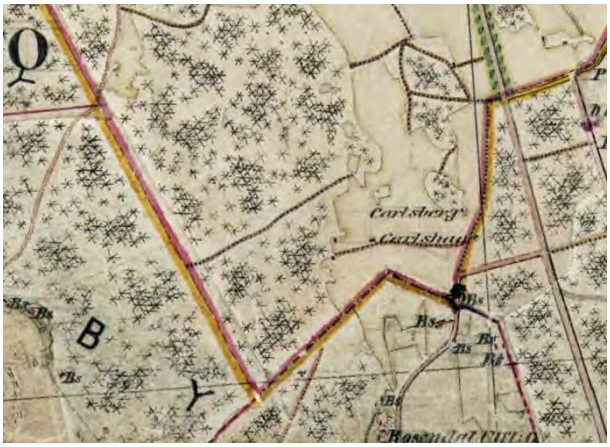

Utsnitt av häradsekonomiska kartan 1859-63. Inom Carlshage ligger lägenheten Carlsberg och ytterligare en bebyggelseenhet vid skogskanten i väster (Marieberg).

stadens jord, angränsande till Malma. Den nya mötesplatsen var inte speciellt lämplig för sitt ändamål, den låg långt ifrån vatten och var sandig, gropig, stenig och innehöll sankmark.[2] Trots det röjdes platsen från träd och användes under en tid. Redan 1820 sägs det dock att platsen är övergiven och obrukad. I ett kungligt beslut 1842 tillföll äganderätten åter staden. Inom Carlshage fanns torpet Carlsberg.

Militären var fortsatt intresserad av området. 1892 exproprierades mark som tillhörde Uppsala a stad för att användas som skjutbana. 1906 köpte kronan den norra delen av Malma by, där bland annat den utflyttade gården Rosendal ingick. Området skulle utnyttjas som övningsplats för Upplands regemente.

[2] Risling 1982

Karta från 1909. Egendomen Rosendal (D), skjutbana på Carlshage (C), del av Kronparken (G) samt Uppsala stads ägor (H).

Kronan ägde sedan tidigare Kronåsen och Polacksbacken men däremot inte området mellan Rosendal och skjutbanan som fortfarande tillhörde Uppsala stad. Staten gjorde flera försök att komma över även Uppsalas mark för att få ett större sammanhängande övningsområde, men staden var ovillig. Först 1910 kunde en överlåtelse ske. Ett antal avsöndrade lägenheter intill gränsen mot kronparken ingick inte i överlåtelsen: Rosendals skoltomt (Malma 3:5, på tomten uppfördes senare ett ordenshus för NTO), Malma skoltomt (Malma 3:6, bebyggt med en folkskola 1901) och Johanneslund (Malma 3:9). På Uppsala stads mark fanns torpen Marieberg och Solvallen vid gränsen till Stadsskogen och Carlsberg på en åkerholme.

Vid folkräkningen 1910 hade militären tagit över Rosendal. På Rosendals gård bodde nu bland annat en fanjunkare, en sergeant, en trädgårdsmästare och en grovarbetare. På ”Kina” bodde en blomsterhandlare, en sjukvaktare och en korgmakare. På ”Norrhagen” bodde en hospitalsvaktaränka. Läget alldeles intill Uppsala Hospital och Asyl gjorde tydligen området attraktivt för sjukvårdspersonal. Ekonomiska kartan 1952 visar en skjutbana i områdets nordligaste del, på samma plats som exproprierades på 1890-talet. Direkt söder om skjutbanan finns Soldathemmet och Karlsberg med bostadshus och ekonomibyggnader. Vid finns en stor trädgård, liksom vid Marieberg. Väster om åkergärdet, på andra sidan den nya Vårdsätravägen,

finns lägenheten Rosenlund. Norr om Vägen finns Rosendals folkhögskola och lägenheterna Johanneslund och Åsbo.

Den ekonomiska kartan från 1983 visar att hela Rosendals egendom med skjutbanan och Carlshage är en del av ett sammanhängande militärt övningsområde som också inrymmer Polacksbacken. Undantagna från övningsområdet är lägenheterna Rosenlund och Karlsborg. Nytillkommen småhusbebyggelse på Champinjonvägen och Storskogsvägen har naggat området i kanten.

Den militära verksamheten i området upphörde 1983. Norr om Rosendalsvägen anlades en golfbana som sträckte sig norrut till Grindstugan. Golfklubben arrenderade marken av Uppsala kommun och byggde bland annat ett klubbhus på platsen.

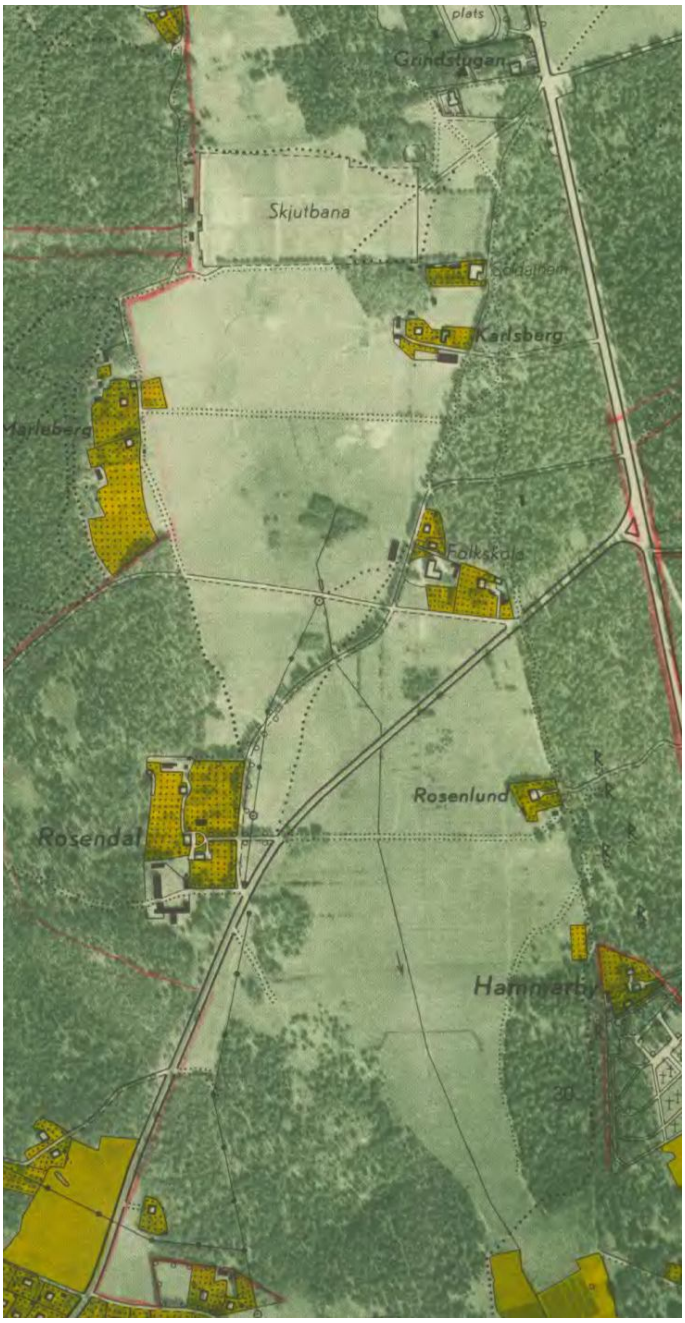

Ekonomiska kartan från 1952. LM.

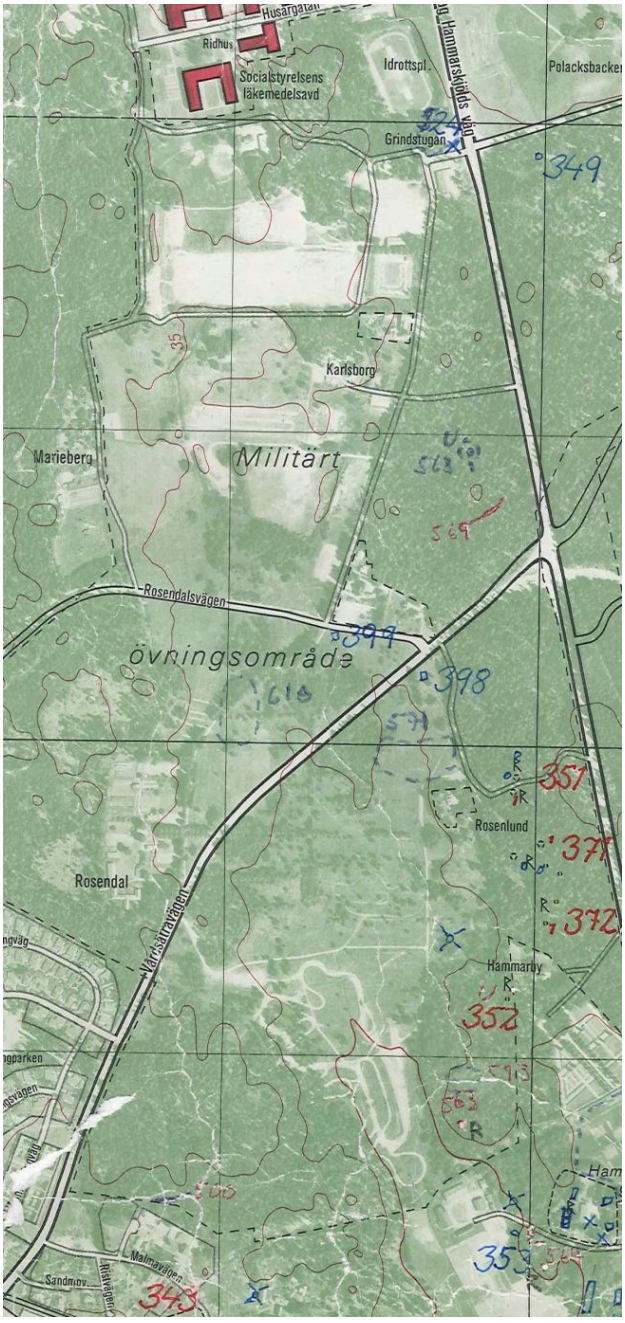

Ekonomiska kartan från 1983. LM.

Epoker, Malma by

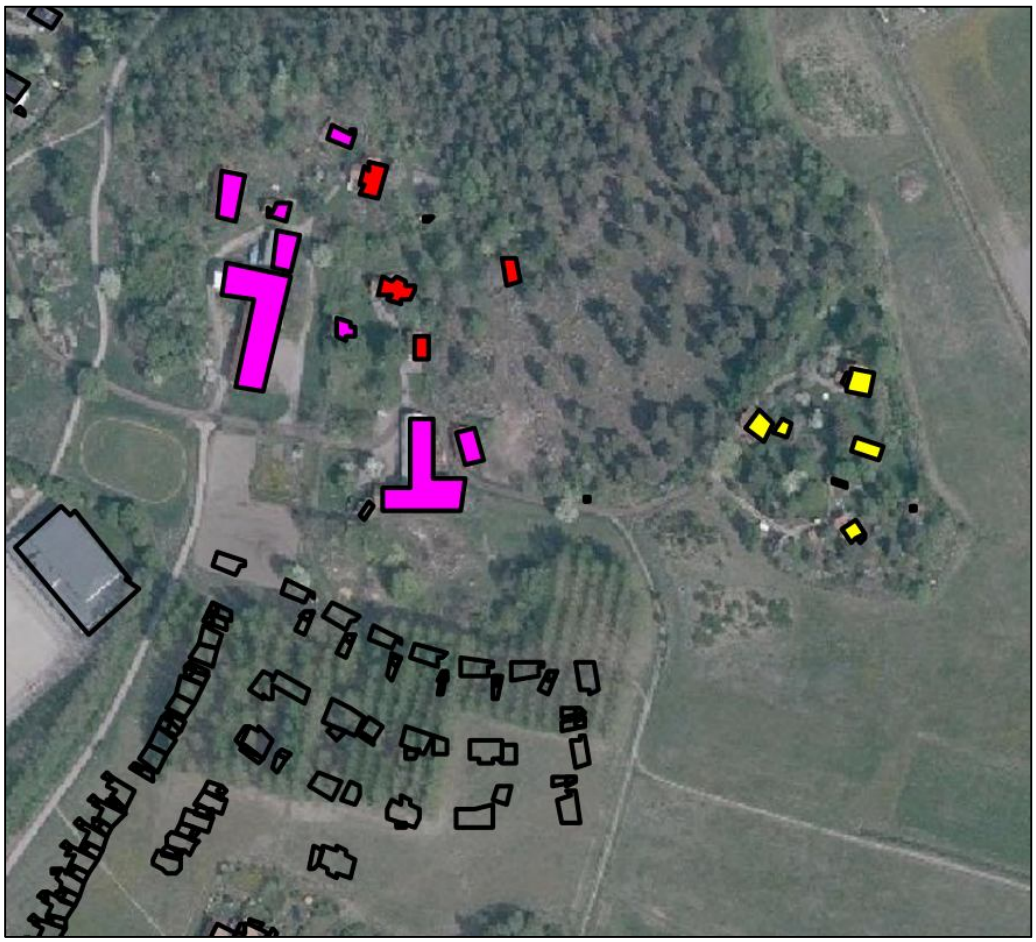

Byn innan laga skifte (-1850)

Bytomten efter skiftet (1850-)

Utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter (1850–1930)

Epoker, Rosendalsfältet

Utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter (1850–1930)

Militärens Malma – Rosendalsfältet (1892-1983)

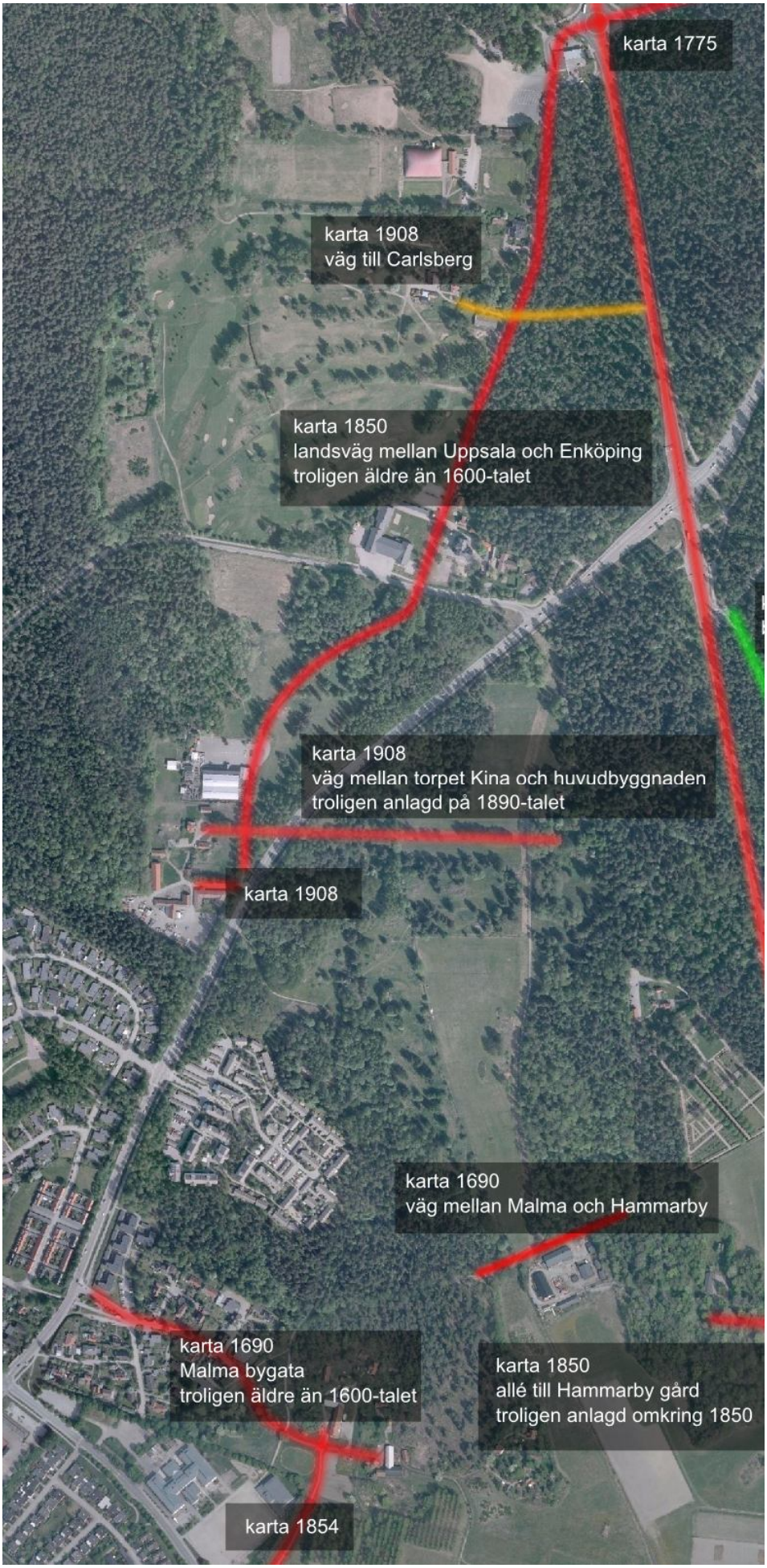

Viktigare historiska vägar och stråk. Färgerna anger kultur-historiskt värde.

Viktigare parker och alléer. Färgerna anger kulturhistoriskt värde.

Hammarby

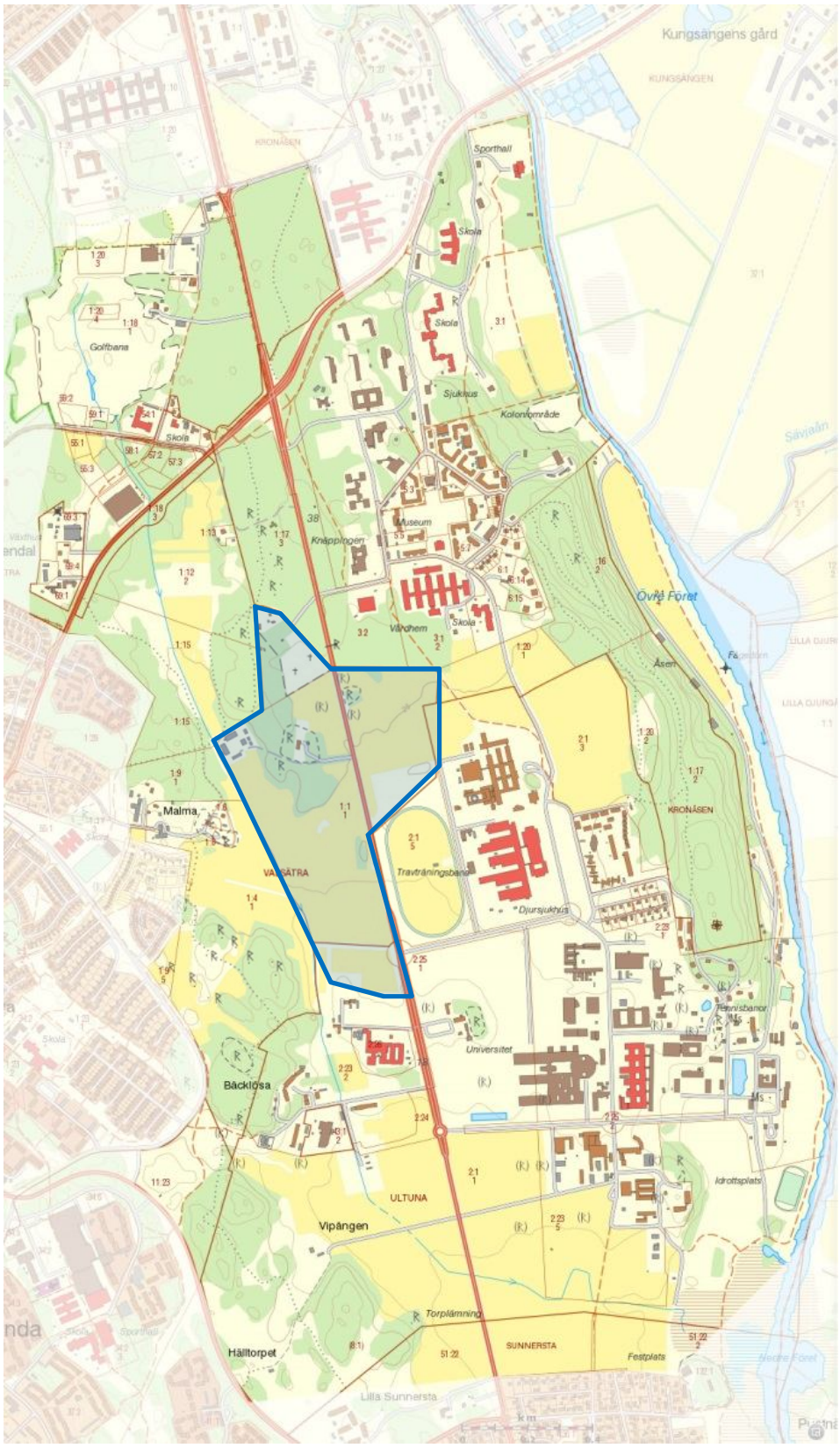
Kungsängens gård
Sporthall
Skola
Golfbana
Sjukhus
Kolonlområde
Museum
Knäppingen
Vårdhem
Ovre Foret
Åsen
Malma
VARSÄTRA
Travträningsbana
Djursjukhus
KRONÅSEN
Universitet
Tennisbanor
Bäcklösa
ULTUNA
Vipängen
Idrottsplats
Torplämning
SUNNERSTA
Festplats
Hälltorpet
Lilla Sunnersta

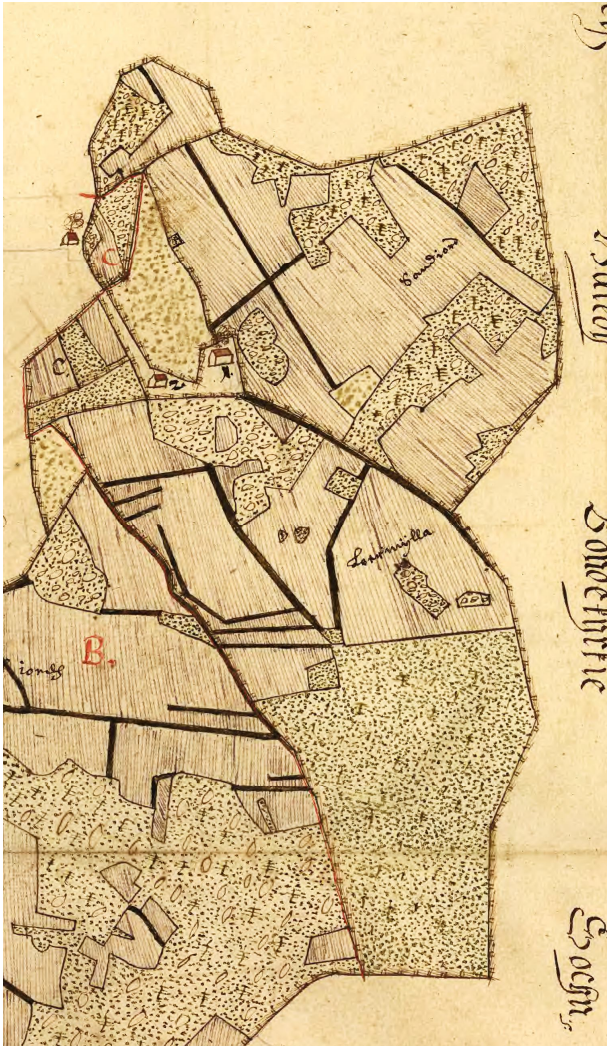

Geometrisk avmätning av Hammarby 1635. LM.

En geometrisk avmätning 1635 visar Hammarbys utseende vid denna tid. Liksom andra byar i Uppland kan man se att åkrarna brukades i tvåsäde: det finns två olika åkergärden, ett i norr och ett i söder. Byplatsen ligger strategiskt vid gränsen mellan de två gärdena. På det viset fick man nära till åkern, både om det var det norra gärdet som såddes och om det var det södra. Längst i söder finns en stor sammanhängande äng. Från byplatsen leder en fägata ut till den okarterade utmarken där korna betade. Här finns en liten hussymbol med en särhägnad åkervret. Denna vret hörde inte till Hammarby utan till Malma by. Byn bestod av två hemman, ett skattehemman och ett akademihemman.

1713 gjordes en ny avmätning av byns ägor. Då har den raka Stockholmsvägen byggts tvärs igenom åkermarken vilket lett till att gärdena har fått justeras. På samma plats som hussymbolen 1635 finns fortfarande en hussymbol, nu med texten ”Soldatstuga”. Av kartan ser det ut som om marken som soldatstugan ligger på tillhör kronparken, men i själva verket tillhörde den Malma by. Hammarby bestod

Hammarbys ägor 1713.

nu av endast ett akademihemman och åker-marken har faktiskt något mindre utbredning än tidigare. På bytomten fanns gårdsbebyggelsen som var uppdelad i en mangård och en fägård, båda ”försvarligt hållna”, alltså i ganska gott skick. Precis på gränsen till Ultunas ägor finns en hussymbol som redovisar torpet Gråbo. Detta torp hörde inte till Hammarby utan till Ultuna. Av kartan kan man se att det inte fanns någon gärdsgård mellan Ham-marbys västra åkergärde och Ultunas norra åker-gärde. Det innebär att dessa gärden brukades i gär-deslag, vilket var praktiskt eftersom behovet av kostsam gärdsling minskade. Nackdelen var att man var tvungen att samordna odlingsrytmen; de båda gärdena måste ju trädas respektive sås samtidigt och innan boskap kunde släppas ut på trädan måste både Hammarbys och Ultunas gärde vara redo för det.

Hammarby gård

Eftersom Hammarby inte bestod av mer än en gård behövde byn inte skiftas. Det finns därför inte något kartmaterial från 1800-talet, förutom den häradsekonomiska kartan från 1850-talet. All ängsmark har nu odlats upp till åker och endast ett par mindre åkerholmar återstår av 1700-talets flikiga och småbrutna landskap. Vid denna tid arrenderade häradshövdingen Höjer i Uppsala gården men han bodde inte där. Det gjorde istället akademifogden Arrhenius med hustru och tre barn och det var fogden som ledde jordbruket. Till sin hjälp hade han en rättare, pigor och drängar och statare. På Hammarby bodde också soldat nr 138 vid Malma rote, Carl Johan Schultz, med familj. Soldattorpet låg i den allra nordligaste spetsen av ägorna, i kanten av ett stort åkergärde som tillhörde Malma by. Enligt den häradsekonomiska kartan fanns det en backstuga på platsen. Hemmanet bestod av ½ mantal skatte- och ½ mantal kronojord. Den ekallé från Stockholmsvägen upp till den gamla byplatsen som finns idag skapades senast kring mitten av 1800-talet.

Hammarby gård enligt en karta från 1911.

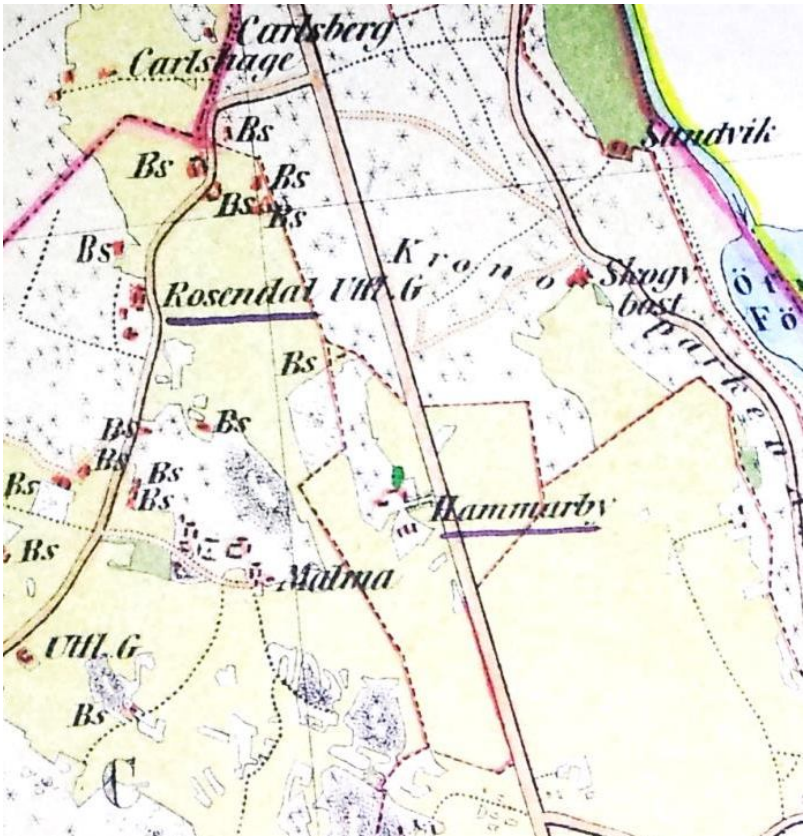

Häradsekonomiska kartan från 1850-talet.

Det inhägnade soldattorpet finns med på laga skifteskartan över Malma by 1850, men ligger utanför markeringen för byns gräns.

Militärens Hammarby och kyrkogården

1911 ägdes Hammarby av Uppsala Hospital och Asyl. Omkring 1920 köptes Hammarby av staten och Hammarbygård avhystes. Den sista arrendatorn lämnade gården 1927. Jordbruket bedrevs nu från Ultuna och den gamla gårdstomten kunde användas för biodlingar. I samband med att kronan köpte Hammarby byggdes ett bostadshus i den nordligaste spetsen av ägorna, alldeles intill det gamla soldattorpet, där en löjtnant flyttade in.

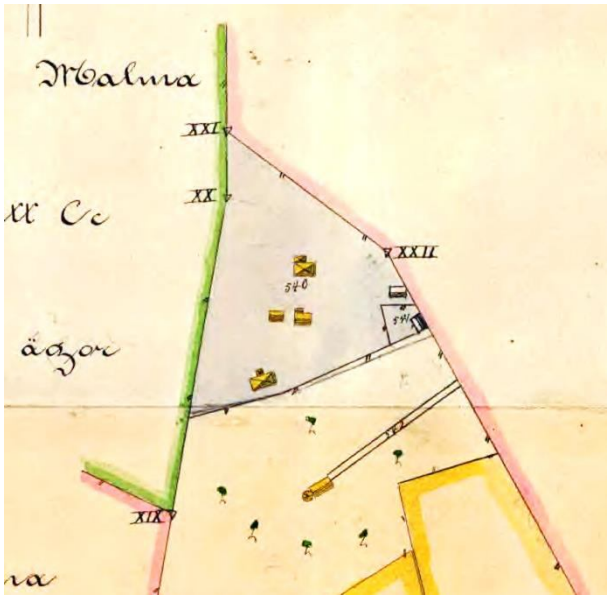

Karta från 1911 över den nordligaste delen av Hammarbys ägor.

Bostadshus uppfört under 1920-talet i anlutning till det gamla soldattorpet.

1937 avsattes den norra delen av Hammarbys ägor till kyrkogård. Kyrkogården utformades med en central axel med en lindallé. Kyrkogården anlades på åkermark. Marken avstyckades och i avstyckningen ingick soldattorpet och bostadshuset från 1920 med ekonomibyggnader.

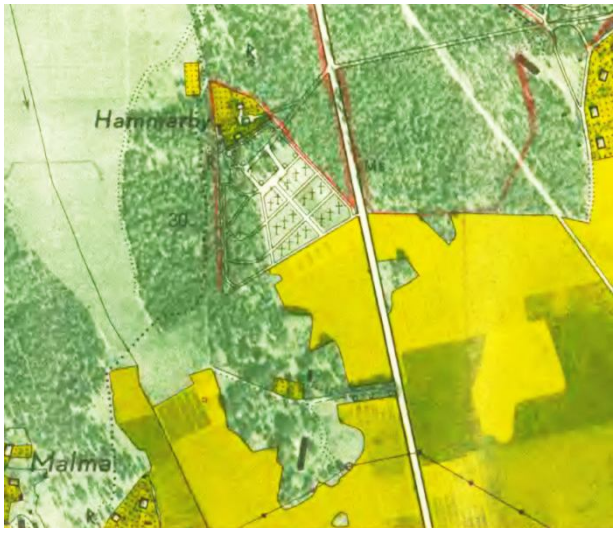

Ekonomiska kartan från 1952.

Någon gång efter 1952 har en mindre bit av åkermarken anslagits till förrådsbyggnader för den militära verksamheten på Rosendalsfälten.

Ett inhägnat område med olika typer av förrådsbyggnader har uppförts i utkanten av Hammarbys åkermark.

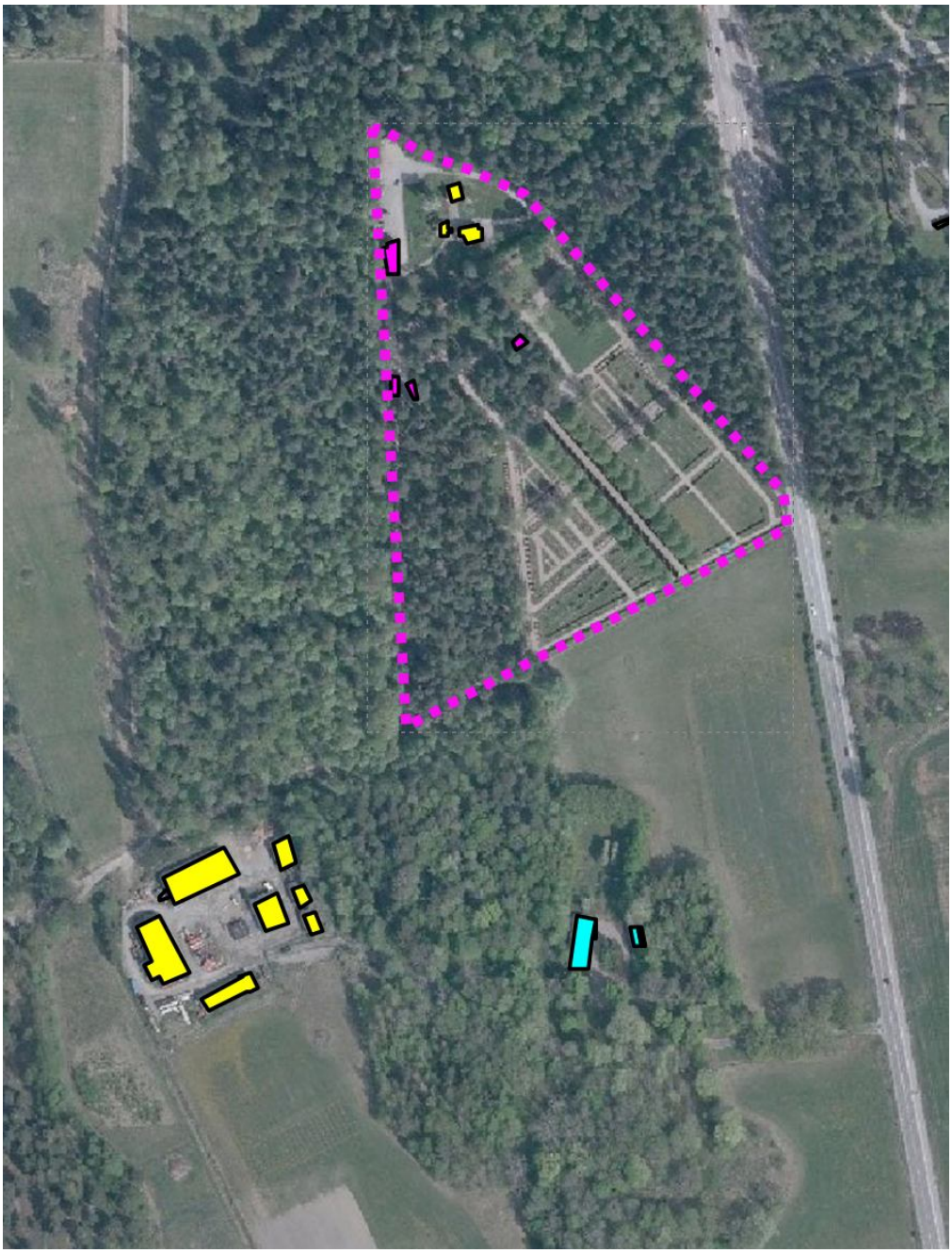

Militärens Hammarby (ca 1850–1983)

Ultuna lantbrukshögskola (1932–1977)

Hammarby kyrkogård (1937-)

Viktigare historiska vägar och stråk. Färgen anger kulturhistoriskt värde.

Viktigare alléer och parker. Färgen anger kulturhistoriskt värde.

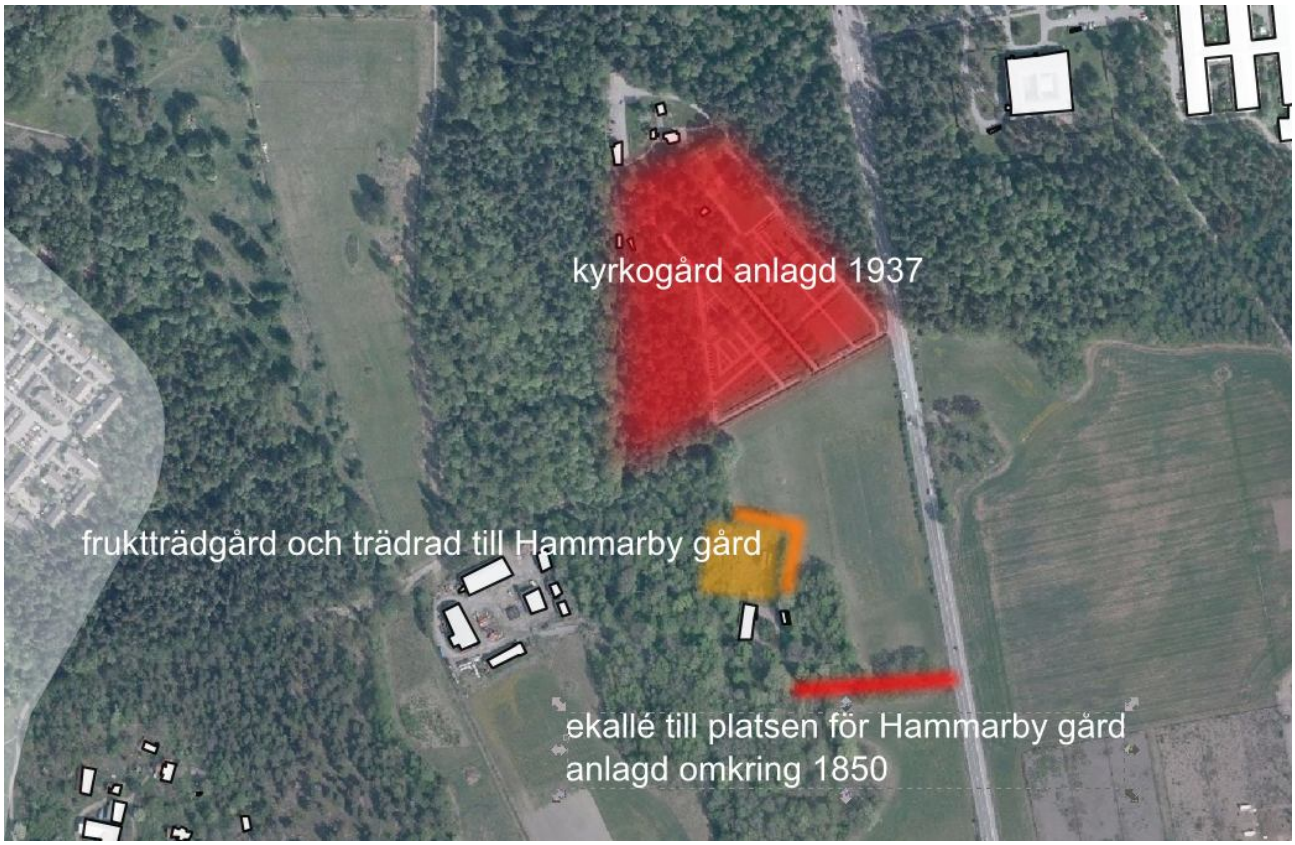

Källor och litteratur

Arkiv

Lantmäteriet	Rikets allmänna kartverk Lantmäteristyrelsens arkiv Lantmäterimyndighetens arkiv
Riksarkivet	Upplands handlingar
Landsarkivet	Kyrkoarkiv för Bondkyrko socken
Upplandsmuseets arkiv	

Tryckta källor och litteratur

Bergelin, J. Theod. (utgiv.): Tidskrift för Svenska Landtbruket och dess binäringar, årgångar 1855, 1856, 1858, 1860, 1861, 1862, 1863

Byggnadsstyrelsen – byggnadsverk och verksamhet. Byggnadsstyrelsen 1983.

Det XVI Allm. Svenska Landtbruksmötet. Ultuna Landtbruksinstitut. Uppsala 1886.

Ekonomiska kartverket för Uppsala län.

Erikson, Marja och Ehlin, Ingemar: Uppsala – en växande stad. Uppsala 2006.

Hebbe, Per: Anders Gabriel Duhres ”Laboratorium mathematico-oeconomicum”. Ett bidrag till Ultuna äldre historia. Odaterad.

Hjelm, Lennart: Lärdom på Ultuna. Lantbruksvetenskaplig utveckling i Sverige. I: Uppsala stads historia VI:5. Uppsala kommun 1986.

Hjelm, Lennart: Från kungsladugård till lantbruksuniversitet. Sveriges lantbruksuniversitet. Uppsala 1977.

Hultin, Olof (red.). Arkitektur i Sverige 1990 – 1994. Arkitektur Förlag, Stockholm 1994.

Ingelög, Torleif och Risling, Mårten: Kronparken vid Uppsala, historik och beståndsanalys av en 300-årig tallskog. Växtekologiska studier 2. Svenska Växtgeografiska Sällskapet, Uppsala 1973.

Kritz, Göran: Ultunaprofiler. Sveriges Lantbruksuniversitet 1986.

Nordisk familjebok 1929.

Myrenberg, Bo: Nya hus i Ultuna, Husdjursvetenskapligt centrum, Undervisningshus med aula, Biblioteket. I: Arkitektur 1975, nr 9.

Nyberg, Sven Olov: Ultuna – landskap och gårdar. I: Arkitektur 1975, nr 9.

Oscarsson, Jonas: Ultunas arkitektur. Sveriges Lantbruksuniversitet, allmänna skrifter 9. Uppsala 1986

Polacksbacken. En gammal lägerplats. Polacksbackens historiekommitté. Uppsala 1982.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Uppsala län, del IV.

Sveriges Utsädesförening. Ultunafilialen 50 år. Program för årsmötet i Uppsala 11 – 12 juli 1947.

Sveriges utsädesförenings Ultunafilial 1897 – 1947. I: Sveriges Utsädesförenings tidskrift, årgång LVII, 1947.

Svenska Lantbruksakademiens tidskrift 1867. Stockholm 1867.

Sundqvist, Nils: Olof Rudbecks ”Kungsbyggning” på Ultuna. I: Uppland 1940, Uppsala 1940.

Ullmark, Peter. Kritisk promenad i Ultuna. I: Arkitektur 1975, nr 9.

Ultuna med Kungsängen. Karta och kortfattad beskrivning. Kungl. Lantbrukshögskolan och Statens Lantbruksförsök. AB Kartografiska institutet, Stockholm 1949.

Ultuna hundra år. Lantbruksförbundets tidskrifts AB, Stockholm 1949.

Webbsidor

Riksantikvarieämbetets databas för fornlämningar (FMIS)

Kulturhistorisk värdering

Principer

Alla identifierade historiskt betydelsefulla strukturer har värderats. Grunden för värderingen är strukturernas värde som förmedlare av angelägna och betydelsefulla ”berättelser”, alltså historiska epoker eller förhållanden, som på speciellt tydligt och pregnant sätt kommer till uttryck i utredningsområdet. Historiken ger ledtrådar till vilka dessa berättelser är. De viktigaste berättelserna, som utspelar sig på Ultuna och Kronåsen, överensstämmer med uttrycken för riksintresset för kulturmiljövård. Gemensamt för dessa berättelser är kronans och statens avgörande roll.

Ultuna

I *Ultunaområdet* är det den forskning, undervisning och jordbruksproduktion som skett i olika lantbruksskolors regi sedan 1848 fram till idag som har gett de mest betydelsefulla avtrycken i miljön. Strukturer inom området som visar på just dessa företeelser har ett högre värde än sådana som inte gör det. Vid bedömningen har ett antal ledord använts som är kopplade till berättelsen om lantbruksskolorna på Ultuna. Om strukturen är *institut-, högskole- eller universitetshistoriskt intressant* innebär det att den visar på hur skolorna varit organiserade som verksamhetsplatser, med t.ex. olika former av stödstrukturer, service och bostäder. Här innefattas också det jordbruk som var en förutsättning för skolornas existens långt fram i tiden, och som till exempel kommer till uttryck i de agrara produktionsanläggningarna. Med *vetenskapshistoriskt intresse* menas att strukturen visar hur forskning och undervisning har bedrivits, t.ex. i olika institutionsbyggnader. *Socialhistoriskt intressanta* strukturer är sådana som visar på relationerna mellan olika grupper av människor; mellan arbetare och arrendatorer, torpare och rättare, studenter och professorer. Olika former av boenden för de olika kategorier som bott på området är exempel på socialhistoriskt intressanta strukturer.

De olika värderingarna är kopplade till de historiska epoker som respektive struktur är kopplad till:

- Ultuna kungsladugård (ca 1600–1848) (röd)
- Ultuna lantbruksinstitut (1848–1932) (lila)
- Ultuna lantbrukshögskola (1932–1977) (gul)
- Ultuna lantbruksuniversitet (1977–2000) (grön)
- Campus Ultuna (2000–2014) (turkos)

Kronåsen

I Kronåsområdet kommer två betydelsefulla berättelser till uttryck i dagens fysiska miljö. *Ulleråkerområdets* kärna är dess användning för vård av mentalsjuka från slutet av 1800-talet till 1980-talet. Den övergripande berättelsen handlar därför om hur vårdideologier, syn på mental ohälsa, behandlingsmetoder och sociala förhållanden, dels mellan patienter och vårdare och dels mellan vårdare och arbetsgivare, utvecklats under denna tid. På samma sätt som vid bedömningen av Ultunas strukturer har ett antal ledord använts som är kopplade till berättelsen om mentalsjukvårdens utveckling 1880–1980: Om strukturen är *socialhistoriskt intressant* visar den på sociala förhållanden inom sjukhusområdet, som t.ex. förhållande mellan vårdpersonal och patienter, social status hus olika typer av vårdpersonal och relationer mellan arbetsgivare och arbetstagare som kommer till uttryck bland annat i personalbostäders förekomst, utförande och placering. Om strukturen är

medicinhistoriskt intressant visar den på vårdideologier och sätt att betrakta och vårda patienter. På Ulleråkersområdet har uttryck för mentalsjukvården större kulturhistoriskt värde än uttryck för mer allmängiltig somatisk sjukvård. Om strukturen är *sjukhushistoriskt intressant* visar den på hur sjukhusområdet som verksamhetsplats varit organiserat, t.ex. med olika typer av infrastruktur och stödfunktioner.

Kronåsens skog är uttryck för en mycket betydelsefull berättelse om kronans makt och om en särpräglad markanvändning som lett fram till dagens bestånd av ofta glest placerade, grovstammiga gamla tallar med nästan ingen undervegetation. Kronoskogens historiska egenskap av rumsskiljare är av stor betydelse för hur landkapets historia kan avläsas.

Från kronobränneriets tid finns två anslående byggnader bevarade, om än ombyggda och svåra att förstå när själva bränneribyggnaden är rivna sedan länge. De två bränneribyggnaderna är också två av få strukturer som minner om den gamla hospitals- och lasarettverksamheten på platsen.

De olika värderingarna är kopplade till de historiska epoker som respektive struktur är kopplad till:

- Skogen (1600–2014) (röd)
- Kronobränneriet (1776–1812) (lila)
- Uppsala hospital och lasarett (1812–1882) (gul)
- Hospital och asyl (1882–1932) (grön)
- Ulleråkers sjukhus (1932–1988) (turkos)
- Bostäder i Asylenområdet (1990–2014) (blå)

Hammarby

Den lilla byn Hammarbys öden är sammankopplade med Ultunas genom kronans markinnehav och senare övertagande av byns marker. Berättelserna om Hammarby har ett lokalt intresse. Värderingarna är här kopplade till epokerna:

- Bondbyn (ca 1600–1800)
- Hammarby gård (ca 1800–1920)
- Militärens Hammarby (ca 1850–1983) (gul)
- Kyrkogården (1937–) (lila)

Malma

Malma by har på flera sätt varit präglat av sin närhet till staden. Under 1800-talet ägdes många av gårdarna av uppsalaborgare, och ibland var dessa mer intresserade av markaffärer än jordbruk. Malma har dessutom varit nära kopplat till universitet och senare till lantbruksskolan på Ultuna genom att ett par av gårdarna varit akademigårdar, och universitet är fortfarande ägare till gårdarna. Malma fick indirekt stor betydelse för den militära verksamheten på Rosendalsfältet, efter att man inköpt den utflyttade gården Rosendal för övningsändamål. Spåren efter den militära verksamheten är få. Idag finns Malmas viktigaste kulturhistoriska värden på den gamla bytomten med sin äldre agrar bebyggelse. Berättelserna om Malma har ett lokalt intresse. Värderingarna är kopplad till följande epoker:

- Byn innan laga skifte (1635 – 1850) (röd)
- Bytomten efter skiftet (1850 -) (lila)
- Utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter (1850 -) (gul)
- Militärens Malma – Rosendalsfältet (1892 – 1983) (turkos)

Allmänna värden

När det gäller byggnader är ålder och grad av bevarande av ursprungligt skick egenskaper som förstärker värdet. Detta motiveras av att det finns mycket få strukturer bevarade idag som visar på äldre förhållanden, och att ombyggda byggnader ofta representerar ombyggnadstidens förhållanden snarare än förhållandena vid uppförandet. Ledorden *välbevarad* och *äldre* används alltså som positiva förstärkningsord och på motsvarande sätt används *ombyggd* och *nyare* som negativa förstärkningsord. Gränsen för ”äldre” går vid 1930 och gränsen för ”nyare” vid 1980.

Några av byggnaderna har i sig värden som motiverar en hög värdering, oavsett deras roll i en angelägen berättelse. *Arkitekturhistoriskt intressant* innebär att byggnaden visar på arkitekturens utveckling, t.ex. genom att vara verk av en framstående arkitekt eller genom att uppvisa tidstypiska drag med stor arkitektonisk kvalitet. Med *industrihistoriskt intressant* menas att byggnaden visar på viktiga drag i äldre industriell verksamhet. Med *agrarhistoriskt intressant* menas att strukturen visar på jordbrukets utveckling och ståndpunkt vid olika tider.

Kodning

Värderingarna av de olika strukturerna är färgkodade, där den varmaste färgen, rött, står för det högsta värdet och den kallaste, blått, för det lägsta. Turordningen blir blå – turkos – grön – gul – orange – röd. Plan- och bygglagens paragrafer om särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader är tillämpbara på färgerna rött och orange och i vissa fall gult. Värderingarna presenteras på kartor.

För byggnaderna har dessutom en katalog tagits fram (se bilaga). Denna innehåller nytagna fotografier, grundläggande data och en motiverad värdering av varje enskild byggnad. I katalogen anges i första hand byggnadens historiska eller ursprungliga funktion, inte dagens användning. Huvuddelen av byggnadernas grunduppgifter är hämtade från Uppsala kommuns kulturmiljö-program, som under utredningstiden förelåg i form av stadsdelsvisa arbetshandlingar.

Kulturhistoriskt värde, byggnader

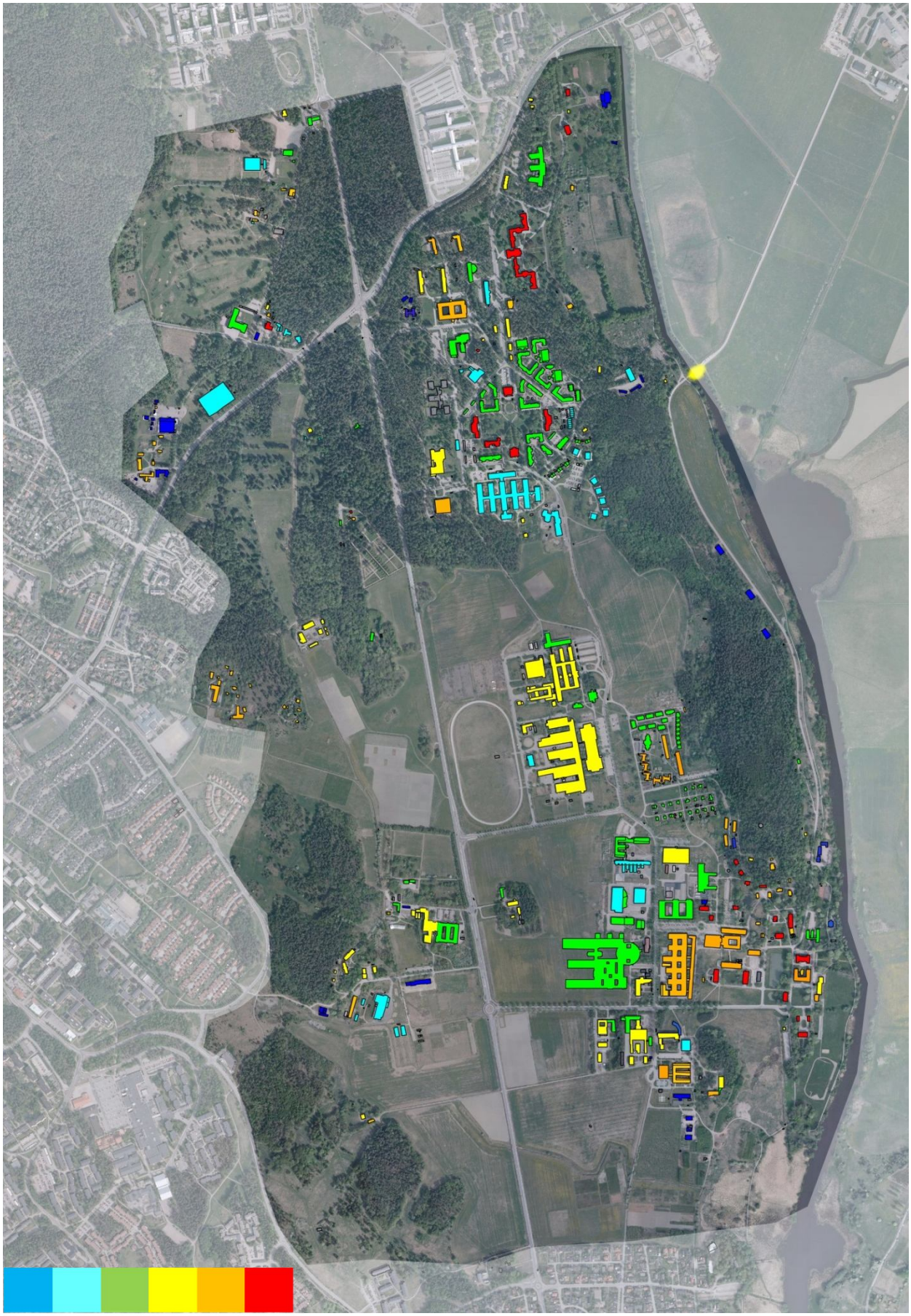

Kulturhistoriskt värde, alléer och parker

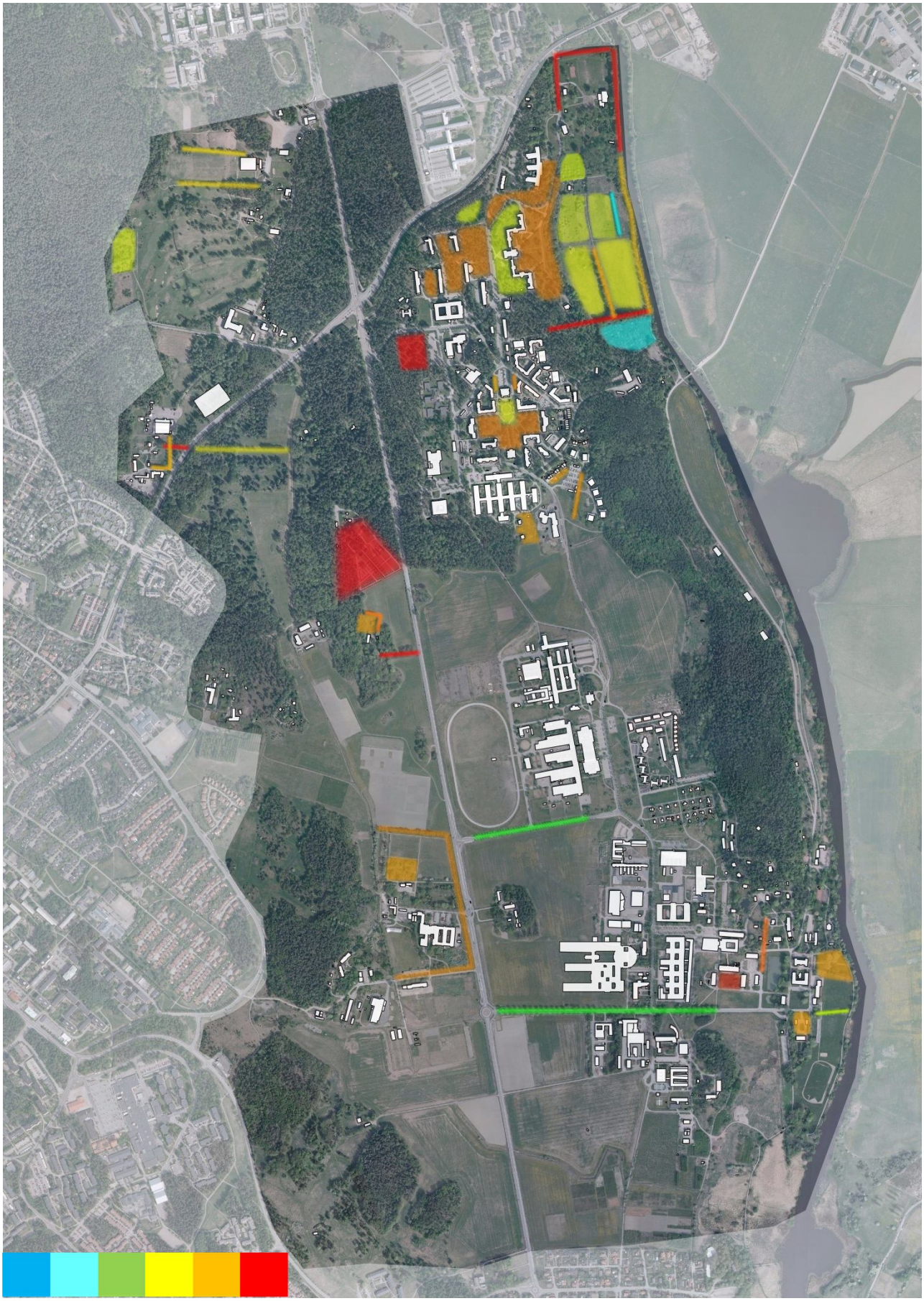

Kulturhistoriskt värde, vägar och stråk

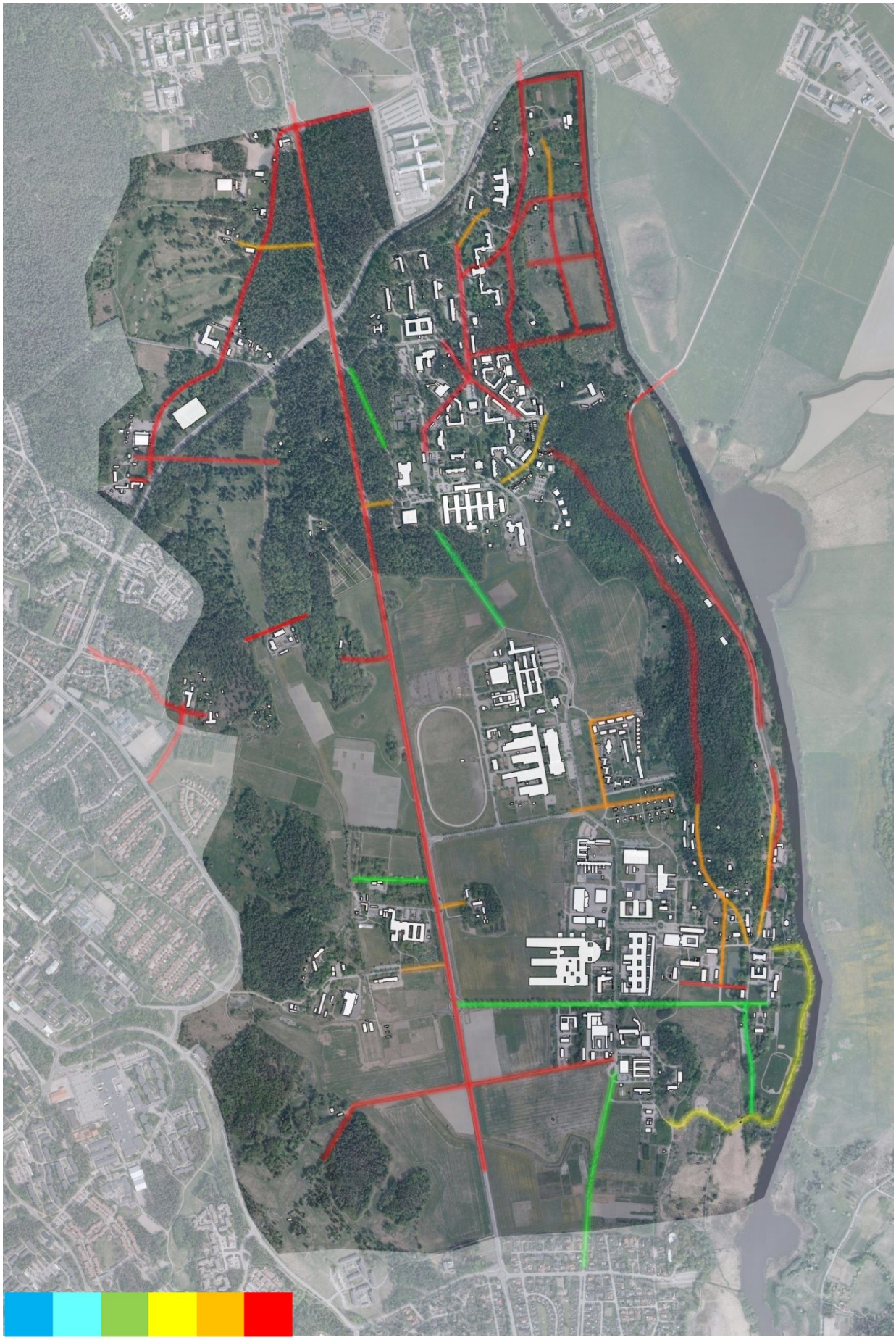

Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer

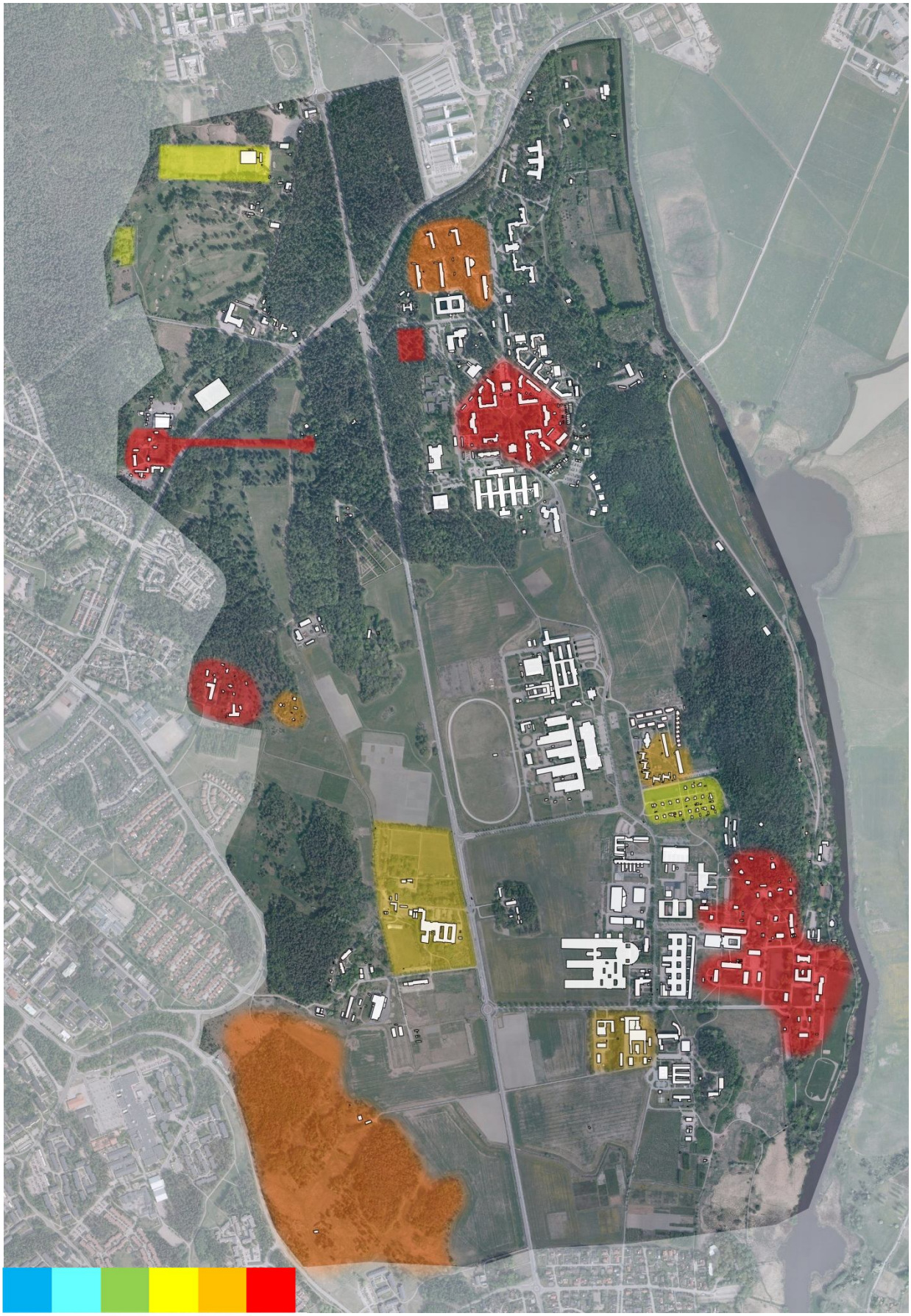

Landskapsrum och siktlinjer

Övriga kulturhistoriskt värdefulla områden och stödstrukturer

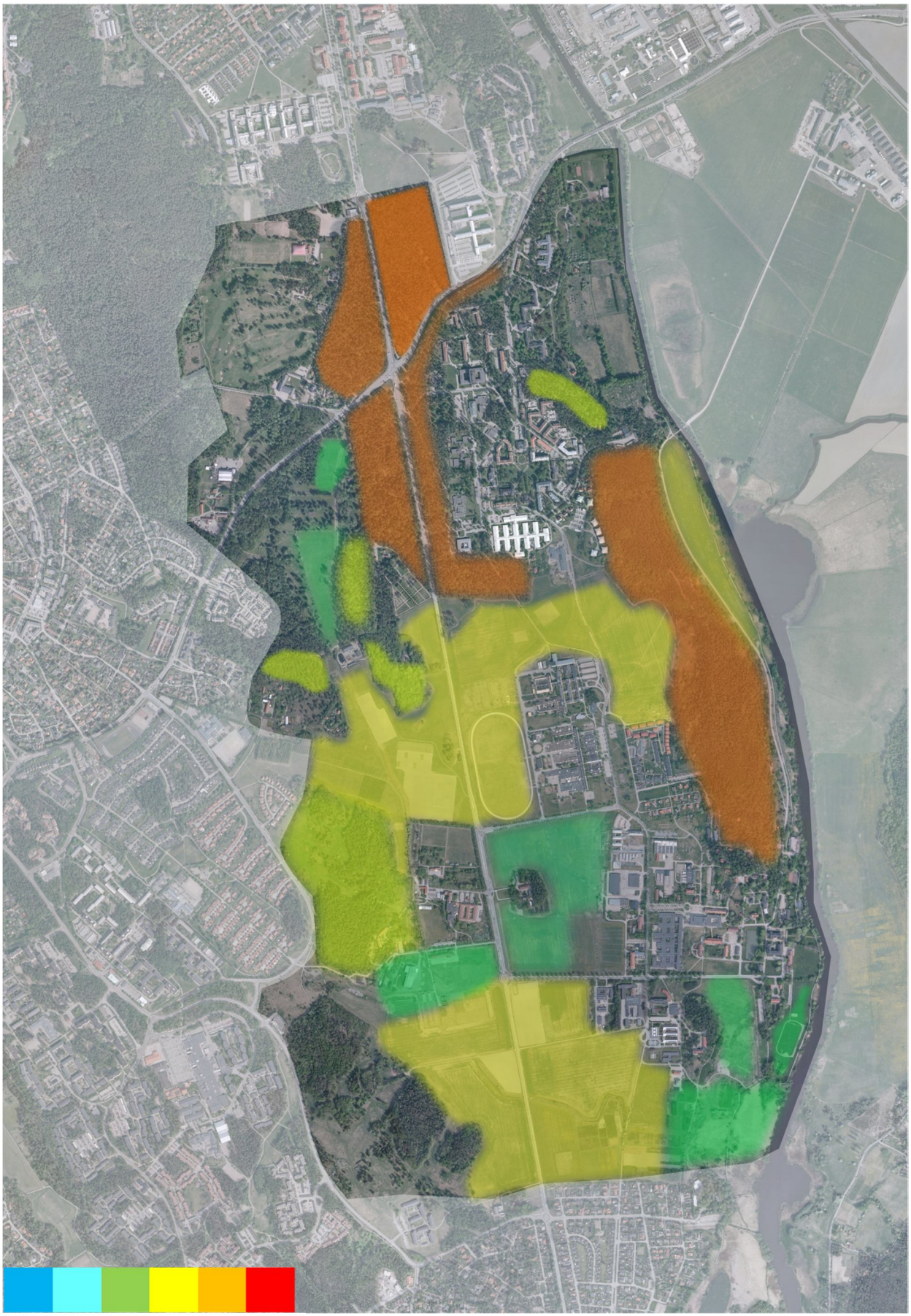

Kulturhistoriskt värde, sammantagen analys

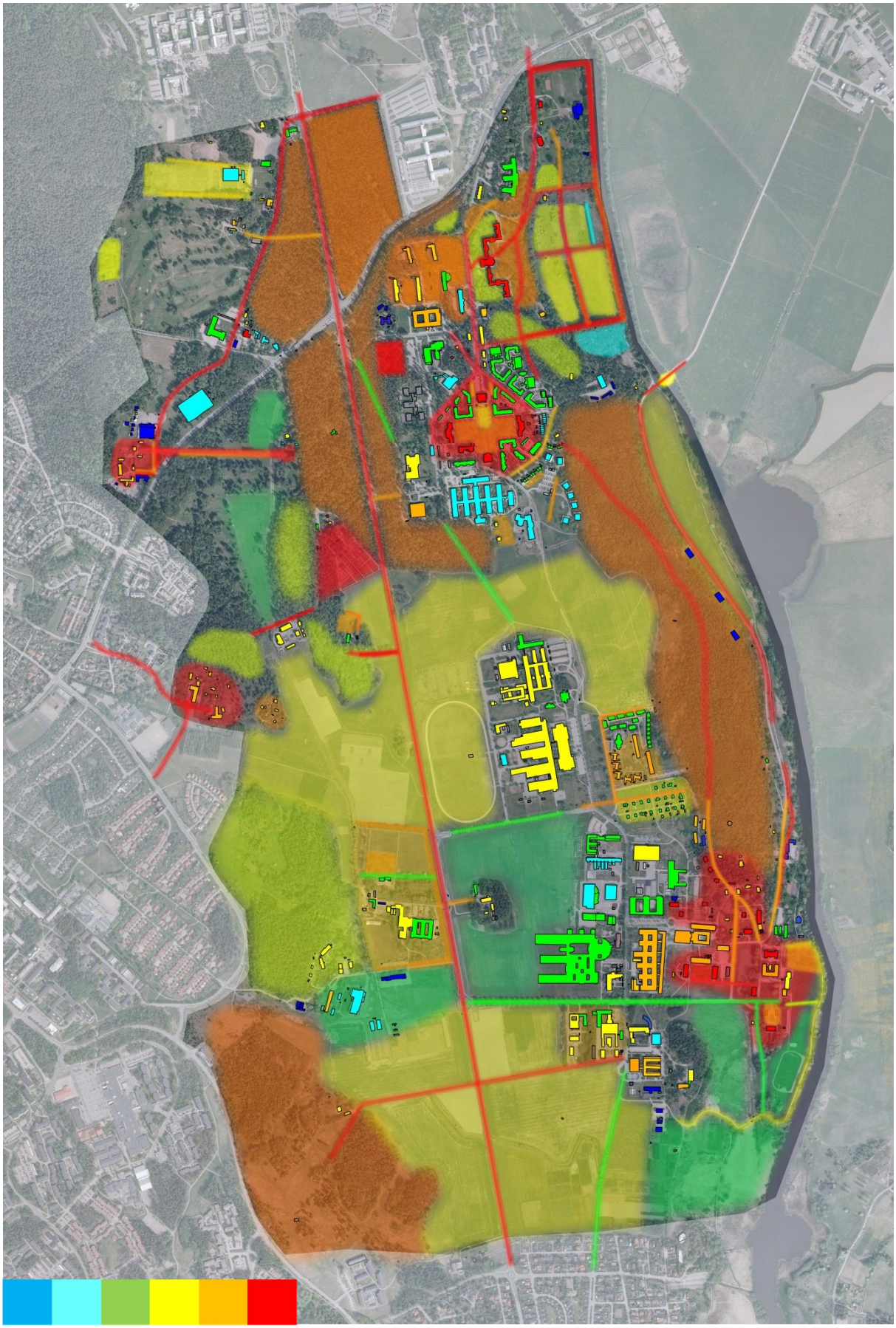

Rekommendationer och riktlinjer

Utgående från värdeanalysen ges i det följande rekommendationer och riktlinjer för framtida stadsutveckling, bevarande och exploatering inom utredningsområdet med hänsyn till kulturhistoriska värden

Allmänna riktlinjer

Värdeanalysen har sammanfattats i ett antal kartor där se olika strukturerna är färgkodade efter sitt kulturhistoriska värde. För byggnader gäller att färgmarkeringarna orange och röd avser byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kultur-historisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt och som därför i enlighet med Plan- och bygglagen 8 kap 13§ ska skyddas mot förvanskning och under-hållas så att de särskilda värdena bevaras (8 kap 14§). Motsvarande hänsyn bör gälla övriga strukturer med samma färgkodning. För gul- och grönmarkerade strukturer rekommenderas varsamhet vid förändringar så att deras kulturhistoriska värden så långt möjligt beaktas.

Uppdelning i delområden

Utgående från historiken och värdeanalysen har utredningsområdet delats upp i ett antal delområden. Varje delområde karaktäriseras kortfattat och förutsättningarna för bevarande, stadsutveckling och exploatering beskrivs. På en karta delas utredningsområdet sedan in i tre kategorier:

1) Bevarandeområden

Områden med så höga kulturhistoriska värden att bevarande av befintliga karaktärer bör vara överordnad andra intressen.

2) *Kulturhistoriskt känsliga områden*

Områden med mycket höga kulturhistoriska värde, där förändringar kan ske om de genomförs med stor varsamhet om befintliga värden.

3) Kulturhistoriskt mindre känsliga områden

Områden där förändringar kan ske om de inte förminskar angränsande områdens kulturhistoriska värden.

Uppdelning i delområden

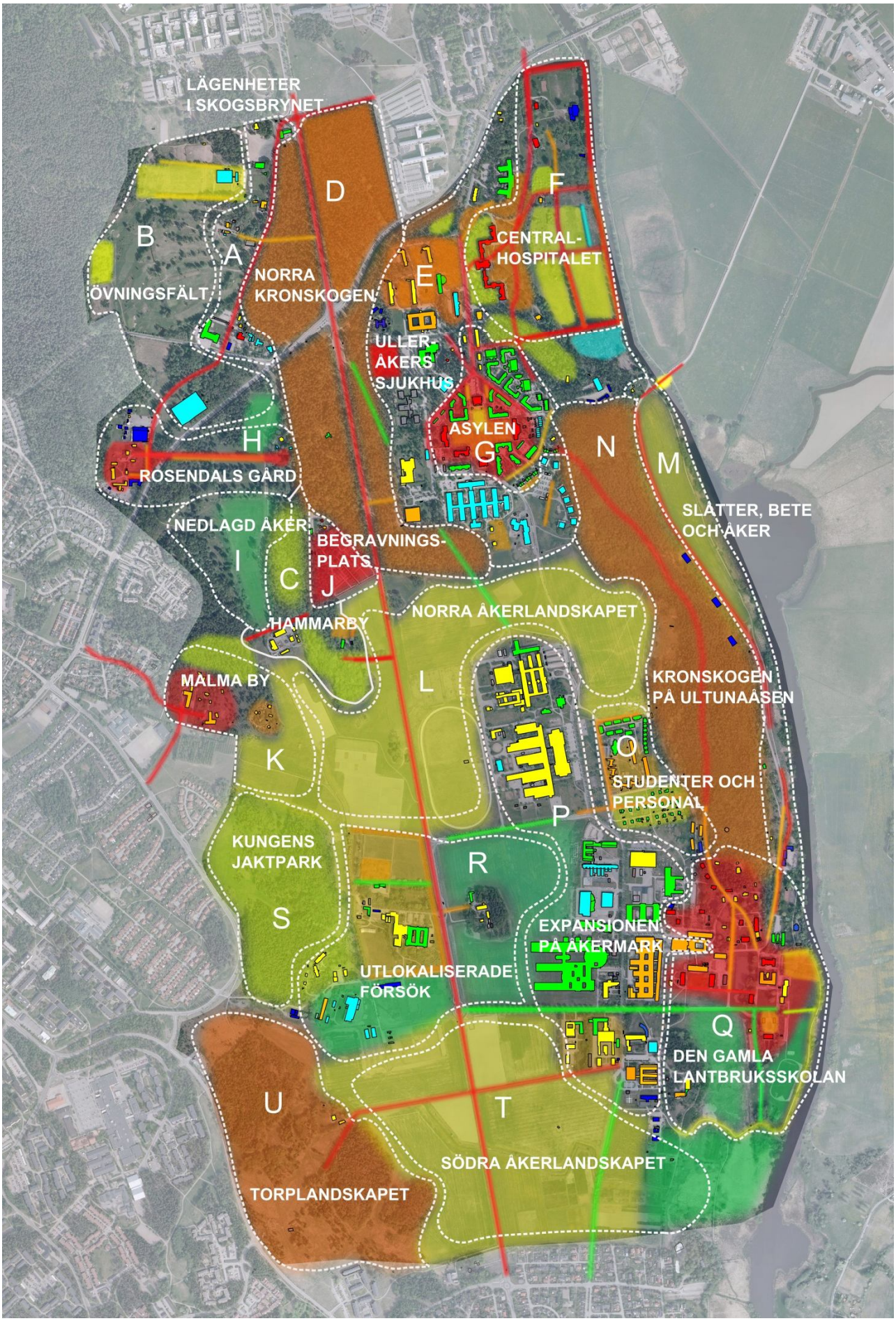

A. Lägenheter i skogsbrynet

- Kulturhistoriskt känsligt område

Området ligger mellan Rosendalsfältet och kronparkens västra bryn. I den södra delen ligger byggnader på tomter som ursprungligen avsöndrats från Rosendalsgård, bland annat den f.d. folkskolan Rosendalsskolan, och längre norrut i området finns det gamla torpställer Carlsberg och Soldathemmet på mark som tillhört Uppsala stad. Genom området löper den gamla landsvägen mot Lurbo och Enköping intill kronparkens bryn.

Det är av vikt att vidmakthålla den tydliga gränsen mellan kronparken och dess omgivning. Denna gräns blir tydlig om det finns en öppen buffertzon mellan tillkommande bebyggelse och kronparkens bryn. Även den gamla landsvägens sträckning, som är bevarad och löper i nord-sydlig riktning intill brynet, blir avläsbar som en gammal, historisk vägsträckning med en öppen buffertzon i väster.

Inom området finns röda och orangea strukturer. För dessa gäller de allmänna riktlinjerna.

B. Övningsfält

- Kulturhistoriskt mindre känsligt område

Området består av ett f.d. övningsfält som i sin helhet tillskapades under början av 1900-talet genom en sammanslagning av ägor till Rosendalsgård med Carlshage, där det sedan 1890-talet fanns en skjutbana. Efter att den militära verksamheten upphört har områdets centrala del omvandlats till golfbana. Denna del består av ett öppet, parkliknande landskap som avgränsas av kronparken i öster och Stadsskogen i väster. Inom området finns spår kvar efter den militära verksamheten i form av en skjutbana med vall och angränsande trädrader. Sannolikt är också den nuvarande bebyggelsen på f.d. torpstället Carlsberg uppförd för militärens räkning under första hälften av 1900-talet. I brynet mot Stadsskogen, i områdets västra del, finns spår efter två övergivna torpställen med husgrunder, fruktträdgårdar och annan kulturvegetation. Området är detaljplanelagt för bebyggelse och parker och för närvarande uppförs flerbostadshus i områdets södra del.

Inom området finns en röd struktur (den gamla landsvägens sträckning). För denna gäller de allmänna riktlinjerna. Vid bebyggelse på den gamla skjutbanan bör man studera om det är möjligt att utnyttja lämningen på ett sådant sätt att den fortfarande framträder, kanske genom att bevara de äldre trädraderna längs banan. Områdets militära historia är en viktig del av dess identitet. På golfbanan finns landskapsvärden med uppvuxna parkträd, gräsytor och iordningställt vattendrag som kan utnyttjas vid en exploatering.

C. Hammarby

- Bevarandeområde (gränserna mot det öppna åkerlandskapet)

- Kulturhistoriskt känsligt område (det inre av området)

Området består till största delen av ett skogsbevuxet impediment där tidigare Hammarby gård, och innan dess Hammarby by, låg. Det gamla gårdsläget manifesteras tydligt av den ekallé som sannolikt anlades omkring 1850 och som fortfarande finns kvar. Dessutom finns trädrader med gamla träd vid brynet mellan impedimentet och det öppna åkerlandskapet. Inne i området finns bevarade rester av Hammarby gård i form av grunder och en fruktträdgård.

Inom området finns flera registrerade fornlämningar, inklusive Hammarby gamla bytomt. Under beaktande av fornlämningssituationen och kulturhistoriskt värdefulla strukturer kan ny bebyggelse studeras i områdets östra del. Inom området finns röda och orangea strukturer. För dessa gäller de allmänna riktlinjerna.

D. Norra kronskogen

- Bevarandeområde

Skogen inom den norra delen av kronparken Åsen präglas av grovstammig tallskog, oftast med mycket sparsam undervegetation. Den är starkt kulturpräglad, dels genom det speciella markutnyttjandet som en flerhundraårig fredning av skogen inneburit och dels genom användandet för militära övningar. Speciellt gäller detta de norra delarna av skogen. Dag Hammarskjölds väg och den korsande Vårdsätravägen/Kungsängsleden löper genom skogen med en stor trafikplats i knutpunkten. Skogen karakteriseras av tydliga yttre gränser, som understryks av vägdragningar längs brynet i norr, nordost och nordväst. Gränsen mot öster söder om Kungsängsleden, mot Ulleråkers sjukhus, är mer diffus och i sydväst övergår kronskogen nästan omärkligt i Hammarbys skog.

För upplevelsen av skogen som en fredad kronskog i stadens närhet är det viktigt att behålla skogen obruten och att inte glesa ut den eller bebygga den så att angränsande bebyggelse blir synlig genom skogsridån. Det är också viktigt att övergången mellan omgivningarna och skogen förblir distinkt och tydlig, speciellt vid färd på Dag Hammarskjölds väg. Här är de öppna markerna norr och söder om skogen mycket viktiga att vidmakthålla. Dag Hammarskjölds väg har ett stort kulturhistoriskt värde och det är önskvärt att vägens karaktär av huvudväg med nord-sydliga dragningen är mer tydlig idag, speciellt i korsningen med Vårdsätravägen/Kungsängsleden.

Området har mycket höga natur- och rekreationsvärden.

E. Ulleråkers sjukhus

- Bevarandeområde (Ulleråkers begravningsplats och skogspartiet på åsslänten mellan hospitalet och asylen)

- Kulturhistoriskt känsligt område (vårdpaviljonger i tallpark och centrumbyggnaderna)

- Kulturhistoriskt mindre känsligt område (övriga delar)

Området utgörs av utbyggnaden av Ulleråkers sjukhus på mark som tidigare tillhört kron-parken Åsen. Denna utbyggnad skedde till största delen under 1950-, 60- och 70-talet. Det finns tre tydliga karaktärer: 1950-talets utbyggnad skedde efter gestaltningsprincipen ”hus i park”, med smala, långsträckta vårdpaviljonger inplacerade i en gles tallpark med ett nät av asfalterade gångvägar. Under 1960-talet skedde en koncentrerad utbyggnad efter den tidens sjukhusbyggnadsprinciper, med en högbyggnad med vårdplatser och en lågbyggnad med verksamhetslokaler. Denna byggnad utgör idag en central plats inom sjukhusområdet. Under 1970-talet uppfördes relativt stora, låga och ytutbredda solitärer i områdets södra och västra del. Inom området finns också några äldre personalbostäder, två skolor och, i den sydvästra delen, ett bostadsområde uppfört kring 2000 med punkthus placerade vid foten av Ultunaåsen. Dessutom finns en begravningsplats anlagd 1909.

Det kulturhistoriskt mindre känsliga området ligger väster om asylen. Här kan man tänka sig att bygga vidare på asylens stenstadsprincip med regelbundna gator, kvarter och relativt höga, putsade byggnader. Byggnaderna får dock inte bli synliga från Dag Hammarskjölds väg eller från den öppna åkermarken söder om området.

Området söder om asylen får studeras i samband med eventuell nytillkommen bebyggelse längre söderut.

I det kulturhistoriskt känsliga området med vårdpaviljonger i tallpark kan viss utveckling av bebyggelsen tänkas, med bibehållande av befintlig karaktären av hus i tallpark. Tallarna bör bevaras i så hög utsträckning som möjligt. De har betydelse inte bara för närmiljön utan också för Uppsalaåsens siluett sedd från öster.

Skogspartiet på åsslänten mellan hospitalet och asylen bär bevaras, dels för landskapsbilden och dels för att vidmakthålla den historiska åtskillnaden mellan asylen och hospitalet.

Inom området finns röda och orangea strukturer. För dessa gäller de allmänna riktlinjerna.

F. Centralhospitalet

- Bevarandeområde

- Kulturhistoriskt känsligt område (ytor inom odlingsfältets kvarter)

Området består av hospitalsbyggnaden från 1882 med tillhörande parker, väg- och gångnät, odlingsland, alléer och personalbostäder. I området ingår också två byggnader som uppfördes under senare delen av 1700-talet för ett kronobränneri och som senare kom att användas för hospitalet.

Eventuell ny bebyggelse kan i första hand studeras inom de ”kvarter” där det tidigare varit åker och trädgårdsland. Med tanke på hospitalslandskapets gestaltningsidé bör höjden på byggnaderna nere på slätten inte överskrida hospitalsbyggnadens fot. En aspekt av tidens vårdideologi kommer till uttryck i den rumsliga separationen av obotliga, samhällsfarliga sinnesjuka, som vårdades på hospitalet, och andra grupper av patienter, som vårdades på hospitalet. Det är därför viktigt att inte ”bygga ihop” hospitalsområdet med asylen och att bevara åsslänten söder om området skogsbeklädd.

Området som helhet har kulturhistoriska värden av riksintresse.

G. Asylen

- Bevarandeområde

Området består av asylen från 1900 med byggnader, trädrader och parker, tillsammans med senare tillskott i form av bostadsbebyggelse som inordnar sig i den gamla planstrukturen. Området som helhet har kulturhistoriska värden av riksintresse.

Inom området finns också några personalbostäder.

H. Rosendals gård

- Bevarandeområde

Rosendals gård, med en herrgårdsliknande mangårdsanläggning med allé, flyglar och rundel och en storskalig ekonomigård från 1890-talet, är ett mycket välbevarat exempel på utflyttade gårdar som ägda av Uppsalas borgare. Den utgör ett slags nav i områdets historia, med kopplingar till Malma by, Uppsala stad och militärens verksamhet i området.

Områdets värden skulle stärkas om trädraden och grusvägen mellan huvudbyggnaden och platsen för det gamla torpet Kina (direkt söder om ordenshuset på Rosenlund) restaurerades och gjordes mer tydlig.

I. Nedlagd åker

- Kulturhistoriskt mindre känsligt område

Områdets centrala del består av plan dalgångsmark som under 1700-talet tagits upp som åker, för att senare läggas ur bruk och användas som betesmark. Det har sedan växelvis använts för bete och åkerbruk fram till den militära användningen som övningsfält. Området har ett tydlig landskapsrum en öppen dalgångsbotten med lövträdsdungar och igenväxande beteshagar avgränsad med högre skogsbeklädda partier i öster och väster, skogsdungar i norr och ett instängslat område med magasin i söder. Den öppna marken följer topografin och har en tydlig nord-sydlig riktning.

Vid exploatering av området bör landskapsrummet, som har lång kontinuitet, beaktas. Bebyggelsen bör få en höjd och placering som gör att den inte blir synligt från Ultunas, Hammarbys och Malmas centrala åkermarker söder och öster om området. En lämplig utformning kan därför vara relativt låg bebyggelse placerad på dalgångsbotten.

J. Hammarby begravningsplats

- Bevarandeområde

Begravningsplatsen och minnelunden är skyddad enligt Kulturminneslagen 4 kap.

Det kilformade området gränsar till kronparkens skog i öster, Hammarbys skog i väster och Hammarbys åkermark i söder. Besökare når området genom en väg från Dag Hammarskjölds väg till en besöksparkering i den norra delen. Den gamla entrén ligger i direkt anslutning till Dag Hammarskjölds väg. I söder, mot det öppna åkerlandskapet, avgränsas kyrkogården med stängsel och en granhäck. Anläggningen är väl dold från omgivningen. I områdets norra del finns äldre byggnader som idag används för kyrkogårdens förvaltning, bland annat ett soldattorp och ett bostadshus som uppfördes i början av 1900-talet för militärens behov.

K. Malma by

- Bevarandeområde

Området består av två äldre bondgårdar med mangårdsbyggnader från tiden innan laga skifte och ekonomibyggnader från andra hälften av 1800-talet och första hälften av 1900-talet. Tillsammans utgör de två gårdarna en välbevarad, stadsnära bymiljö som vittnar om de omgivande stadsdelarnas ursprung och områdets historiska markanvändning. I början av 1900-talet har en ”tåbebyggelse” vuxit fram på ett impediment öster om den gamla bytomten. Denna bebyggelse är intimt förknippad med Malma by och visar på utvecklingen av byn under 1900-talets första hälft. Till bevarandeområdet hör dels ett mindre skogsparti norr om byn och dels åkermark sydost om bebyggelsen. Dessa områden behövs för att byn inte ska förlora sitt sammanhang med de marker som brukades, för skogsbete likväl som för åkerbruk.

L. Norra åkerlandskapet

- Bevarandeområde (västra delen)
- Kulturhistoriskt känsligt område (östra delen)

Området består av åker på mark som historiskt hört till Hammarby, kronparken Åsen respektive Ultuna. Marken är svagt böljande och används idag för försöksodlingar, studieområden och travbana åt SLU. Landskapsrummet har tydliga väggar i norr och öster, där det öppna åkerlandskapet övergår skogsklädda höjdsträckningar. I området finns tydliga utblickar i det öppna landskapsrummet både åt öster och väster, liksom långa siktlinjer mot åsen i öster från Dag Hammarskjölds väg. Siktlinjen längs med Dag Hammarskjölds väg bryts av topografin och stannar vid höjdpartier på vägen vid åkerholmar och vid Fågelbacken.

Det öppna landskapet på ömse sidor om Dag Hammarskjölds väg bör bevaras, både för att åkrarna ger en förståelse för Ultuna historia och förutsättningarna för både jordbruket och lantbruksskolorna och för att bibehålla den viktiga, distinkta gränsen mellan kronparken och åker-landskapet.

Ny bebyggelse kan studeras i områdets östliga del, där det kan vara möjligt att bebygga området nedanför åsen i öppna flikar. Byggnadernas höjd och placering bör vara sådan att Ultunaåsen fortfarande är synlig från Dag Hammarskjölds väg, och att inte Ultunaåsens siluett påverkas.

M. Slåtter, - bete och åker mellan Åsen och Fyrisån

- Bevarandeområde

Området utgörs av ett öppet landskap på det flacka partiet mellan Fyrisån och Ultunaåsens östra fot. Området har sedan 1600-talet använts för ängsslåtter, beteshagar, och, under 1900-talet, åker efter torrläggning av Övre Förets västra del. Området är en del av ett större, skyddat landskapsrum där Ultunaåsens skogbevuxna brant är vägg i väster.

N. Kronskogen på Ultunaåsen

- Bevarandeområde

Området består av talldominerad blandskog. Längs åsens krön löper en gammal landsväg med mycket höga kulturhistoriska värden, känd sedan 1600-talet men sannolikt betydligt äldre. Området har ett skydd för landskapsbilden och krönet utgör Uppsalaåsens siluett.

Området har höga natur- och rekreationsvärden med fina utblickar österut mot Årike Fyris och västerut över Ultuna.

O. Student- och personalbostäder

- Kulturhistoriskt känsligt område

Området består av personal- och student-bostadsområden uppförda från 1940-talet och framåt, placerade mellan åkermarken och Ultunaåsen. Små möjligheter finns till förtätning i det i princip färdigbyggda området.

Inom området finns röda och orangea strukturer. För dessa gäller de allmänna riktlinjerna.

P. Ultunas expansion på åkermark

- Kulturhistoriskt känsligt område

Området präglas av stora, relativt låga och ytutsträckta institutionsbyggnadskomplex anlagda som solitärer på Ultunas åkermark under 1940–1970-talet. Inom området finns också mer koncentrerade och höga byggnader, lokaliserade i den centrala delen av Ultuna och uppförda under 2010-talet inom ramen för programmet Campus Ultuna. Bebyggelsen omges av öppen åkermark i norr, väster och söder. I öster finns låg bebyggelse nedanför åsen samt de äldre delarna av Ultunas bebyggelse. Området är idag en tydlig egen enklav ute på åkern. Det utgör det moderna Ultuna och är helt tongivande för utredningsområdets södra del, med betydande kulturhistoriska värden. En utveckling av området bör i första hand ske med olika typer av institutionsbyggnader för Ultunas behov. Storskalig bostadsbebyggelse är främmande för områdets historia och bör undvikas.

Inom området finns röda och orangea strukturer. För dessa gäller de allmänna riktlinjerna.

Q. Den gamla lantbruksskolan

- Bevarandeområde (norra delen)
- Kulturhistoriskt känsligt område (södra och östra delen)

Området präglas av lantbruksinstitutets byggnader, alléer och parker från andra hälften av 1800-talet, med tongivande tillskott från lantbrukshögskolans första decennium. Institutionsmiljön som helhet, med skol- och forskningsbyggnader, personalbostäder och ekonomibyggnader till jordbruket är mycket välbevarad och av riksintresse för kulturmiljövården.

Ny bebyggelse kan studeras i områdets södra och östra del.

R. Utlokaliserad försöksverksamhet

- Kulturhistoriskt känsligt område (Genetiska trädgården)
- Kulturhistoriskt mindre känsligt område (övriga delar av området)

Området präglas av försöksodlingar, byggnader, planteringar och andra anläggningar som uppförts för lantbrukshögskolans räkning från 1930-talet och ett par decennier framåt, tillsammans med senare tiders stora byggnader i form av ett vattenverk och en stor institutionsbyggnad. Inom området finns också en eklund med mycket gamla träd. Genom områdets topografi och bebyggelse utgör det en nordlig vägg för det södra åkerlandskapet och en sydlig vägg för det norra åkerlandskapet.

Inom området finns röda och orangea strukturer. För dessa gäller de allmänna riktlinjerna.

Ny bebyggelse bör i första hand studeras inom det kulturhistoriskt mindre känsliga området.

S. Kungens jaktpark

- Kulturhistoriskt känsligt område (västra delen)

- Bevarandeområde (östra delen)

Område med blandskog i den östra delen och mer öppen mark med dungar och träd i den västra delen. Området var under slutet av 1600-talet benämnt som ”Konungz Jagparck”. Det utgör en viktig vägg i det landskapsrum som utgörs av det norra åkerlandskapet och bildar en historisk gräns mellan byn Malma och Ultuna kungsladugård. Skogen är en starkt kulturpåverkad blandskog. Inom området finns ett äldre nät av stigar. I väster vidtar öppen, hävdad mark innan småhusbebyggelse vid Valsätra tar vid.

Småhusbebyggelse av mindre omfattning kan studeras i området närmast Slädvägen. Öppen mark bör bibehållas mellan eventuell nytillkommen bebyggelse och skogen.

T. Södra åkerlandskapet

- Bevarandeområde (på ömse sidor om Dag Hammarskjölds väg)

- Kulturhistoriskt känsligt område (öster om banvallen)

Området utgör ett öppet, förhållandevis platt landskapsrum med försöksodlingar och studieområden för SLU. Rummets väggar i väster utgörs av torplandskapets skogsklädda impediment, i söder av Sunnerstas småhusbebyggelse och i norr av Ultunaallén, Fågelbacken och institutionsbebyggelse. Det öppna åkerlandskapet skapades huvudskaligen under 1700-talet, då ny åkermark togs upp i området, och under andra hälften av 1800-talet, då en omfattande täckdikning utfördes. Inom området löper Dag Hammarskjölds väg, vinkelrät mot denna en väg som förbinder torplandskapet med det gamla brukningscentrat vid Ultuna, ett stort dike (”Krondiket”) och en f.d. banvall för spårväg.

Inom området finns viktiga siktlinjer från Dag Hammarskjölds väg både åt öster mot Fyrisån och åt väster upp mot torplandskapet.

Ny bebyggelse kan studeras i området öster om banvallen.

U. Torplandskapet

- Bevarandeområde

Torplandskap, till största delen skapat under 1700- och 1800-talets expansion av jordbruket. Inom området finns talrika torplämningar och ännu bevarad torpbebyggelse vid Vipängen. Torparnas små åkrar finns idag bevarade som betesmark, insprängd mellan skogsbevuxna knallar. Av mycket stor betydelse för avläsandet av landskapet är den raka väg som förbinder området med det gamla brukningscentrat vid centrala Ultuna, och som torparna använde vid sina dagsverken. Torplandskapet utgör en viktig vägg i öster av det landskapsrum som utgörs av Ultunas södra åkerlandskap och utgör en än idag synlig gräns mellan kungsladugården Ultunas marker och bondbyn Malmas marker. Området har mycket stora naturvärden.

Rekommendationer och riktlinjer

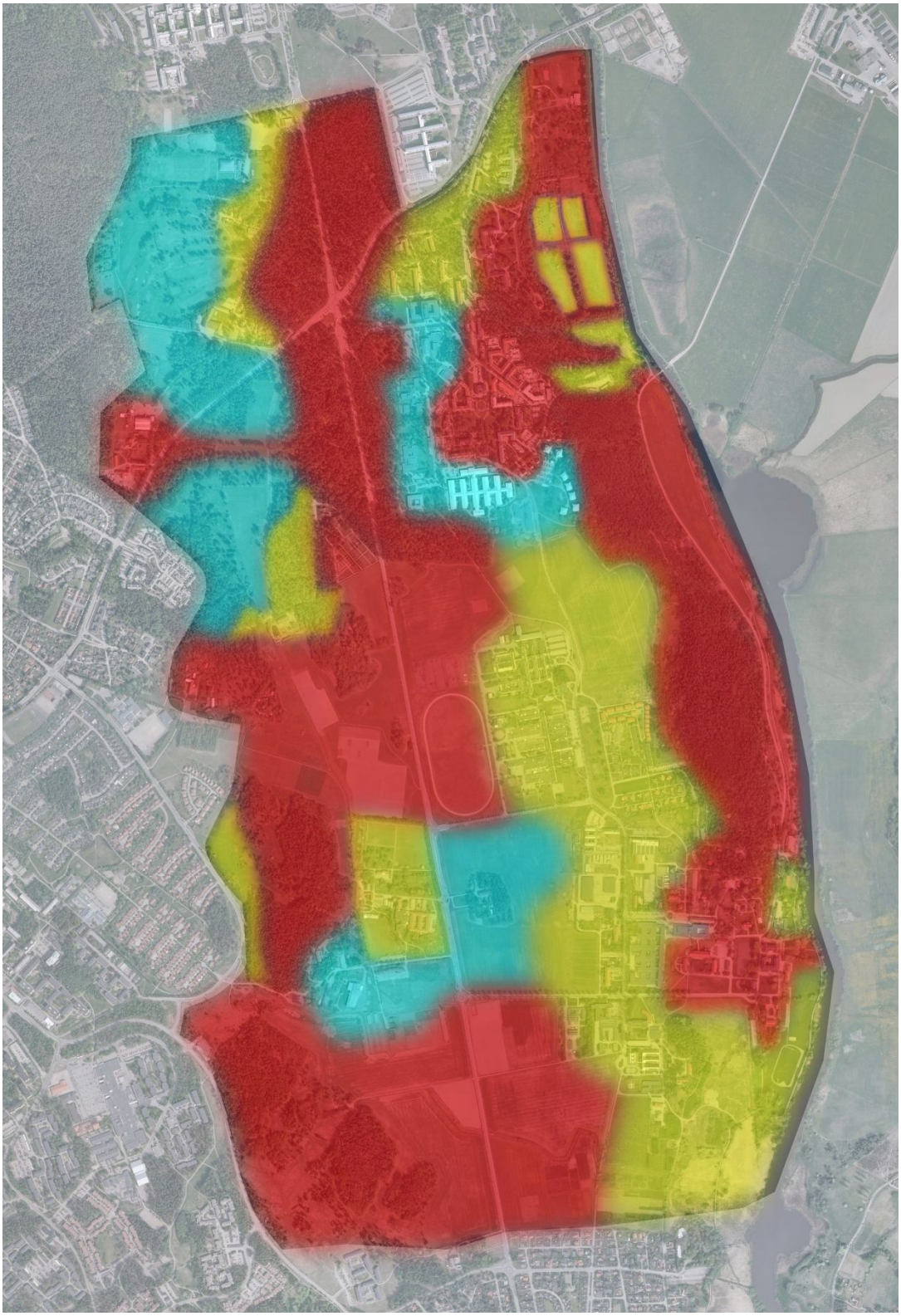

I bilden ovan har tre olika typer av områden markerats.

- *Rött: bevarandeområde – exploatering är olämplig*
- *Gult: kulturhistoriskt känsligt område – exploatering kan ske med stor varsamhet*
- *Turkos: kulturhistoriskt mindre känsligt område.*

Inom varje område kan det finnas byggnader och andra strukturer som är kulturhistoriskt värdefulla och därför kräver speciella hänsyn. Se värderingskartorna.

Gränszonen mellan utredningsområdet och omgivningen

Dag Hammarskjölds väg från Sunnersta norrut. I fonden syns kronparkens skogsbryn vid Hammarby som en tydlig vägg i ett större landskapsrum.

Dag Hammarskjölds väg

Utredningsområdet korsas i nordsydlig riktning av Dag Hammarskjölds väg, som har samma sträckning som den landsväg som anlades 1647 mellan Slottet och Flottsund i samband med Uppsalas nya stadsplan. När vägsystemet övergick till riksvägsbeteckningar 1945 blev sträckan en del av riksväg 13, som sträckte sig mellan Stockholm och Haparanda. Före 1960 var vägen Uppsalas stora infartsled söderifrån och kallades Stockholmsvägen.

När den ersattes av andra infartsvägar skedde ett namnbyte till Dag Hammarskjölds väg för att hedra FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld, som hade omkommit i en flygolycka 1961. Det nya namnet var passande på flera sätt: Dag Hammarskjöld hade vuxit upp vid den historiska vägens slutpunkt, Uppsala slott, som son till landshövdingen Hjalmar Hammarskjöld.

Vägen delar utredningsområdet i två delar. Den bör behandlas som en helhet och ligga överordnad andra vägstrukturer. I norra delen av utredningsområdet

korsas området diagonalt av Vårdsätravägen som öster om korsningen med Dag Hammarskjölds väg fortsätter i Kungsängsleden.

- När man rör sig på vägen från norr till söder upplever man en tydlig rytm som har att göra med de historiska landskapen. När man rör sig in i utredningsområdet övergår det öppna landskapet med f.d. övningsfält vid Polacksbacken i kronparken Åsens massiva tallskog, som förblir obruten till man kommer ut i det öppna åkerlandskapet vid Hammarby och Ultuna. Vid Fågelbackens skogsklädda kulle gör vägen en knyck i höjdled och därefter vidtar det öppna åkerlandskapet i södra Ultuna och norra Sunnersta. Detta övergår slutligen i norra Sunnerstas småhusområde. Den beskrivna rytmen är en viktig del av upplevelsen av det historiska landskapet och bör vidmakthållas, och, om det är möjligt, förstärkas, genom att hålla brynen tydliga och distinkta och de öppna markerna öppna.

- Vägen bryts av flera rondeller. Dessa förtar siktlinjen längs vägens sträckning och gör den spikraka sträckningen mindre tydlig. Andra trafiklösningar bör sökas, där Dag Hammarskjölds väg på ett tydligt sätt gestaltas som huvudväg.

- Trafikplatsen vid korsningen med Vårdsätravägen/Kungsängsleden är ytutbredd och gestaltar Dag Hammarskjölds väg som likvärdig med Vårdsätravägen /Kungsängsleden. Dag Hammarskjölds vägs spikraka dragning blir därmed otydlig. En omarbetning av trafikplatsen bör studeras.

- ”Dag Hammarskjölds väg” är ett namn på vägen som inte gör dess långa historia rättvisa. Ett namnbyte till t.ex. Drottning Kristinas väg föreslås. För att hedra dag Hammarskjölds minne kan den nordliga delen av sträckningen, norr om utredningsområdet, bibehålla detta namn.

Norr

I norr gränsar utredningsområdets Övningsfält (B) mot halvöppen mark söder om Biomedicinskt centrum, Norra Kronskogen (D) mot öppna f.d. exercisfält framför S1:s kaserner samt Ångströms-laboratoriet och Ulleråkers sjukhus (E) samt Centralhospitalet (F) mot Kungsängsleden. Gula stigen kommer in i kronparken vid brynet mot exercisfältet och går genom skogen från nordöstra hörnet mot sydväst.

- Den tydliga gränsen till Norra Kronskogen är viktig att vidmakthålla. Det innebär att de f.d. exercisfälten inte bör bebyggas.

Öst

I öster avgränsas utredningsområdet av Fyrisån och öster om ån av ett öppet jordbrukslandskap med våtmarker. Fyrisån utgör en gräns och barriär i landskapet. Det är inte möjligt att ta sig från utredningsområdet över ån förutom vid vindbron när denna är i bruk.

- Med tanke på landskapsbilden bör ingen bebyggelse vara aktuell öster om Fyrisån.
- Förbindelsen mellan vindbron och Kungsängens gård, som var en utgård till Ultuna lantbruksinstitut, härstammar från andra hälften av 1800-talet och är viktig att bevara.

Väst

I väster gränsar utredningsområdets Torplandskapet (U) mot flerbostadsbebyggelse i stadsdelen Gottsunda, Kungens jaktpark (S), Ultuna norra åkerlandskap (L) samt Malma by (K) mot småhusbebyggelse i Valsätra, Nedlagd åker (I) mot flerbostadsområdet Malma backe och Rosendals gård (H) samt Övningsfält (B) mot Stadsskogen. Den nya vägen Bäcklösa allé kommer att förbinda stadsdelarna Gottsunda och Valsätra med Ultuna.

- Eventuell nytillkommen bebyggelse i Gottsunda bör inte ha en sådan höjd och placering att den syns från Ultuna södra åkerlandskap genom de öppna kilarna i Torplandskapet.

- Hugo Alvéns väg utgör en barriär i landskapet mellan Gottsunda och Torplandskapet. Det saknas möjligheter att röra sig över vägen och längs kanten av området. En ny gång- och cykelväg utmed denna skulle öka tillgängligheten till det kulturhistoriskt värdefulla torplandskapet.

Söder

Öster om Dag Hammarskjölds väg avslutas utredningsområdets Ultunas södra åkerlandskap (T) tydligt mot stadsdelen Sunnerstas villaområde. Övergång mellan öppet åkerlandskap och tät villabebyggelse med uppvuxen grönska och stora träd utgör en tydlig gräns. Via gång- och cykelvägar kan man ta sig i nord-sydlig riktning mellan Ulltuna och Sunnersta.

- Det är önskvärt att gränsen mellan Sunnerstas bebyggelse och det öppna åkerlandskapet är distinkt och tydlig.

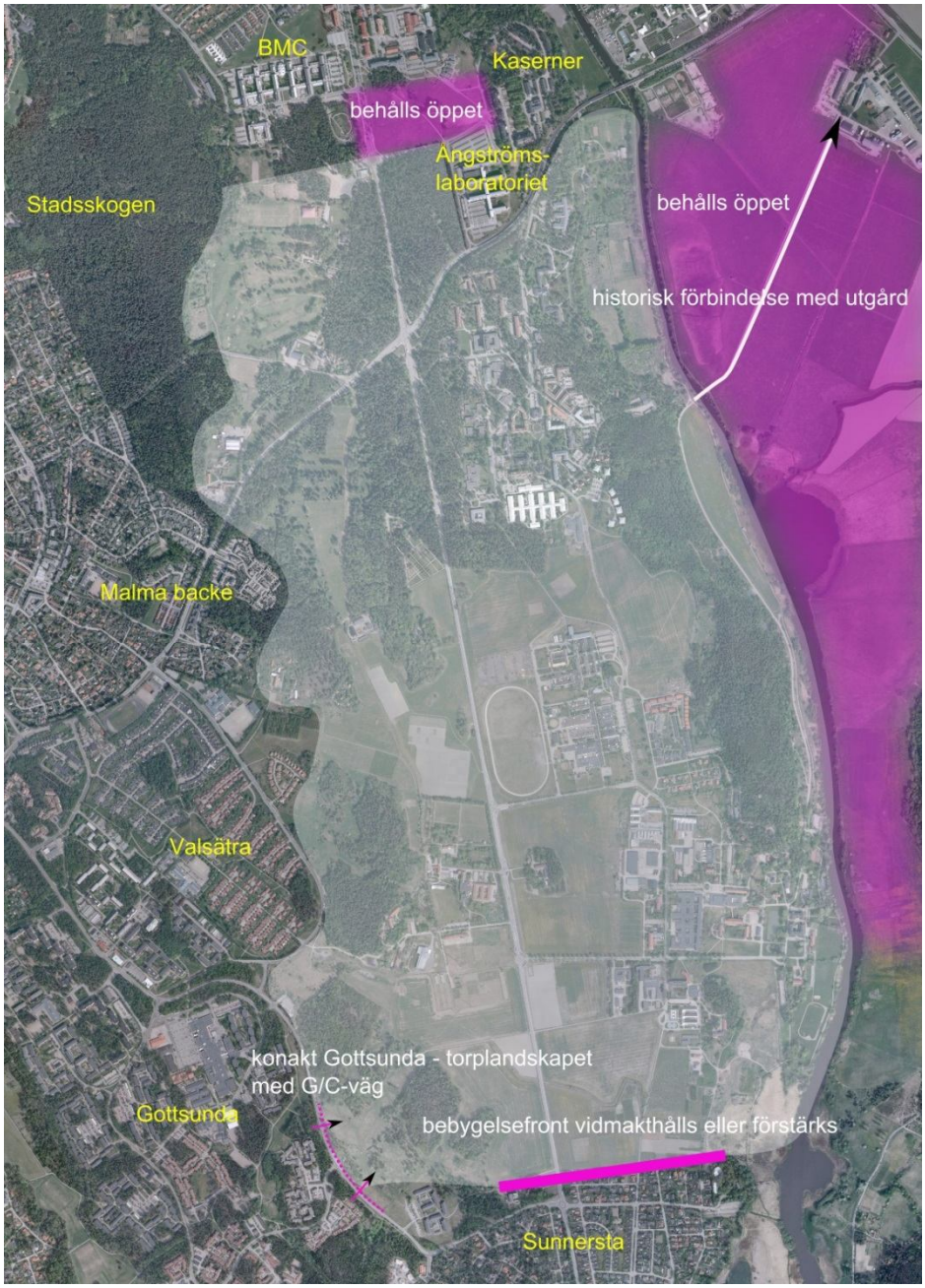

Kartan visar speciella hänsyn som bör tas i zonen närmast utredningsområdet. Generellt har omgivningens miljö relativt lite påverkan på utredningsområdets kulturhistoriska värden.

Bilaga. Katalog med värdering av byggnader

Inventeringsområden. Gul text är sidangivelser.

Kronåsen

5
26
11
34
2
25
32
10
4
21
18
16
19
20
17
22
33
27
23
1
3
9
8
15
13
40
12
36
41
7
35
39
24
42
43
38
45
44
14
57
53
52
6
46
47
37
48
28
51
54
49
55
29
50
30
56
31

namn	1, A1
funktion	administrationsbyggnad
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppförd 1954 – 1955.	
värde	
Välbevarad byggnad med arkitektur- och sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	2, B1
funktion	Våningshus för betjäningen
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppförd 1776	
värde	
Äldre ombyggd byggnad av industri-, medicin- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epokerna *Kronobränneriet*, *Uppsala Hospital och lasarett* och *Hospital och Asyl*.	

namn	3, B24
funktion	professorsvilla
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppförd 1912.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad av social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	4, B25
funktion	Bostadshus för trädgårdsmästare
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1867, ombyggt 1960	
värde	
Ombyggd äldre byggnad av social- och sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Uppsala Hospital och Lasarett*.	

namn	5, B30
funktion	mälthus
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppfört 1777, senare ombyggt och använt som hospital och bostad	
värde	
Äldre byggnad av industri- och medicinhistoriskt intresse. Tillhör epokerna *Kronobränneriet*, *Uppsala Hospital och lasarett* och *Hospital och Asyl*.	

namn	6, B32
funktion	Bostadshus för sjuksköterskor
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppfört 1920	
värde	
Äldre byggnad av socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	7, B54
funktion	Bostadshus för ekonomipersonal
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppförd 1938	
värde	
Välbevarad byggnad av social- och sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	8, B55
funktion	bostadshus för sjuksköterskor
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1939	
värde	
Välbevarad byggnad av socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	9, B56
funktion	Bostadshus för översköterskor
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1939	
värde	
Välbevarad byggnad av socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	10, B69
funktion	Sjuksköterskebostad och elevhem
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1954	
värde	
Välbevarad byggnad av social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	11, B70+B71
funktion	läkarvillor
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggda 1955	
värde	
Välbevarade byggnader av social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	12, E22
funktion	vattentorn
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1901 efter ritningar av Axel Kumlien	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitektur- och sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	13, E48
funktion	portvaktstuga
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Troligen byggd omkring 1900, ombyggd 1947 och flyttad till sin nuvarande plats 1965	
värde	
Äldre ombyggd byggnad av social- och sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	14, E61
funktion	panncentral
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Okänt byggnadsår, möjligen 1939, ritningar av Knut Jönssons Ingenjörsbyrå AB	
värde	
Ombyggd byggnad med sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	15, E72, E73
funktion	Matsal, kök m.m.
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1965, om- och tillbyggt 1986 efter ritningar av Noark Arkitekter	
värde	
Byggnad med sjukhus- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	16, K2, M2, V2
funktion	Hospitalsbyggnad
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1878 – 1882 efter ritningar av Axel Kumlien	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med sjukhus-, arkitektur-, social- och medicinhistoriskt intresse. Märkesbyggnad. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	17, K3
funktion	TBC-paviljong för 60 kvinnor
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1952 efter ritningar av Klas Anselm	
värde	
Byggnad av medicin-, arkitektur- och sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	18, K65
funktion	Vårdpaviljong för 48 kvinnor
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggd 1956	
värde	
Välbevarad byggnad av medicinhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	19, M62
funktion	vårdpaviljong
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggd 1950, ombyggd 1969-70, tillbyggd på framsidan	
värde	
Ombyggd byggnad av medicinhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	20, M64
funktion	TBC-paviljong för 61 män
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppförd 1955 efter ritningar av Klas Anselm. Senare inbyggd veranda.	
värde	
Ombyggd byggnad av medicin- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	21, M66
funktion	Vårdpaviljong för 48 män
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppförd 1956, renoverad 1968	
värde	
Välbevarad byggnad av medicinhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	22, MC62
funktion	vårdbyggnad
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggd 1950, ombyggd till medicinskt centrum 1969	
värde	
Ombyggd byggnad av medicinhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	23, MK75, FC
funktion	Vårdavdelningar och forskarcentrum
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1965 efter ritningar av Sture Frölén, tillbyggt 1974.	
värde	
Välbevarad byggnad av medicin- och arkitekturhistoriskt intresse. Märkesbyggnad. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	24, V21
funktion	verkstadsbyggnad
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt efter ritningar av Wikforss Arkitektkontor, okänt byggnadsår.	
värde	
Byggnad av sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	25, x
funktion	Vårdskola, senare gymnasieskola
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1986 efter ritningar av Matell Arkitekter, ombyggd 1996. Placerad på gamla centralhospitalets plats.	
värde	
Nyare byggnad av arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	26, x
funktion	gymnastikhall
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Okänt byggnadsår och arkitekt	
värde	
Nyare byggnad.	

namn	27, x
funktion	förskola
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Okänt byggnadsår, Arosgruppen Arkitekter	
värde	
Byggnad av visst sjukhushistoriskt värde.	

namn	28, x
funktion	Neurologisk behandlingsenhet
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggd 1972	
värde	
Välbevarad byggnad av medicin- och arkitekturhistoriskt värde. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	29, x
funktion	Kronparkens sjukhem
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggt 1972	
värde	
Byggnad av medicinhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	30, B40
funktion	personalbostad
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggd 1920, eventuellt efter ritningar av Carl Westman	
värde	
Ombyggd äldre byggnad med social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	31, B41
funktion	personalbostad
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggd 1920, eventuellt efter ritningar av Carl Westman	
värde	
Ombyggd äldre byggnad med social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl.*	

namn	32
funktion	Lastageplats och kaj
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Anlagd ca 1900. Ca 1900. Plats för den gamla vindbrons fäste, senare kaj och lastageplats för hospitalet med rälsanslutning	
värde	
Äldre byggnadsverk med sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl.*	

namn	33
funktion	klockstapel
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Uppförd 1909.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med socialhistoriskt intresse. Byggnaden är skyddad i Kulturminneslagen kap. 4. Tillhör epoken *Hospital och Asyl.*	

namn	34
funktion	källarbyggnad
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Källarbyggnad på platsen för kvarn och stall under bränneriets dagar, troligen uppförd ca 1900	
värde	
Äldre byggnad med sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	35
funktion	jordkällare
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Okänt byggnadsår, troligen ca 1920. Uppfört i anslutning till det numera rivna torpet Sandviken.	
värde	
Äldre byggnad med sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	36
funktion	begravningsplats
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Anlagd 1909, kompletterad med stenmur 1933	
värde	
Äldre anläggning med social- och sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	37
funktion	sopstation
fastighet	Kronåsen 3:1
historik	
Byggnadsår okänt	
värde	
Byggnad av visst sjukhushistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ulleråkers sjukhus*.	

namn	38
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 4:3
historik	
Uppfört 1999 efter detaljplan 1999 och ritningar av Brunnberg & Forshed.	
värde	
Nyare bostadsområde med arkitektur- och stadsplanehistoriskt intresse. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	39
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 4:2
historik	
Uppfört 1993 efter detaljplan 1991 och ritningar av Origo arkitekter.	
värde	
Nyare bostadsområde med arkitektur- och stadsplanehistoriskt intresse. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

	namn	39

namn	40, B43
funktion	personalbostäder
fastighet	Kronåsen 4:1
historik	
Uppförd 1929, flyttade till sin nuvarande plats 1965.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad som flyttats till sin nuvarande plats, av socialhistoriskt intresse. Skyddad i detajplan. Tillhör epoken *Hospital och Asyl.*	

namn	41, B44
funktion	personalbostäder
fastighet	Kronåsen 4:1
historik	
Uppförd 1929, flyttad till sin nuvarande plats 1965.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad som flyttats till sin nuvarande plats, av och socialhistoriskt intresse. Skyddad i detaljplan. Tillhör epoken *Hospital och Asyl.*	

namn	42, E18
funktion	f.d. centralkök för Asylen
fastighet	Kronåsen 5:2
historik	
Byggt som centralkök efter ritningar av Axel Kumlien 1900, efter 1965 verkstad för industriell arbetsterapi.	
värde	
Byggnad av medicin- och samhällshistoriskt intresse. Skyddad i detaljplan. Tillhör epoken *Hospital och Asyl.*	

namn	42

namn	43
funktion	Bostadshus
fastighet	Kronåsen 5:1
historik	
Uppfört 2005 efter detaljplan 2002 och ritningar av Brunnberg & Forshed.	
värde	
Nyare bostadsområde med arkitektur- och stadsplanehistoriskt intresse. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	44
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 5:9
historik	
Uppförd efter detaljplan xx.	
värde	
Nyare bostadsområde med arkitektur- och stadsplanehistoriskt intresse. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	45
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 5:3.1
historik	
Uppfört 1992 efter detaljplan 1991 och ritningar av AoT.	
värde	
Nyare bostadsområde med arkitektur- och stadsplanehistoriskt intresse. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	46, M13
funktion	manspaviljong
fastighet	Kronåsen 5:4
historik	
Uppförd efter ritningar av Axel Kumlien 1900, idag ombyggd till studentbostäder.	
värde	
Välbevarad gammal byggnad med arkitektur-, medicin- och samhällshistoriskt intresse. Skyddad i detaljplan. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	47, M11
funktion	manspaviljong
fastighet	Kronåsen 5:5
historik	
Uppförd efter ritningar av Axel Kumlien 1900	
värde	
Välbevarad gammal byggnad med arkitektur-, medicin- och samhällshistoriskt intresse. Skyddad i detaljplan. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	48, A10
funktion	administrationshus
fastighet	Kronåsen 5:6
historik	
Byggd efter ritningar av Axel Kumlien 1900.	
värde	
Välbevarad gammal byggnad av arkitektur-, medicin- och samhällshistoriskt intresse. Skyddad i detaljplan. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	49
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 5:3.2
historik	
Uppfört 1992 efter detaljplan 1991 och ritningar av AoT.	
värde	
Nyare bostadsområde med arkitektur- och stadsplanehistoriskt intresse. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	50
funktion	Statens rättspsykiatriska klinik
fastighet	Kronåsen 3:2
historik	
Uppförd 1969 – 1970 efter ritningar av Klas Anselm	
värde	
Välbevarad byggnad av arkitektur- och medicinhistoriskt intresse.	

namn	51
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 5:7
historik	
Uppfört 1992 efter detaljplan 1991 och ritningar av Contektion arkitekter.	
värde	
Nyare bostadsområde med arkitektur- och stadsplanehistoriskt intresse genom. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	52, K16
funktion	kvinnopaviljong
fastighet	Kronåsen 5:8
adress	
historik	
Uppförd efter ritningar av Axel Kumlien 1900. Ombyggd till bl.a. studentbostäder	
värde	
Välbevarad gammal byggnad av arkitektur-, medicin- och samhällshistoriskt intresse. Skyddad i detaljplan. Tillhör epoken *Hospital och Asyl*.	

namn	53
funktion	
fastighet	Kronåsen 5:11 – 5:20
historik	
Radhus uppförda 2010 efter detaljplan 2006 och ritningar av Sundell Arkitekter.	
värde	
Nybyggda radhus av visst arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	54
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 6:2 – 6:13
historik	
Parhus uppförda 1995 – 2000 efter detaljplan 1991 och 1998 och ritningar av Jernbron Arkitektkontor, på platsen för äldre personalbostäder	
värde	
Nyare bostadsområde av visst arkitekturhistoriskt intresse genom sin anspelning på områdets historiska byggnader. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	55
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 6:10, 6:14, 6:15
historik	
Uppfört 1999 – 2001 efter detaljplan 1991 och ritningar av Jernbron Arkitektkontor.	
värde	
Nyare bostadsområde av visst arkitektur-historiskt intresse. Tillhör epoken *bostadsområden på Ulleråker*.	

namn	56, Ekuddens skola
funktion	skola
fastighet	Kronåsen 1:25
historik	
värde	
Nyare byggnad av visst arkitekturhistoriskt intresse.	

namn	57.1
funktion	förråd
fastighet	Kronåsen
historik	
Troligen uppförd för militärens behov under 1970-talet.	
värde	
Relativt välbevarad byggnad av samhällshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Skogen*.	

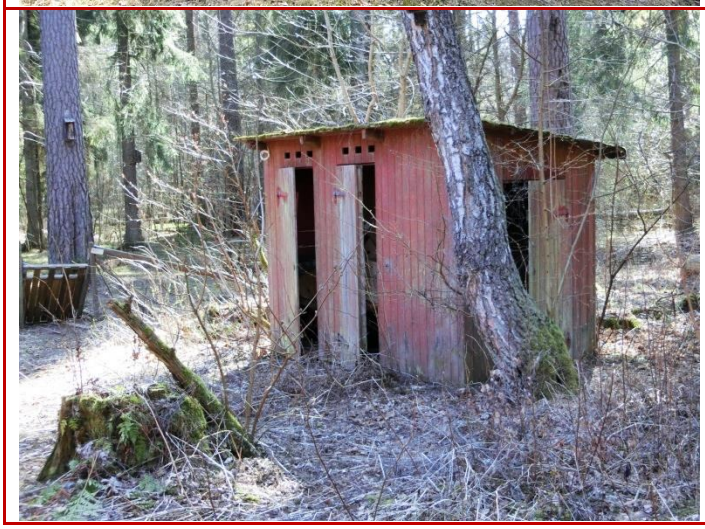

namn	57.2
funktion	Avträde till 17.1
fastighet	Valsätra 1:16
historik	
värde	
Relativt välbevarad byggnad av samhällshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Skogen*.	

Ultuna

51
52
55
54
53
56
4
57
92
5.2
5.1
25
24
58
6
30
27
31
26
28
29
32
33
34
60
59
7
23
36
35
38
39
37
45
46
91
61
62
40
43
42
44
47
8
63
48
41
49
9
20
10
21
19
18
11
64
13
12
22
14
15
79.1
89.2
78.4
79.2
78
78.3
17
79.3
89.1
16
78.2
88
79.7
79.8
79.4
79.5
78.1
79.6
80
87.2
79
81
87.1
82
84
85
86

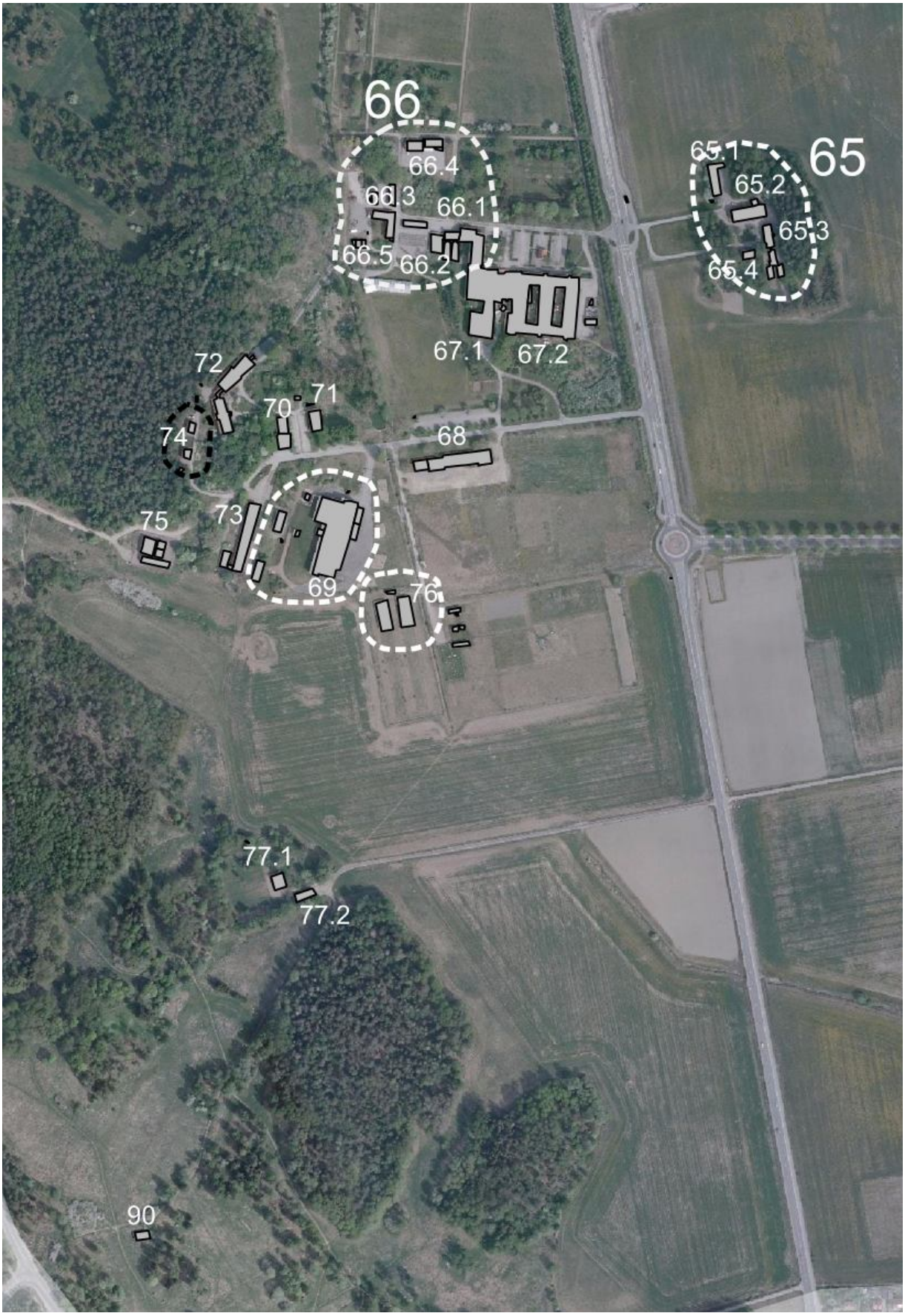
66
66.4
66.3
66.1
66.5
66.2
65
65.1
65.2
65.3
65.4
67.1
67.2
72
71
70
74
68
75
73
69
76
77.1
77.2
90

50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
65.1
65.2
65.3
65.4
24
25
26
27
29
23
38
39
40
37
42
41
20
21
19
18
22

namn	1
funktion	bro
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Troligen ursprungligen uppförd i samband med skapandet av utgården Lilla Ultuna på Kungsängen under senare hälften av 1800-talet.	
värde	
Bro av agrar- och institutionshistoriskt intresse genom sin koppling till det kommersiella storjordbruk som var en förutsättning för lantbruksinstitutet. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	2
funktion	bostadshus
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Troligen uppförd för broväktare under senare delen av 1800-talet.	
värde	
Äldre välbevarat torpställe. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	3.1
funktion	förråd
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
värde	

namn	3.2
funktion	förråd
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
värde	

namn	3.3
funktion	förråd
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
värde	

namn	4
funktion	f.d. arbetarbostad
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Troligen uppförd som arbetarbostad till Ultuna under senare delen av 1800-talet.	
värde	
Ombyggd äldre byggnad med social- och instituts- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	5.1
funktion	f.d. arbetarbostad
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Troligen uppförd som arbetarbostad till Ultuna under senare delen av 1800-talet.	
värde	
Relativt välbevarad äldre byggnad med social- och instituts- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	5.2
funktion	Uthuslänga med avträde till 23.1
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Se 5.1	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med social- och instituts- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	6
funktion	Förråd och garage
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd efter 1970.	
värde	
Sentida byggnad utan tydlig koppling till övriga verksamheter på Ultuna..	

namn	7
funktion	tennisbana
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd efter 1949.	
värde	
Sentida anläggning med visst socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	8
funktion	Institutionen för landskapsplanering
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1965, tre nya längor 1980, rivning av södra delen av längorna efter 1980.	
värde	
Sentida ombyggd anläggning med koppling till *Ultuna lantbrukshögskola* och *Ultuna lantbruksuniversitet*.	

namn	9, ”Kåken”
funktion	Institutionsbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1872.	
värde	
Välbevarad äldre institutionsbyggnad med arkitektur-, social- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	10. Stora institutionsbyggnaden, ”Depris”
funktion	Institutionsbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1935 efter ritningar av arkitekt G Holmdahl.	
värde	
Välbevarad institutionsbyggnad med arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	11.
funktion	Restaurang och kårhus
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1943 efter ritningar av arkitekt G Holmdahl.	
värde	
Välbevarad kårhusbyggnad med institut- och socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	12, ”Ursyltan”
funktion	Intendentbyrå
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1867 som lärlingsbyggnad (?), senare restaurang fram till 1949. Frontespis från 1892.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitektur-, social- och instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut.*	

namn	13. Gamla biblioteket
funktion	Bibliotek
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1942 efter ritningar av arkitekt G Holmdahl.	
värde	
Tillhör Ultuna lantbrukshögskola. Välbevarad äldre byggnad med arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse.	

namn	14. Östra flygelbyggnaden
funktion	Flygel till herrgården
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd 1774.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad som visar på arrendatorboställets ståndsmässiga gestaltning. Tillhör epokerna *Ultuna kungsladugård* och *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	15. Västra flygelbyggnaden
funktion	Flygel till herrgården
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd 1774.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad som visar på arrendatorboställets ståndsmässiga gestaltning. Tillhör epokerna *Ultuna kungsladugård* och *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	16. Herrgården.
funktion	huvudbyggnad, skolbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd i ett plan 1774 av T G Rudbeck på en äldre huvudbyggnads plats. Påbyggd med en våning 1848 i samband med inrättandet av lantbruksinstitutet.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitekturhistoriskt och instituthistoriskt intresse. Tillhör epokerna *Ultuna kungsladugård* och *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	17.
funktion	Pumphus
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd innan 1935 (sannolikt i samband med invallningen mot Fyrisån)	
värde	
Välbevarad byggnad av instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	18. Östra ladugården
funktion	Stall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1862 - 1865, ombyggd 1938 och 1976.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitektur-, agrar- och instituthistoriskt intresse. Starkt miljöskapande värde. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

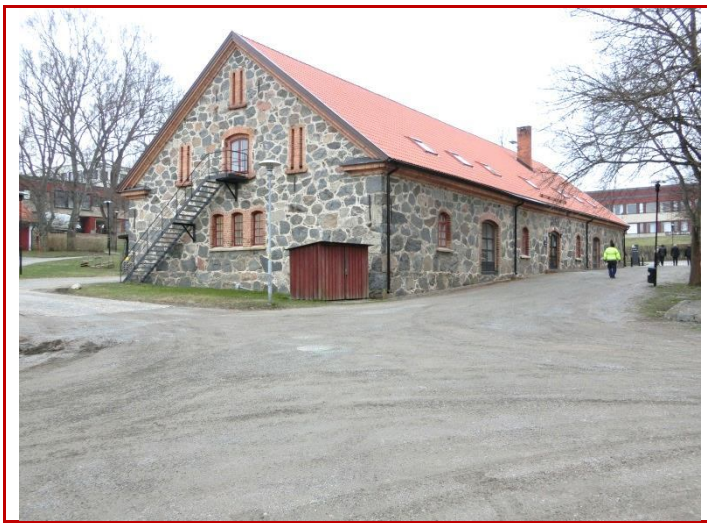

namn	19. Västra ladugården.
funktion	Fårhus
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1862, ombyggd 1938 och 1976.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitektur-, agrar- och instituthistoriskt intresse. Starkt miljöskapande värde. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	20. Norra ladugården.
funktion	Ladugårdsbyggnad, kostall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1856, påbyggd med skulle 1938 och ombyggd 1976.	
värde	
Ombyggd äldre byggnad med arkitektur-, agrar- och instituthistoriskt intresse. Tillhör epokerna *Ultuna lantbruksinstitut* och *Ultuna lantbruksuniversitet*.	

namn	21. Birgittatorpet
funktion	personalbostad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd innan 1848 och efter 1816. Bostad för koskötare och fåraherde under Ultuna lantbruksinstitut.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med socialhistoriskt intresse. Enda kvarvarande arbetarbostaden från kungsladugårdstiden. Tillhör epokerna *Ultuna kungsladugård* och *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	22. Husdjursvetenskapligt centrum
funktion	institutionsbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1974 efter ritningar av arkitekt Myhrenberg – Bergström.	
värde	
Institutionsbyggnad med arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	23. Biocentrum
funktion	Biocentrum
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 2011 efter ritningar av Bjurström & Bodin Arkitekter.	
värde	
Nyare institutionsbyggnad av arkitekturhistoriskt och arkitektoniskt värde. Tillhör epoken *Campus Ultuna.*	

namn	24. Markvetenskapligt centrum
funktion	institutionsbyggnad
fastighet	Kronåsen 2:23
historik	
Uppförd 1973 efter ritningar av arkitekt T Zingmark.	
värde	
Institutionsbyggnad med arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	25.1
funktion	Studentbostäder
fastighet	Ultuna 2:3
historik	
Uppförda 1961 efter ritningar av arkitekt Viking Göransson.	
värde	
Välbevarade studentbostäder med arkitektur- och socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	25.2
funktion	Bostadshus
fastighet	Ultuna 2:3
historik	
Byggnaden uppförd omkring 2003 efter rivning av studentbostadslänga från 1961.	
värde	
Nyare byggnad med visst socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Campus Ultuna*	

namn	26. MVC, mark-vatten-miljö
funktion	Institutionsbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 2011 efter ritningar av Carlstedt Arkitekter.	
värde	
Nyare byggnad av arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna Campus*.	

namn	27.
funktion	Professorsvilla
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1912, senare ombyggd med bland annat fönsterbyten.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med social-, arkitektur- och instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	28.
funktion	Professorsvilla
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1912, senare ombyggd med bland annat fönsterbyten.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med social-, arkitektur- och instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	29. Ullbo, ”Fjället”
funktion	Bostad, senare rektorsvilla
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1851 privat på ofri grund, uthyrdes under slutet av 1800-talet till institutets kamrer. Ombyggd 1982.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med social-, arkitektur- och instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	30.
funktion	Professorsvilla
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1912, troligen ombyggd på 1950-talet med garage, nya fönster och balkong.	
värde	
Ombyggd äldre byggnad med social- och instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	31.1
funktion	Kamrersbostad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd efter 1888.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	31.2
funktion	Avträde och förråd
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd samtidigt som 50.1	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med byggnads- och socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	32.
funktion	Förråd
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1859. Senare ombyggd till affärslokal/café.	
värde	
Relativt välbevarad äldre byggnad med byggnadsteknik- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	33.1
funktion	laboratoriebyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd omkring 1860. Senare påbyggnad av trapphus. Ombyggd 1984.	
värde	
Ombyggd äldre byggnad med vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	33.2
funktion	Jordkällare till 52.1
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Källaren troligen uppförd samtidigt som huvudbyggnaden. Källarstugan senare ändrad och försedd med fönster och skorsten.	
värde	
Ombyggd äldre byggnad. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	34.1
funktion	Snickeriverkstad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd 1861 av gammalt timmer.	
värde	
Relativt välbevarad äldre byggnad med instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	34.2
funktion	Ekonomibyggnad till 53.1 (vagnslider)
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd samtidigt som 53.1.	
värde	
Relativt välbevarad äldre byggnad med instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	35. Gamla repro
funktion	Arbetarbostad, senare gårdskontor
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd 1861 av gammalt timmer.	
värde	
Relativt välbevarad äldre byggnad med institut-, social- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	36.
funktion	Smedja, garage
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd innan 1888, troligen omkring 1848. Senare ombyggd.	
värde	
Ombyggd äldre byggnad med institut- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	37.
funktion	ekonomibyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd före 1888.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad av byggnadsteknikhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	38, Inspektorn
funktion	
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd efter 1988.	
värde	
Tillhör epoken *Ultuna Campus*.	

namn	39, Inspektorn
funktion	Gamla lantbruksskolan
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1923 som skolbyggnad för Ultuna Lantbruksskola.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad av arkitektur- och skolhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	40. Rättaren
funktion	bostad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1923 som bostad för rektorn för Ultuna Lantbruksskola.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med social-, undervisnings- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	41. Undervisningshuset
funktion	Undervisningshus med bibliotek
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1973/1974 efter ritningar av arkitekt Myrenberg-Bergström	
värde	
Byggnad av arkitektur- och socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	42. Stora logen
funktion	loge
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1862. Ombyggd i flera omgångar, senast 2012 till kafé då västra fasaden öppnades upp.	
värde	
Äldre, ombyggd byggnad av agrarhistoriskt intresse. Tillhör epokerna *Ultuna lantbruksinstitut* och *Ultuna Campus*.	

namn	43. Potatiskällare.
funktion	Potatiskällare.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1852.	
värde	
Äldre, välbevarad byggnad med instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	44.
funktion	f.d brandstation
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd innan 1888.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	45.
funktion	F.d posthus
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd efter 1888.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitektur-, institut- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	46.
funktion	Institution för växtfysiologi
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1888 med senare tillbyggnader.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitektur-, institut- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	47.
funktion	Växthus till växtfysiologiska institutionen
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd innan 1949, troligen samtida med 65.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitektur-, institut- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	48. Gamla hydrologen
funktion	institutionsbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1912.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med arkitektur-, institut- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	49. Lilla logen.
funktion	f.d. vagnslider, maskinhall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd efter 1888 och före 1894.	
värde	
Relativt välbevarad äldre byggnad med agrar- och instituthistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	50.1. (norra delen)
funktion	Statens veterinärmedicinska anstalt
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Den norra delen uppförd efter 1988.	
värde	
Nyare byggnad av visst arkitektur- och veterinärmedicinhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna Campus*.	

namn	50.2. (södra delen, södra fasaden)
funktion	Statens veterinärmedicinska anstalt
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Den sydliga delen av komplexet uppfört 1979 efter ritningar av U Andersson.	
värde	
Den södra och östra delen av komplexet har arkitektur- och veterinärmedicinhistoriska värden. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet*.	

namn	50.3. Södra delen, östra delen
funktion	Statens veterinärmedicinska anstalt
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Den sydliga delen av komplexet uppfört 1979 efter ritningar av U Andersson.	
värde	
Den södra och östra delen av komplexet har arkitektur- och veterinärmedicinhistoriska värden. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet*.	

namn	50.4
funktion	teknikbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd i samband med 69.	
värde	
Nyare teknikbyggnad med samordnad gestaltning. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	51. Annexrestaurangen Gallan
funktion	restaurang
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1976 efter ritningar av arkitekt A Svensson.	
värde	
Nyare byggnad av visst social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	52.
funktion	Kårhus för Veterinärhögskolans studenter.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1990 – 1991 efter ritningar av Arkab Arkitekter i Uppsala.	
värde	
Nyare byggnad av arkitektur- och socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna universitet.*	

namn	53.1
funktion	Klinikcentrum
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1976 efter ritningar av arkitekt A Andersson	
värde	
Nyare byggnad med arkitektur- och veterinärmedicinskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	53.2
funktion	Teknikbyggnad, garage
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd i samband med 72.1	
värde	
Nyare teknikbyggnad med samordnad gestaltning. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	53.3
funktion	teknikbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd i samband med 53.1.	
värde	
Nyare teknikbyggnad. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	53.4
funktion	Hall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd efter 1986	
värde	
Nyare byggnad med viss gestaltning.	

namn	54, Gälbo
funktion	bostadsområde
fastighet	Ultuna 2:2
historik	
Bostadsområde uppfört 2002 i anslutning till studentbostadsområde från 1968.	
värde	
Bostadsområde av visst social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna Campus*.	

namn	55.1
funktion	Arbetarbostad för två familjer.
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Uppförd innan 1888 och efter 1818.	
värde	
Välbevarad gammal byggnad av socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	55.2
funktion	Uthus till personalbostad
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Troligen yngre än bostadshuset.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad som är värdefull i sitt sammanhang med 77.1. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksinstitut*.	

namn	56.1
funktion	Studentbostäder
fastighet	Ultuna 2:2
historik	
Uppförda 1968 efter ritningar av arkitekt T Zingmark	
värde	
Relativt välbevarat bostadsområde av social- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	57.
funktion	F.d. personalbostäder
fastighet	Ultuna 2:4 – 2:22
historik	
De två södra raderna av småstugor uppfördes 1945 som personalbostäder. Den norra raden tillkom några år senare. Husen är idag friköpta och många av dem är kraftigt ombyggda.	
värde	
Relativt välbevarat småstugeområde där det ursprungliga utseendet är avläsbart på flera hus. Av socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	58.1
funktion	Institutionen för växtpatologi, växtskyddscentrum
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1967 efter ritningar av Torgny Zingmark, ombyggd 1979	
värde	
Nyare byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	58.2
funktion	växtskyddscentrum
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppfört 1979 efter ritningar av D Axén.	
värde	
Nyare byggnad av visst högskole- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet.*	

namn	59.
funktion	verkstadshall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1969.	
värde	
Nyare byggnad med visst högskolehistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	60
funktion	motionsanläggning
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Motionsanläggning som nyligen utvidgats med nya byggnadsvolymer.	
värde	
Nyare byggnad av visst social- och universitetshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna Campus*.	

namn	61. Servicehuset
funktion	Central service
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1984.	
värde	
Nyare byggnad av visst arkitektur- och universitetshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet*.	

namn	62.
funktion	-
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
-	
värde	
Nyare byggnad av visst arkitektur- och universitetshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna Campus*.	

namn	63, VHC
funktion	Veterinär- och husdjurscentrum
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 2014 efter ritningar av Nyréns.	
värde	
Nyare byggnad av vetenskaps- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna Campus*.	

namn	64.
funktion	Institutionen för mikrobiologi
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1949, tillbyggd 1985	
värde	
Välbevarad byggnad av vetenskaps- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	65.1
funktion	Ekonomibyggnad till Svenska utsädesföreningens Ultunafilial
fastighet	Ultuna 2:25
historik	
Uppförd 1938.	
värde	
Relativt välbevarad byggnad som är en del av miljö med vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	65.2
funktion	Garage, maskinhall till Svenska utsädesföreningens Ultunafilial
fastighet	Ultuna 2:25
historik	
Okänt byggnadsår.	
värde	
Välbevarad byggnad som är en del av miljö med vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	65.3
funktion	institutionsbyggnad till Svenska utsädesföreningens Ultunafilial
fastighet	Ultuna 2:25
historik	
Byggd 1938	
värde	
Relativt välbevarad byggnad som är en del av miljö med vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	65.4
funktion	bostadshus
fastighet	Ultuna 2:25
historik	
Byggd 1938	
värde	
Relativt välbevarad byggnad som är en del av miljö med vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	66.1
funktion	Genetikcentrum
fastighet	Ultuna 2:26
historik	
Uppfört 1938.	
värde	
Välbevarad byggnad med vetenskaps- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	66.2 Genetikcentrum
funktion	växthus
fastighet	Ultuna 2:26
historik	
Byggnader uppförda 1938.	
värde	
Välbevarade byggnader med vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	66.3.
funktion	Lokaler, f.d. förrådsbyggnad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd 1938.	
värde	
Relativt välbevarade byggnader med intresse som del av det äldre genetikcentrum. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	66.4
funktion	Trädgårdsbyggnad.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd 1938.	
värde	
Relativt välbevarade byggnader med intresse som del av det äldre genetikcentrum. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	66.5
funktion	Förråd.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Troligen uppförd 1938.	
värde	
Välbevarad byggnad med intresse som del av det äldre genetikcentrum. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	67.1
funktion	Genetikcentrum
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppfört 1969 och 1977 efter ritningar av Dan Axén.	
värde	
Välbevarad nyare byggnad med arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	67.2 Genetikcentrum
funktion	Laboratoriebyggnad, senare palliativt centrum.
fastighet	Ultuna 2:26
historik	
Uppförd 1991.	
värde	
Sentida byggnad av vetenskaps- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet.*	

namn	68
funktion	Plåtfirma
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd efter 1983.	
värde	
Nyare byggnad.	

namn	69
funktion	Vattenverk
fastighet	Ultuna 43:1
historik	
Uppförd efter detaljplan 2003?	
värde	
Arkitektoniskt välstuderat vattenverk utan koppling till områdets särart och historiska karaktärer.	

namn	70
funktion	Betecknat som hönshus 1958
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd som en del av en försöksstation för bin, svin och fjäderfä i Bäcklösa, troligen omkring 1940.	
värde	
Av vetenskapshistoriskt intresse som en del av en försöksstation för bin, svin och fjäderfä. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	71
funktion	Betecknat som hönshus 1958
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd som en del av en försöksstation för bin, svin och fjäderfä i Bäcklösa, troligen omkring 1940.	
värde	
Av vetenskapshistoriskt intresse som en del av en försöksstation för bin, svin och fjäderfä. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	72
funktion	Institution för viltekologi, centrum för biologisk mångfald
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1976 efter ritningar av Dan Axén.	
värde	
Nyare byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken Ultuna lantbrukshögskola.	

namn	73
funktion	svinhus
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd som en del av en försöksstation för bin, svin och fjäderfä i Bäcklösa, troligen omkring 1940.	
värde	
Av vetenskaps- och arkitekturhistoriskt intresse som en del av en försöksstation för bin, svin och fjäderfä. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	74
funktion	personalbostäder
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Personalbostäder till försöksstation för bin, svin och fjäderfä.	
värde	
Av vetenskaps-, social- och arkitekturhistoriskt intresse som en del av en försöksstation för bin, svin och fjäderfä. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	75
funktion	transformatorstation
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
-	
värde	
Sentida teknikbyggnad.	

namn	76
funktion	förråd
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
-	
värde	

namn	77, Vipängen
funktion	f.d. torp under Ultuna
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Vipängen finns markerad på en karta redan 1635 och tillhör den första generationens torpställen till Ultuna kungsladugård. Den liggtimrade byggnaden är en f.d. loge som senare använd för pälsdjursförsök	
värde	
Torpställe av agrar-, social- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epokerna *Ultuna lantbruksinstitut* och *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	78.1
funktion	hall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd för Statens maskin- och redskapsprovning 1948.	
värde	
Välbevarad byggnad av vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	78.2
funktion	verkstad
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd för Statens maskin- och redskapsprovning 1948.	
värde	
Välbevarad byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	78.3
funktion	verkstad och kontor
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd för Statens maskin- och redskapsprovning 1948.	
värde	
Välbevarad byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	78.4
funktion	Påbyggnad av Statens maskin- och redskapsprovning
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Tillbyggnad utförd efter 1985	
värde	
Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet*.	

namn	79.1
funktion	Jordbrukstekniska institutet
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1972 som en tillbyggnad på äldre institutsbyggnader.	
värde	
Byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	79.2
funktion	Jordbrukstekniska institutet
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1944 efter ritningar av arkitekt G Holmdahl	
värde	
Byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	79.3
funktion	Maskinhallar till jordbrukstekniska institutet
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1944.	
värde	
Byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	79.4
funktion	matkiosk
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
-	
värde	

namn	79.5
funktion	hall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1944 samtidigt som 79.2 m.fl.	
värde	
Byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	79.6
funktion	hall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1944 samtidigt som 79.2 m.fl.	
värde	
Byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	79.7
funktion	hall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1944 samtidigt som 79.2 m.fl.	
värde	
Byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	79.8
funktion	hall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
värde	
Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet*.	

namn	80
funktion	Ekologiskt miljövårdscentrum
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1977 efter ritningar av arkitekt D Axén	
värde	
Byggnad av arkitekturhistoriskt och arkitektoniskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet*.	

namn	81
funktion	hall
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
-	
värde	

namn	82
funktion	förskola
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
-	
värde	

namn	84
funktion	.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
värde	

Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*

namn	85
funktion	.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
värde	

Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*

namn	86
funktion	.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
värde	

Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*

namn	87.1
funktion	Institutionen för virkeslära, tidigare bl.a. Statens jordbruksförsök och Svenska vall- och mossodlarföreningen.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Äldsta delen troligen uppförd 1916, tillbyggnader 1932 (östra flygeln) och 1977 (sammanbindande huskroppen).	
värde	
Byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epokerna *Ultuna lantbruksinstitut* och *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	87.2
funktion	Institutionen för virkeslära, tidigare bl.a. Statens jordbruksförsök och Svenska vall- och mossodlarföreningen.
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Äldsta delen troligen uppförd 1916, tillbyggnader 1932 (östra flygeln) och 1977 (sammanbindande huskroppen).	
värde	
Byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epokerna *Ultuna lantbruksinstitut* och *Ultuna lantbrukshögskola*.	

namn	88
funktion	-
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 2007.	
värde	
Byggnad av visst arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna Campus*.	

namn	89
funktion	Statens lantbrukskemiska laboratorium
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppförd 1967 efter ritningar av arkitekt Hans Åkerblad. Envånings tillbyggnad efter 1986.	
värde	
Välbevarad byggnad av arkitektur- och vetenskapshistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	90
funktion	skjul
fastighet	Ultuna 2:1
historik	
Okänt byggnadsår. Uppförd intill platsen för torpet Svia.	
värde	

namn	91
funktion	Klubbhus, förråd
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Okänt byggnadsår	
värde	
Sentida byggnad med visst socialhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbruksuniversitet.*	

namn	92
funktion	vattentorn
fastighet	Ultuna 2:23
historik	
Uppfört 1959.	
värde	
Byggnad av visst arkitektur- och högskolehistoriskt intresse. Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

Rosendal och Carlshage

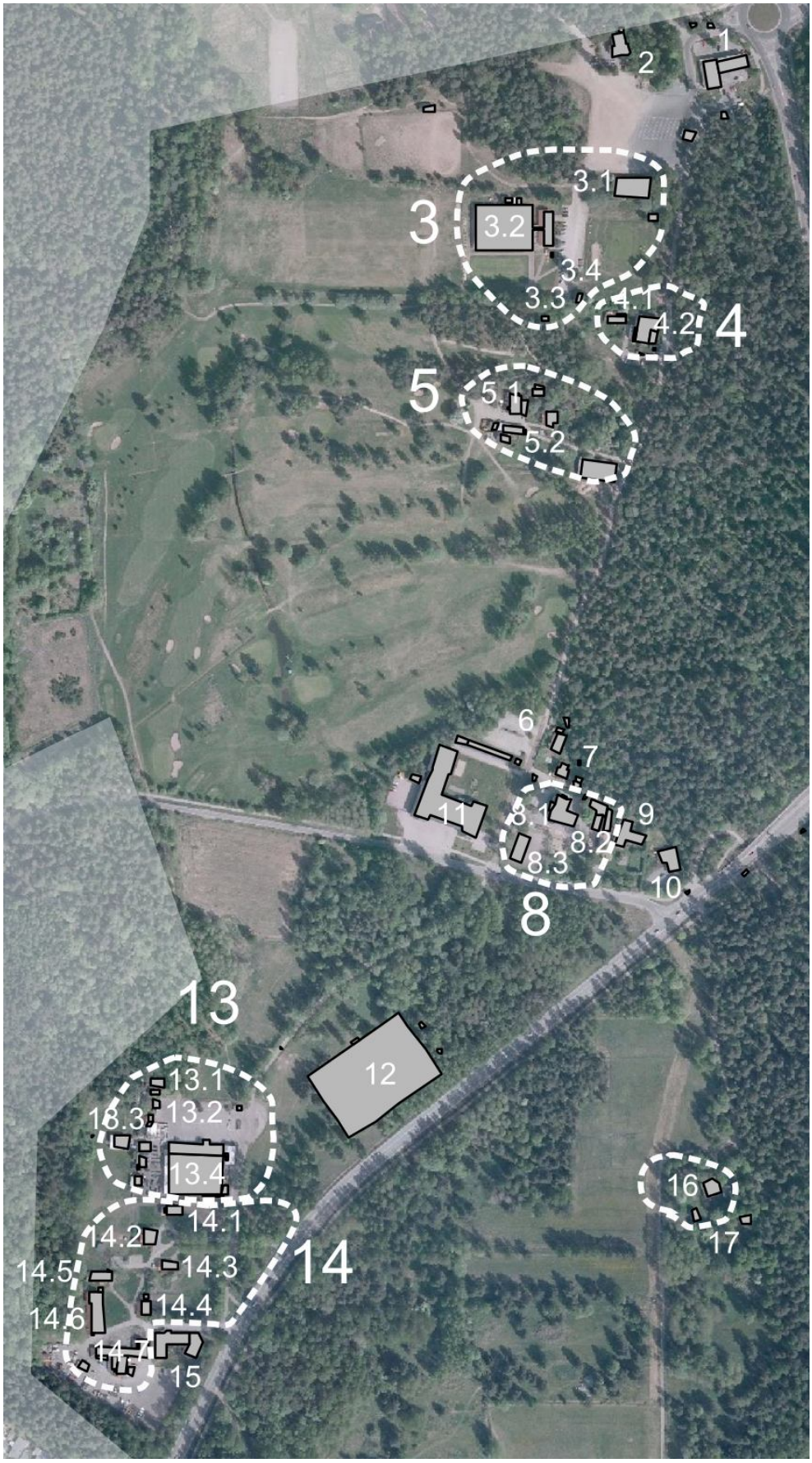

namn	1
funktion	bensinmack
fastighet	Kåbo 1:18
historik	
Uppförd 1971.	
värde	

namn	2, Grindstugan
funktion	Skyttepaviljong
fastighet	Kåbo 1:18
historik	
Uppförd av Uppsala skyttegille 1940 som skyttepaviljong. Numera kafé.	
värde	
Välbevarad byggnad med tidstypisk utformning av socialhistoriskt intresse. Den enda kvarvarande byggnaden som minner om den tidigare skytteverksamheten i området. Tillhör epoken *militärens Malma*.	

namn	R3.1
funktion	klubbstuga
fastighet	Kåbo 1:18
historik	
-	
värde	

namn	3.2
funktion	Klubbhus Kåbo golfklubb
fastighet	Kåbo 1:18
historik	
Uppförd i samband med att Kåbo golfklubb arrenderade marken för anläggande av golfbana efter 1983.	
värde	
Nyare byggnad.	

namn	3.3
funktion	förråd
fastighet	Kåbo 1:18
historik	
Förrådsbyggnad, troligen uppförd för militärens behov.	
värde	
Tillhör epoken *Militärens Malma*.	

namn	3.4
funktion	förråd
fastighet	Kåbo 1:18
historik	
värde	
Äldre byggnad.	

namn	4.1, Soldathemmet
funktion	Samlingslokaler, senare flerbostadshus
fastighet	Kåbo 1:54
historik	
Uppförd 1908 av Ansgarieföreningen, en frikyrka med verksamhet bland värnpliktiga. 1913 tillbyggd med kaffeservering, senare ombyggd till flerfamiljsbostad.	
värde	
Förändrad äldre byggnad med social- och militärhistoriskt intresse. Ett av få minnen från militärens verksamhet i området. Tillhör epoken *militärens Malma*.	

namn	4.2, Soldathemmet
funktion	uthus
fastighet	Kåbo 1:54
historik	
Välbevarat äldre uthus till Soldathemmet.	
värde	
Se R7.1. Tillhör epoken *militärens Malma*.	

namn	5.1, Karlsberg
funktion	Garage och maskinhall
fastighet	Kåbo 1:18
historik	
Karlsberg var ett torpställe redan under 1700-talet. De nuvarande byggnaderna hör till någon typ av verkstadsverksamhet och uppfördes sannolikt under första hälften av 1900-talet.	
värde	
Äldre, välbevarad byggnad, sannolikt med koppling till det militära övningsfältet. Tillhör epoken *militärens Malma*.	

namn	5.2, Karlsberg
funktion	bostadshus
fastighet	Kåbo 1:18
historik	
Äldre verksamhetsbyggnad troligen uppförd på 1910-talet. Tillhörande bostadshus senare rivna.	
värde	
Äldre, välbevarad byggnad, sannolikt med koppling till det militära övningsfältet. Tillhör epoken *militärens Malma.*	

namn	6
funktion	bostadshus
fastighet	Kronåsen 1:18 (f.d. Kronåsen 1:2)
historik	
Uppförd 1946	
värde	
Tillbyggt, tidstypiskt bostadshus på fastighet avstyckad för tjänstebostad. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter.*	

namn	7, Åsbo (?)
funktion	Bostadshus och gäststuga
fastighet	Kronåsen 1:19 (f.d. Kronåsen 1:3)
historik	
Lägenheten avstyckades från kronoparken Åsen 1932. Vid denna tid fanns redan bostadshuset på plats.	
värde	
Äldre lägenhetsbebyggelse, ombyggd men med bibehållande av karakteristiska drag. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter.*	

namn	8.1, Rosendalsskolan
funktion	folkskola
fastighet	Kåbo 54:4
historik	
Uppförd 1901 på tomt som skänkts för ändamålet av ägaren till Rosendals gård.	
värde	
Tidstypisk, välbevarad skolbyggnad från sekelskiftet 1900 som visar på ägaren till storgården Rosendals sociala ambitioner i form av välgörenhet gentemot socknen. Skyddad i detaljplan. Av social-, samhälls- och arkitekturhistoriskt intresse. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	9
funktion	-
fastighet	Kåbo 54:6
historik	
På platsen fanns tidigare lägenheten Johanneslund, som hade avsöndrats från Rosendal 1901.	
värde	
Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	10
funktion	bostadshus
fastighet	Kåbo 54:3
historik	
På platsen fanns tidigare lägenheten Johanneslund, som hade avsöndrats från Rosendal 1901.	
värde	
Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	8.2
funktion	förskola
fastighet	Kåbo 54:4
historik	
-	
värde	
-	

namn	11, Rosendals brandstation
funktion	brandstation
fastighet	Kåbo 54:1
historik	
Uppförd 1998.	
värde	
Sentida byggnad av visst arkitektur- och samhällshistoriskt intresse.	

namn	
funktion	Blivande bostadshus
fastighet	
historik	
värde	

namn	12
funktion	tennishall
fastighet	Kåbo 56:1
historik	
Tennishall uppförd efter detaljplan lagd 2010.	
värde	
Sentida motionsanläggning med visst arkitekturhistoriskt intresse.	

namn	13.1
funktion	teknikbyggnader
fastighet	Valsätra 69:2
historik	
-	
värde	
Sentida teknikbyggnader.	

namn	13.2
funktion	Smedja
fastighet	Valsätra 69:3
historik	
Uppförd innan 1906.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med agrar- och bebyggelsehistoriskt intresse, avskild från sin ursprungliga miljö. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	13.3
funktion	förråd
fastighet	Valsätra 69:3
historik	
-	
värde	
Sentida förrådsbyggnad i betong.	

namn	13.4
funktion	Blomsterhandel och växthus
fastighet	Valsätra 69:3
historik	
-	
värde	
Sentida verksamhetsbyggnad.	

namn	14.1
funktion	brygghus
fastighet	Valsätra 69:4
historik	
Uppförd 1898.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med agrar- och bebyggelsehistoriskt intresse, ingår i en värdefull helhetsmiljö. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter.*	

namn	14.3, huvudbyggnad Rosendals gård
funktion	bostadshus
fastighet	Valsätra 69:4
historik	
Uppförd 1898.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med agrar- och bebyggelsehistoriskt intresse, ingår i en värdefull helhetsmiljö. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	14.3, flygel Rosendals gård
funktion	bostadshus
fastighet	Valsätra 69:4
historik	
Uppförd 1898.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med agrar- och bebyggelsehistoriskt intresse, ingår i en värdefull helhetsmiljö. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	14.4
funktion	stall
fastighet	Valsätra 69:4
historik	
Uppförd innan 1906.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med agrar- och bebyggelsehistoriskt intresse, ingår i en värdefull helhetsmiljö. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	14.5
funktion	vagnslider
fastighet	Valsätra 69:5
historik	
Uppförd innan 1906.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med agrar- och bebyggelsehistoriskt intresse, ingår i en värdefull helhetsmiljö. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	14.6
funktion	ladugård
fastighet	Valsätra 69:5
historik	
Uppförd 1898.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med agrar- och bebyggelsehistoriskt intresse, ingår i en värdefull helhetsmiljö. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	14.7
funktion	Loge m.m
fastighet	Valsätra 69:1
historik	
Uppförd 1895.	
värde	
Äldre välbevarad byggnad med agrar- och bebyggelsehistoriskt intresse, ingår i en värdefull helhetsmiljö. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	15
funktion	-
fastighet	Valsätra 69:1
historik	
-	
värde	
Sentida verksamhetsbyggnad.	

namn	16.1 Rosenlund
funktion	ordenslokal
fastighet	Valsätra 1:16
historik	
Uppförd som ordenslokal för NTO innan 1949.	
värde	
Relativt välbevarad byggnad av samhällshistoriskt intresse. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter.*	

namn	16.2 Rosenlund
funktion	uthus
fastighet	Valsätra 1:16
historik	
Förråd till 16.1	
värde	
Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter.*	

namn	17, Kina
funktion	bostadshus
fastighet	Valsätra 1:12
historik	
Uppförd på tomten till det gamla torpet Kina, troligen på 1960-talet	
värde	
Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

Hammarby

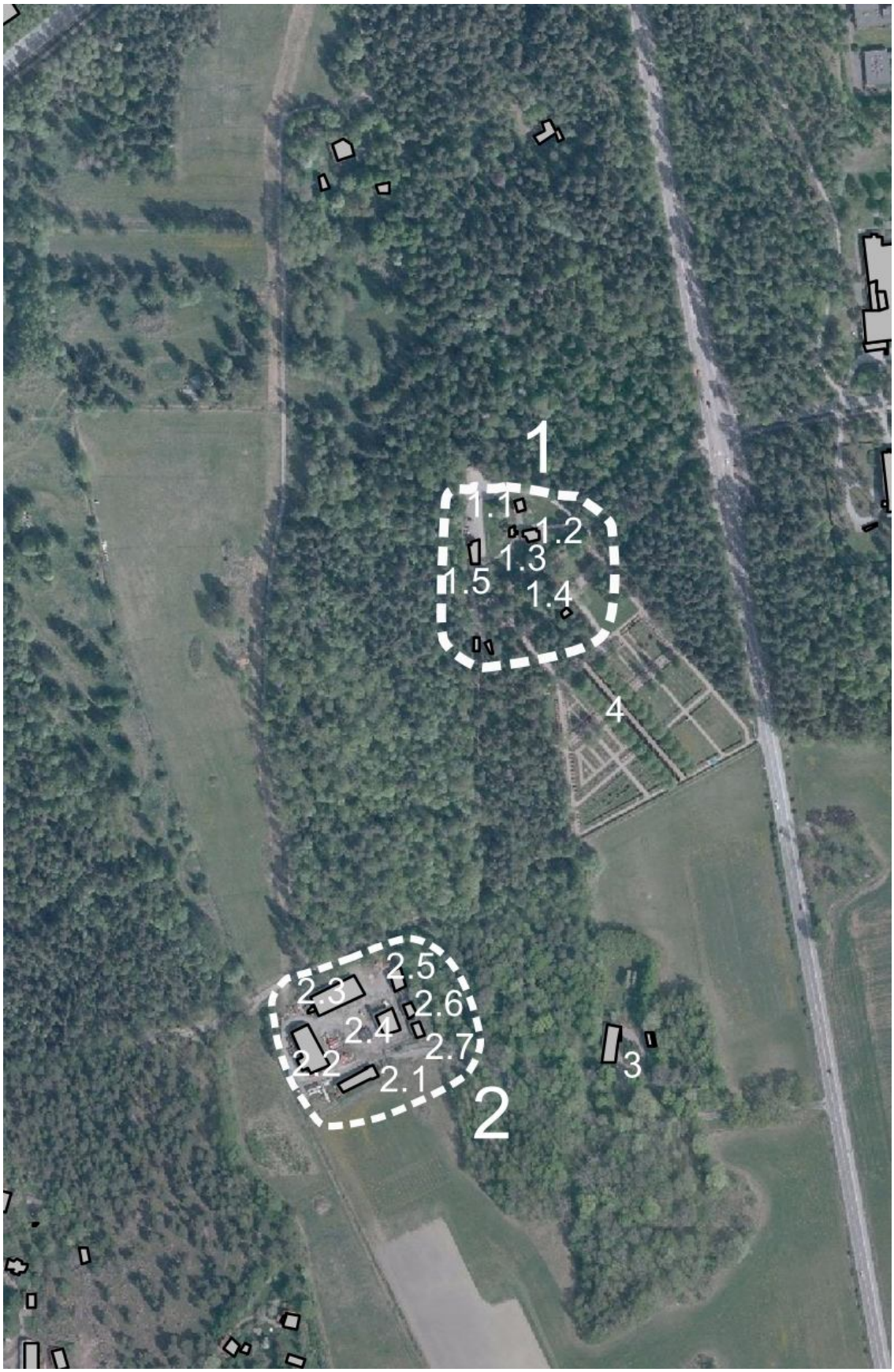

namn	1.1
funktion	soldattorp
fastighet	Valsätra 1:27
historik	
Soldattorp av framkammartyp, troligen uppfört under andra hälften av 1800-talet på platsen för en äldre byggnad.	
värde	
Välbevarad gammal byggnad av militär- och byggnadshistoriskt intresse. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	1.2
funktion	bostadshus
fastighet	Valsätra 1:27
historik	
Uppfört 1920. Beboddes då av en löjtnant Janzon.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	1.3
funktion	
fastighet	Valsätra 1:27
historik	
värde	
Välbevarad äldre byggnad. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	1.4
funktion	förråd
fastighet	Valsätra 1:27
historik	
värde	

namn	1.5
funktion	ekonomibyggnad
fastighet	Valsätra 1:27
historik	
Uppförd 1994 efter ritningar av White arkitekter.	
värde	

namn	2.1
funktion	Magasin, garage
fastighet	Valsätra 1:1
historik	
Byggnaderna inom det inhägnade området består av magasinsbyggnader för Upplands regemente, uppförda efter 1952.	
värde	
Välbevarad byggnad av militärhistoriskt intresse. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	2.2
funktion	garage
fastighet	Valsätra 1:1
historik	
Byggnaderna inom det inhägnade området består av magasinsbyggnader för Upplands regemente, uppförda efter 1952.	
värde	
Välbevarad byggnad av militärhistoriskt intresse. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	2.3
funktion	garage
fastighet	Valsätra 1:1
historik	
Byggnaderna inom det inhägnade området består av magasinsbyggnader för Upplands regemente, uppförda efter 1952.	
värde	
Välbevarad byggnad av militärhistoriskt intresse. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	2.4
funktion	Magasin, garage
fastighet	Valsätra 1:1
historik	
Byggnaderna inom det inhägnade området består av magasinsbyggnader för Upplands regemente, uppförda efter 1952.	
värde	
Välbevarad byggnad av militärhistoriskt intresse. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	2.5
funktion	magasin
fastighet	Valsätra 1:1
historik	
Byggnaderna inom det inhägnade området består av magasinsbyggnader för Upplands regemente, uppförda efter 1952.	
värde	
Välbevarad byggnad av militärhistoriskt intresse. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	2.6
funktion	magasin
fastighet	Valsätra 1:1
historik	
Byggnaderna inom det inhägnade området består av magasinsbyggnader för Upplands regemente, uppförda efter 1952.	
värde	
Välbevarad byggnad av militärhistoriskt intresse. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	2.7
funktion	magasin
fastighet	Valsätra 1:1
historik	
Byggnaderna inom det inhägnade området består av magasinsbyggnader för Upplands regemente, uppförda efter 1952.	
värde	
Välbevarad byggnad av militärhistoriskt intresse. Tillhör epoken *militärens Hammarby*.	

namn	3
funktion	Hus till biodling
fastighet	Valsätra 1:1
historik	
Uppförd i samband med biodlingar som skedde på Hammarby i Ultunas regi.	
värde	
Tillhör epoken *Ultuna lantbrukshögskola.*	

namn	4
funktion	Begravningsplats och minneslund
fastighet	Valsätra 1:27
historik	
Anlagd 1937	
värde	
Skyddad enligt KML 4 kap. Tillhör epoken *Kyrkogården.*	

Malma

namn	1
funktion	bostadshus
fastighet	Valsätra 1:7
historik	
Byggd 1936	
värde	
Välbevarat äldre egnahem. Värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	2
funktion	bostadshus
fastighet	Valsätra 1:8
historik	
Huset uppfördes 1909 på Hammarby och flyttades till sin nuvarande plats 1936. Tillbyggd med flyglar 2005.	
värde	
Förändrad äldre byggnad som berättar om nedläggningen av Hammarby gård. Visst värde i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	3
funktion	bostadshus
fastighet	Valsätra 1:6
historik	
Byggd 1916. Arbetarbostad, ensittarinlöst 1927.	
värde	
Välbevarad äldre arbetarbostad. Värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *utflyttade gårdar och avsöndrade lägenheter*.	

namn	4.1
funktion	Fähus och vagnslider
fastighet	Valsätra 1:4
historik	
Uppförd efter laga skifte.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad som visar på utvecklingen av Malma by efter laga skifte. Av bebyggelse- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Bytomten efter skiftet*.	

namn	4.2
funktion	Ladugård/loge, traktorgarage
fastighet	Valsätra 1:4
historik	
Uppförd 1912, logen tillbyggd omkring 1930.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad som visar på utvecklingen av Malma by efter laga skifte. Av bebyggelse- och agrarhistoriskt intresse. Värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Bytomten efter skiftet*.	

namn	4.3
funktion	bodlänga
fastighet	Valsätra 1:4
historik	
Troligen uppförd innan laga skifte.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad av bebyggelse- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Byn innan skiftet*.	

namn	4.4
funktion	manbyggnad
fastighet	Valsätra 1:4
historik	
Om- och tillbyggd parstuga uppförd innan laga skifte och troligen innan 1765.	
värde	
Ombyggd gammal byggnad som visar på Malma by vid tiden innan laga skifte och storskifte. Värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Byn innan skiftet.*	

namn	4.5
funktion	Bostadshus, ursprungligen brygghus
fastighet	Valsätra 1:4
historik	
Uppförd efter laga skifte, troligen omkring 1920.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad som visar på utvecklingen av Malma by efter laga skifte. Av visst bebyggelse- och agrarhistoriskt intresse. Värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Bytomten efter skiftet.*	

namn	4.6
funktion	jordkällare
fastighet	Valsätra 1:4
historik	
Jordkällare sannolikt uppförd innan laga skifte.	
värde	
Välbevarad äldre byggnad med bebyggelse- och agrarhistoriskt intresse. Tillhör epoken *Byn innan laga skifte.*	

namn	4.3. 4.4, 4.5
funktion	mangård
fastighet	Valsätra 1:4
historik	

namn	5.1
funktion	Ladugård/loge
fastighet	Valsätra 1:9
historik	
Uppförd 1937 – 1938.	
värde	
Välbevarad, tidstypisk äldre ladugård/loge-komplex som visar på Malma bys utveckling efter laga skifte. Av bebyggelse- och agrarhistoriskt intresse. Värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Bytomten efter skiftet.*	

namn	5.2
funktion	Hönshus och avträde
fastighet	Valsätra 1:9
historik	
Uppförd efter laga skifte, troligen omkring 1900	
värde	
Välbevarad äldre byggnad som visar Malma bys utveckling efter laga skifte. Av bebyggelse- och agrarhistoriskt intresse. Värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Bytomten efter skiftet.*	

namn	5.3
funktion	manbyggnad
fastighet	Valsätra 1:9
historik	
Enligt uppgift byggd under senare delen av 1700-talet, tillbyggd 1918 och 1928.	
värde	
Gammal, ombyggd byggnad som genom sin placering på mangården berättar om Malma by innan laga skifte. Värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Byn innan skiftet*.	

namn	5.4
funktion	bostadshus
fastighet	Valsätra 1:9
historik	
Byggd under 1940-talet på platsen för en äldre byggnad.	
värde	
Välbevarad byggnad som genom sin placering antyder mangårdens utformning vid tiden för laga skifte. Byggnaden har ett visst värde i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Bytomten efter skiftet*.	

namn	5.5
funktion	jordkällare
fastighet	Valsätra 1:9
historik	
Jordkällaren hade tidigare en överbyggnad. Den finns med på laga skifteskartan 1854.	
värde	
Äldre källare som utgör en del av mangården innan laga skifte. Byggnaden är värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Byn innan skiftet*.	

namn	5.6
funktion	Lada/fähus med portlider
fastighet	Valsätra 1:9
historik	
Den norra delen av byggnaden är timrad, den södra uppförd i stolpverk. Troligen byggnadstid är kring 1920, den norra delen är äldre. En smalare och mer långsträckt byggnad fanns på platsen vid laga skifte 1854.	
värde	
Äldre, välbevarad lada som visar på utvecklingen av Malma efter laga skifte, men också på bebyggelsestrukturen innan laga skifte. Av bebyggelse- och agrarhistoriskt intresse. Byggnaden är värdefull i ett lokalt perspektiv. Tillhör epoken *Bytomten efter skiftet*.	